

УНИВЕРЗИТЕТ “ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ”-ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
Менаџмент во образованието и образовна политика

Јасминка Соколовска

МЕНАѢИРАЊЕ НА БИБЛИОТЕКАТА ВО СОВРЕМЕНОТО УЧИЛИШТЕ

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

Штип, 2011

Комисија за оценка и одбрана

**Ментор: проф.д-р Емилија Петрова Ѓорѓева
Универзитет “Гоце Делчев”-Штип**

**Член: доц. д-р Снежана Мирасчиева
Универзитет “Гоце Делчев”-Штип**

**Член: доц. д-р Владо Петровски
Универзитет “Гоце Делчев”-Штип**

Научно поле: Општествени науки

Научна област: Менаџмент во образованието и образовна политика

Датум на одбрана: _____

Датум на промоција: _____

Овој магистерски труд го посветувам на мојата ќерка Ивона и сопругот кои ми ја даваа подршката при изработката на трудот.

Исто така ја посветувам и на моите родители кои секогаш веруваа дека во образованието треба да се чекори понатаму. Им изразувам благодарност што ме поттикнуваа на образование.

МЕНАЏИРАЊЕ НА БИБЛИОТЕКАТА ВО СОВРЕМЕНОТО УЧИЛИШТЕ

Краток извадок

Училишен библиотекар е специфичен вид на занимање со кој сите повеќе или помалку се среќаваме во животот, но и работа за која многу малку се знае во поглед на неговите вештини, способности и знаења кои ги применува при работењето.

Многумина сметаат дека библиотекарската работа е монотона и еднолична. Но, библиотекарот во современото училиште не треба да биде личност која ќе седи позади пултот и неговата работа ќе се сведува само на издавање на книги. Библиотекарите треба да обрнат внимание на модификување на нивните традиционални услуги во услуги што ќе овозможат достапност во користењето на сите извори на информации. Тоа значи, дека тој треба да биде информатички описменет, подготвен да им препорача литература и да им ја даде потребната информација на корисниците.

Значи, со позитивните промени во образованието, се менува и функцијата на библиотеките и сè повеќе таа прераснува во библиотечен, информативен и мултимедијален центар. Со тоа, работата на библиотекарот станува многу комплексна и динамична која бара менаџерски способности.

Клучни зборови: менаџмент, библиотекар, корисници, услуга, книжен фонд, библиотечна опрема, библиотечен простор

MANAGEMENT OF THE LIBRARY IN MODERN SCHOOL

Abstract

School librarian is a specific type of occupation that more or less all encounter in life, but the job very little is known regarding his skills, abilities and knowledge that apply to the operation.

Many believe that library work is monotonous and uneventful. But in the modern school librarian should be a person who would sit behind the bench and his work be limited to publishing books. Librarians should pay attention to modifying their traditional services, services that will provide availability in the use of all sources of information. That means he should be opismenet information, ready to recommend books and give them the necessary information to users.

So, with positive changes in education, changing the function of libraries and the more it grows into a library, information and multimedia center. With the work of the librarian becomes more complex and dynamic that requires management skills.

Key Words: management, librarians, users, service, library fund
library equipment, library space

Содржина

1. Вовед.....	9
I. Дел	
ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП НА ПРОБЛЕМОТ.....	11
1. Менаџмент и библиотекарство.....	11
1.1. Историскиот развој на менаџментот и библиотекарството.....	11
1.2. Дефинирање на поимите менаџмент и библиотекарство.....	14
1.3. Менаџментот во библиотекарството.....	18
2. Менаџментот во училишните библиотеки	20
2.1. Историски развој на училишните библиотеки.....	20
2.2. Потребата од менаџирање во училишните библиотеки.....	21
2.3. Предуслови за успешно работење во современа училишна библиотека.....	29
2.3.1. Соодветен библиотечен простор.....	31
2.3.2. Библиотечна опрема.....	33
2.3.3. Библиотечен материјал.....	35
2.3.4. Библиотечни корисници.....	39
2.3.5. Библиотекарот како менаџер во училишната библиотека.....	41
3. Менаџирање на библиотекарот преку раководење со активностите во училишната библиотека.....	51
3.1. Библиотечно-информативна и стручна активност.....	54
3.2. Културно и јавната дејност.....	55
3.3. Воспитно-образовна активност.....	58
3.3.1. Активноста на училишната библиотека во давање поддршка на наставниот процес.....	61
3.3.2. Информациска и информатичко описменување на учениците...68	
4. Развивање интерес за користење на училишните библиотеки.....	73
5. Релевантни истражувања на проблемот.....	77
II. Дел	
МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО.....	79
1. Предмет на истражување.....	79
2. Цел и карактер на истражувањето.....	80
3. Задачи на истражувањето.....	82

4. Хипотези.....	83
5. Варијабли на истражувањето.....	84
6. Методи, техники и инструменти на истражување.....	85
7. Популација и примерок.....	87
8. Статистичка обработка на податоците.....	88
III. Дел	
АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ.....	89
1. Анализа и интерпретација на резултатите.....	89
1.1. Анализа и интерпретација на резултатите од анкетата.....	89
1.2. Анализа и интерпретација на резултатите добиени по пат на интервју	115
IV. Дел	
ЗАКЛУЧОК.....	131
Дискусија.....	131
Заклучок.....	140
Прилог 1.....	142
Прилог 2.....	145
Прилог 3.....	149
Користена литературата.....	165

Вовед

Библиотечната дејност низ богатата вековна традиција на своето постоење, отсекогаш била во функција на човекот, но се менувала во согласност со промените во општеството, прилагодувајќи се на барањата на своите корисници. Промените во општеството ја наметнувале потребата од промени во училиштата, а со ова се наметнувала потребата од промена на класичните училишни библиотеки согласно со воспитно-образовните и културните потреби на современото училиште.

Со усогласување на работата во библиотеката со современите позитивни промени во училиштата, успешно можат да се развиваат и задоволуваат општествено валоризираните потреби на корисниците на училишните библиотеки на сите подрачја (воспитно-образовните, културните и информативните).

Се определив за оваа тема, бидејќи преку успешното менаџирање во училишните библиотеки во современите училишта, може да се влијае врз зголемување на квалитетот на образованието. Во нашата земја досега не се вршени истражувања за менаџирањето на училишната библиотека и за училишната библиотека воопшто, што значи дека овие значајни сегменти од воспитно-образовниот процес се ставени во маргинализирана состојба. По прегледот на COBISS.MK-OPAC-кот (online public catalog) во Македонија сретнавме само една книга за училишните библиотеки „Библиотечното работење во училишните библиотеки“ од Миле Бошески издадена во 1989 година и по некоја статија. Меѓутоа, ваквиот приод на недоволно посветено внимание кон училишните библиотеки може да влијае врз намалување на нивната улога во воспитно-образовниот процес т.е. може да дојде до намалување на степенот на користење на училишната библиотека и квалитетот на услугите што таа може да ги понуди на корисниците.

Предмет на ова истражување ќе биде менаџирањето на училишната библиотека како еден од клучните фактори во нудењето разновидна и квалитетна воспитно-образовна и културна услуга на корисниците.

Менаџментот во библиотеката е потребен поради меѓусебните поврзани континуирани активности кои се извршуваат во библиотеката како што се планирањето, организирањето, водењето и контролата, што ги реализира библио-

текарот преку работата со луѓето, а со помош на ресурсите во библиотеката и се насочени за остварување на библиотечната мисија во современиот свет.

Она на што треба да се фокусира библиотечниот менаџмент е понудата, осмислувањето и давањето услуги на корисниците, при што треба да се прифаќа потребата од перманентно доградување и совладување на нови пристапи и технологии во библиотечното работење.

Во таа насока на следниве страници ќе ги обработиме прашањата за поимот на библиотеката и менаџментот, потребата од менаџирање во училишната библиотека, предусловите за нејзиното успешно работење и преку истражувањето ќе се направи увид во состојбата во училишните библиотеки, ќе се истражат потребите на корисниците и ќе се утврди дали библиотеката одговара на потребите на корисниците. Преку ова истражување ќе настојваме да дадеме увид во можностите што може да ги даде ефективното и ефикасното менаџирање во училишната библиотека со помош на ресурсите во библиотеката.

Трудот се состои од четири дела: теоретски пристап кон проблемот, методологија на истражување, анализа и интерпретација на резултатите и заклучок.

I. ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП НА ПРОБЛЕМОТ

1. Менаџмент и библиотекарство

1.1. Историскиот развој на менаџментот и библиотекарството

Бидејќи темата на овој магистерски труд е менаџирање на библиотеката во современо училиште во почетокот треба да се осврнеме на двете научни дисциплини кои ги опфаќа ова тема, а тоа се: библиотекарство и менаџмент.

Ако го разгледаме нивниот развој, можеме да забележиме дека постојат сличности во развојот на библиотекарството и менаџментот како научни дисциплини. Нивната сличност се согледува бидејќи и менаџментот и библиотекарството имаат големата старост, но требало да поминат долг пат пред да добијат статус на наука.

Теоријата на менаџментот и научното употребување на менаџментот е релативно со нов датум, но праксата е стара колку и самата цивилизацијата.

Најдобри менаџери во историјата, според Питер Дракер, биле оние кои ги граделе пирамидите. Египетските пирамиди, Кинескиот ѕид и сличното наследство на древната цивилизација, не фасцинираат само со својата убавина, туку и со градителските, организациските и менаџерските способности на нивните креатори (Bahtijarević-Šiber, 2008, стр.51).

Египетските пирамиди и Кинескиот ѕид претставуваат пример на проекти од големи размери, проекти на кои биле ангажирани десет илјади луѓе. Има и други примери во минатото кои зборуваат дека тогаш некој морал да планира, да ги организира луѓето, да го распореди материјалот, да ги води и насочува работниците, да врши контрола за сè да се изврши по планот. Со ова ги набројавме функциите на менаџментот, кои во денешно време го сочинуваат менаџментот.

Зачетоците на научниот менаџмент се поврзува за имињата на францускиот инженер Хенри Фајол (1841-1925), поставувајќи ги темелите на процесниот менаџмент и американскиот инженер Фредерик Тејлор (1856-1915). Придонесот на Хенри Фајол во науката за управување е тоа што тој прв го поделил изучувањето на менаџментот во функционални области: планирање, организирање, издавање наредби, координирање на работата и контрола, а Фредерик Тејлор управувањето го поставил врз научни основи. Освен нив се појавуваат и други имиња кои даваат свој придонес во развојот на менаџментот.

Еволуцијата на модерниот менаџмент започнала во последните децении на 19 век, после ширењето на индустриската револуција низ Европа и Америка. Во новата економска клима, менаџерите од сите видови на организации: политички, образовни и економски засилено се обидувале да најдат подобри начини за задоволување на потребите на клиентите (Џонс, 2008, стр.46).

Во 20 век, менаџментот како вештина на работното организирање почнал да се врзува и за непрофитните организации, како што се јавните служби и институциите на културата: музеите, театрите и библиотеките.

Исто како и менаџментот и зачетоците на библиотекарството датираат многу одамна. Зачетоците во библиотекарството се сврзани со настанувањето на писмото. Првите библиотеки се појавуваат во најстарите цивилизации на Блискиот Исток (Месопотамија, Египет, Мала Азија). Најстарите остатоци од библиотеките се пронајдени за време на археолошките истражувања во Месопотамија (Ур, Нипур, Лагаш, Ниниве) како збирки на глинени плочи и свитоци напишани (испишани) со клинесто писмо (Котовчевска, 2008, стр.62). За постоење на библиотеки во Египет ни укажуваат многу пронајдени натписи на гробовите, на кои стоело дека покојникот бил „управител на куќата со списи“ или „управител на книги“ и сл., што наведува на заклучокот дека станува збор за „библиотеки“ или „архиви“ (Бошевски, 1995, стр.8). Постојат сознанија дека најстар именуван „библиотекар“ бил Египќанецот Шепсескаф (околу 2900 г. пред н.е.) (Бошевски, 2003, стр.7).

Најголема библиотека во античкиот свет била библиотеката во Александрија, во која пред пожарот што ја зафатил во 47 г.пр.н.е., се чувале околу половина милион папирусни единици. „Еден од управителите на оваа библиотека, поетот Калимах (310-240) изготвил и каталог на библиотеката содржан во 120 книги“ (Петровски, 1996, стр.14).

Периодот на средниот век почнувајќи од 375 година, како резултат на многуте војни, се карактеризирал со уништување на многу културни придобивки, а со тоа и на библиотеките. Во тој период библиотеките функционирале во рамките на манастирите. Манастирските библиотеки поседувале црковни и теолошки текстови и биле наменети за верските потреби на калуѓерите.

„По долгите векови во кои библиотеките биле затворени во ѕиданите манастири, појавата на универзитетските, кнежевските и дворските библиотеки

и економскиот развој на поедини културни центри, овозможиле да се постават основите на модерното библиотекарство.”

(<http://www.nb.rs/publications/publication.php?id=905>)

Доцниот среден век е период кога се случувале низа значајни општествени, политички и културни настани. Тие настани ја наложувале потребата од што поголем број писмени луѓе. Се отворале училишта, факултети и универзитети. При овие образовни институции се отвориле и библиотеки за потребите на учениците, студентите и наставничкиот кадар. Тоа бил период, кога книгата и библиотеките биле привилегија на одредена класа.

Појавата на првата печатена книга која е сврзана со животот и делото на Јохан Гутенберг (1397-1468) предизвикало нов импулс и демократизација на библиотекарството. Тој во неговото време ја усвоил техниката на печатење со подвижни метални букви и за брзо време таа техника се проширила во Италија, Швајцарија, Франција, Унгарија, Шпанија, Чешка, Полска и други земји.

Значителни промени во организацијата на работата на библиотеките настанале и по научната револуција во 17 век, индустриската револуција и Француската револуција во 18 век, промените во системот на образованието и појавите на професиите во 19 век.

„Бенедиктинскиот свештеник и библиотекар Мартин Шретингер (1772-1851) бил првиот кој во Европа го употребил терминот библиотекарство (Bibliothekswissenschaft) и бил почетниот поборник на идејата библиотекарството да стане наука”(<http://www.nb.rs/publications/publication.php?id=905>).

Библиотекарството напредувало со напредокот на општеството, просветата, образованието, културата, науката, техниката и уметноста. Најпознати библиотеки од тој период се: Националната библиотека во Париз (1367г.), Германската државна библиотека во Берлин (1659г.), Британскиот музеј (Кралската библиотека) во Лондон (1700), Конгресната библиотека во Вашингтон (1800), Салтиков-Шчедринската библиотека во Русија (1814) и низа други низ целиот свет (Николовски, 2002, стр. 23).

Кон крајот на 19 век библиотекарството систематски се развивало и на тлото на Соединетите Американски Држави, каде дошло до издвојување на сите современи типови на библиотеки: јавни, национални, училишни, високошколски и специјализирани, со што се внела нова динамика во развојот на библиотекарството.

Како резултат на меѓународната соработка во областа на библиотекаството, во 1927 година дошло до формирање на Меѓународната федерација на библиотекарските асоцијации (International Federation of Library Associations - ИФЛА). Таа била формирано со задача да ја промовира соработката во областа на библиотекаството и библиографиите и изработка на меѓународните стандарди за конвенционален опис на целокупниот библиотечен материјал (International Standardization of Bibliographic Description - ISBD).

По горенаведеното, изложувајќи го развојот на менаџментот и библиотекарството можат да се воочат сличностите во нивниот развој.

Релативно високиот степен на општествената организираност и стабилната економска основа биле предуслови за развој на двете професии (менаџмент и библиотекарство). „Било потребно да се случи Буржоаската револуција во Франција и индустриската револуција, која од Англија се проширила во Европа и Северна Америка, за да ги изменат односите на луѓето кон работата и знаењето, за да настанат претпоставки во теоријата на организацијата и управување со работата – менаџментот и теориите на организацијата и управувањето на забележаните знаења–библиотекарството” (<http://www.nb.rs/publications/publication.php?id=905>).

Значи, предусловите за појавата на овие две дисциплини се создадени во Европа, односно првите обиди за генерализирање и систематизирање на знаењето во овие области настанале на европското тло, но и менаџментот и библиотекарството доживеале процут во Соединетите Американски Држави во 20 век.

1.2. Дефинирање на поимите менаџмент и библиотекарство

Постојат многу дефиниции за менаџментот, бидејќи тој им припаѓа на сите организации и се среќава во сите сфери на човековото дејствување. Менаџментот не е апсолутен и не може универзално да се примени, без да се земат во вид специфичностите на ситуацијата и условите. Концептот за менаџмент станува осмислен само кога тој се интерпретира во една специфична ситуација и неговото дејствување е врз таа ситуација.

Поимот менаџмент потекнува од зборот manage, со значење: управува, надгледува, се снаоѓа, успева, донесува одлука за да се задоволат потребите.

„Менаџерството е продукт на модерното сознание дека со подобра организација на работата се постигнуваат подобри резултати со исти ресурси” (http://jser.fzf.ukim.edu.mk/index.php?option=com_content&view=article&catid=52%3A1998-2-3&id=504%3A2009-08-11-19-54-36&Itemid=58).

Американскиот теоретичар на организацијата Joseph L. Massie го дефинира менаџментот како „посебен збир на луѓе кои имаат задача својот напор преку активност на другите луѓе да го насочат кон остварување на заедничките цели” (Sikavica, 2008, стр.4).

За Sisk менаџмент е координација на сите ресурси низ процесот на планирање, организирање, подредување и контрола за да се постигнат одредени цели (Sikavica, 2008, стр.9).

За Ричард Дафт менаџментот често се смета за универзален, бидејќи користи организациони ресурси за постигнување на целите и одржување на високи перформанси во сите видови профитни и непрофитни организации. Оттука неговата дефиниција за менаџмент е следнава:

„Менаџмент е достигнување на целите на организацијата на ефективен и ефикасен начин, преку планирање, организирање, лидерство и контрола на организационите ресурси” (Ричард, стр.7).

Според Питер Дракер менаџментот е „давање знаење со цел да се открие како постоечкото знаење може да се примени за да се произведат резултати” (Drucker, 1995, стр.47).

Менаџментот спрема Апиќ се дефинира како „научна дисциплина чија цел е на најрационален начин да се управува со општествените односно приватните средства во кругот на специфичното општествено-политичко уредување и економската положба на некои земји” (Kovačević, 2004, стр.134).

Според професорот Тодор Кралев, „менаџментот претставува комплекс на функции, кој во еден организациски систем (фирма, компанија, претпријатие, установа или друг организациски систем) е задолжен за дефинирање на целите, определување на патиштата за достигнување на целите и водење кон остварување на тие цели, односно за управување” (Кралев, 2001, стр.4).

Весна Жупан вели дека менаџмент-услугите можат да се дефинираат како способност за осмислување и дизајнирање на услужната понуда и услужната стратегија (Kovačević, 2004, стр.136).

„Менаџмент е планирање, организирање, водење и контролирање на човечки и други ресурси за ефикасно и ефективно остварување на организациските цели. Организациските ресурси вклучуваат луѓе и нивните вештини; машинерија; сурови материјали; компјутери и информациона технологија; и др.” (Џонс, 2008, стр.5).

Ефикасност е мерило за тоа колку добро или колку продуктивно се користени ресурсите за остварување на целта.

Ефективност е мерило за соодветноста на целите кои менаџерите одбрале да ги извршуваат за организацијата и степенот до кој организацијата ги остварува тие цели.

Како што нема менаџмент без менаџери, така нема ни успешен менаџмент без креативни, способни и талентирани менаџери. Само оние менаџери кои имаат изразена индивидуалност и иноваторски способности можат да ги задоволат предизвиците на околината. „Ефективни менаџери се оние кои избираат правилни организациски цели и поседуваат вештини за ефикасно користење на ресурсите” (Џонс, 2008, стр.6).

Менаџерите работат во профитна или во непрофитна организација (училиште, библиотека, добротворна организација и др.).

Менаџер е стручен водител и организатор кој со својата креативност и идеите управува со претпријатие, некоја организација и сл. (Kovačević, 2004, стр.134).

„Менаџер е директор, раководител, воопшто организатор на работата” (Микуновиќ, 1995, стр.368).

„Менаџер е личност одговорна за надгледување на употребата на организациските ресурси за задоволување на нејзините цели” (Џонс, 2008, стр.35).

Иако претходно менаџментот се поврзувал за областите од економијата, од горе споменатите дефиниции можеме да кажеме дека менаџментот е клучен организациски процес каде и да се одвива и дека во поново време поимот менаџмент се јавува и во областите од општествената дејност.

Во текстот од магистерскиот труд станува збор за менаџирање во библиотеките, затоа следува дефинирање и на поимот библиотека.

Поимот библиотека доаѓа од грчкиот збор *bibliothēke* што значи збирка книги.

Во лексиконот на Љубо Миќуновиќ, библиотеката се дефинира како „збирка книги“ и „установа за чување и изнајмување на книги и разни публикации“ (Миќуновиќ, 1995, стр.84).

Меѓутоа низ историскиот развој на библиотеките се дополнува оваа дефиниција.

Во Законот за библиотеки на Р. Македонија прогласен на 15 септември 2004 година во член 3 стои:

„Библиотеката е непрофитна установа од областа на културата, која во согласност со стручните начела одржува библиотечни фондови, извори на информации и обезбедува пристап и користење на истите, обезбедува услуги на меѓубиблотечно позајмување, како и услуги на странски извори на информации“ (www.kultura.gov.mk/documents/Zakon_za_bibliotekite.pdf).

Во Педагошкиот речник библиотеката се дефинира како „наменски, уредена збирка книги, односно друга библиотечна граѓа“ и ја среќаваме и дефиницијата: „Библиотека е културно-просветна установа која поседува збирка на книги, уредена така што овозможува нивно брзо пронаоѓање заради користење. Покрај издавање книги за читателите тие вршат и нивна пропаганда, а исто така ги набавуваат и чуваат сите останати пишани, печатени или на некој друг начин публикувани творби на човековиот ум“ (Педагошки речник, 1967, стр.71).

„Библиотеката е колекција на книги, периодика, филмови, записи, компјутерски бази на податоци (The world book encyclopedia, 1994, стр.234).

„Дејноста која се занимава со структурата и работата на сите видови библиотеки, а нејзина основна цел е да овозможи најсоодветно користење на културното и научното наследство на човештвото, забележано на различни видови на документи, за развој на поединецот и општеството во целина, се нарекува библиотекарство. Библиотекарство (англиски - Librarianship, германски - Bibliothekswesen, Bibliotheksverwaltung, италијански - biblioteconomia, француски - bibliothéconomie, руски - bibliotekovedenie) се состои од: изградба на мрежа од библиотеки, библиотечни фондови, нивно уредување во просторен и информативни контекст, зачувување и заштита, обезбедување информациски-реферални услуги, снабдување на библиотечни материјали и различни активности со кои се развива навиката за читање и користење на библиотечните услуги“ <http://www.dlib.si/v2/Preview.aspx?URN=URN:NBN:SI:doc-IZ7NQGTN>.

1.3. Менаџментот во библиотекарството

Менаџментот во библиотекарството се јавува поради меѓусебните поврзани континуирани активности кои се реализираат во библиотеката како што се планирањето, организирањето, водењето и контролата, што ги остварува библиотекарот преку работата со луѓето, а со помош на ресурсите во библиотеката и се насочени за остварување на библиотечната мисија во современиот свет.

Почетоците на менаџментот во библиотеката се поврзани со Мелвил Дјуџ. „Иако Антонио Паници во Библиотеката на Британскиот музеј искажувал менаџерски способности, како пионер на библиотечниот менаџмент се смета Мелвил Дјуџ” (<http://www.nb.rs/publications/publication.php?id=905>). Мелвил Дјуџ (1851-1931) во 1876 година го објавил првото издание на Децималната класификација. Тој многу рано во својата професионална кариера чувствувал потреба за примена на тестирањата и експериментирањето во библиотеката со цел да се осмислат методите на работа и соработката при набавката, опремувањето на библиотеката и стандардизацијата на одредени библиографски операции.

Примената на научниот менаџмент во американските библиотеки започнала во триесеттите години на 20 век, кога Доналд Коней (1901-1973), под директно влијание на Фредерик Тејлор (1856-1915) и Лутер Галик (1892-1983), го разгледувал односот на работата во универзитетските библиотеки. „Еден од водечките американски библиотекари, директор на библиотеката на министерството за земјоделство, а подоцна и истакнат професор и декан на неколку библиотечни училишта, Ралф Шо (1907-1973), бил под влијание на Тејлор. Тој помеѓу 1940 и 1950 година го реализирал првото истражување во подрачјето на научниот менаџмент во областа на библиотекарството, а неговите резултати биле објавени во најзначајните стручни списанија во тоа време” (<http://www.nb.rs/publications/publication.php?id=905>).

Во денешно време библиотечните менаџери го следат развојот на општиот менаџмент со цел да се идентификуваат трендовите и пристапите. „Бројот и квалитетот на услугите зависи од знаењето, креативноста, идеите и подготвеноста за прифаќање новини од страна на библиотечниот менаџмент” (Библиотечен маркетинг, 2007, стр.29).

„Менаџерот е слуга. Негов господар е институцијата со која раководи и спрема тоа негова прва одговорност е таа институција. Прва задача на менаџерот е да управува со институцијата, без разлика дали се работи за претпријатие, болница, училиште или универзитет, да ја извршува функцијата и да даде придонес поради она за кое и постои” (Draker, 2006, стр.47).

Библиотечниот менаџмент се среќава и во училишните библиотеки, за кое и ќе стане збор во овој магистерски труд.

IFLA/UNESCO Манифест за училишни библиотеки и IFLA/UNESCO водич за училишни библиотеки претставуваат утврдена и добра разработена основа за работа и развој на училишните библиотеки во светот.

УНЕСКО има донесено дефиниција за библиотеката која е прифатена во голем број земји во светот. Според оваа дефиниција под библиотека се подразбира работна организација којашто обезбедува трајно и организирано комплетирање на библиотечни фондови, нивна стручна обработка и откривање на нивните содржини со цел пренесување на информации и задоволување на потребите на образованието, науката и научно-истражувачката работа, културата и другите сфери на општественото живеење (Петровски, 1995, стр. 24).

2. Менаџментот во училишните библиотеки

2. 1. Историски развој на училишните библиотеки

Почетоците на библиотекарството во Македонија датираат од создавањето на словенското писмо. Кирил и Методиј се родоначалници на првата словенска писменост и првите книги биле основа на библиотекарското дело на овие простори. Нивните ученици Климент и Наум се сметаат за први создавачи на словенските книжни фондови и манастирските библиотеки во Македонија.

Со библиотеката на Климент, која се спомнува во житието на охридскиот архиепископ Теофилакт, од која еден дел Климент ја завештил на својот манастир Св. Пантелејмон, а другиот дел на Епископијата, како и со библиотеката на Наум во својот манастир Св. Архангел Михаил, започнува историјата на македонското библиотекарство (Георгиевски, 1975, стр.36).

Преродбата донела нов импулс за развојот на библиотекарството во Македонија во средината на XIX век. Кај напредната граѓанска класа заживеала идејата за формирање граѓански библиотеки и читалишта со цел описменување и културно-просветно издигнување на македонскиот народ. Во 1832 година во Велес била формирана црковно-училишна општина од шест члена од кои еден бил назначен за библиотекар. Тогаш била „формирана првата школска, а воедно и јавна библиотека, а Ангелко Палашев интелектуалец и трговец кој се школувал во Австрија е прв назначен библиотекар во Македонија. Тој добил задача во една училишна просторија да ја нареди библиотеката која имала доста црковни книги, ракописи на пергамент и разни други печатени книги на црковно-словенски јазик” (Бошевски, 1995, стр.13).

Во деведесетите години на 19 век, скоро во сите населени места во Македонија се отвориле училишта. „Повеќето од училиштата располагале со школски библиотеки каде се наоѓале книги неопходни за учителите и учениците. Книгите биле набавувани од средства добиени како доброволен прилог, како и преку црковните општини во Македонија” (Георгиевски, 1975, стр.131). Културно-просветните и јавните институции во Македонија, меѓу кои и библиотеките, претрпеле голема загуба за време на Илинденското востание во 1903 година, кога било палено македонското библиотекарско дело.

Културно-просветниот живот во Македонија се обновил во периодот на Младотурската револуција, кога повторно се отвориле читалишта и библиоте-

ки. Но, овај период траел кратко време сè до Балканските војни и поделбата на Македонија, кога културно-просветниот живот бил под силно асимилаторско-пропагандно влијание кое траело сè до создавањето на македонската национална држава (АСНОМ-02-08-1944).

2. 2. Потребата од менаџирање во училишните библиотеки

Успехот на секоја организација зависи од способноста на менаџерот да се прилагоди на промените во општеството и да е подготвен на промени. Успешноста и опстојувањето на трговските друштва зависи од нивните постигнати резултати, а за опстојувањето на државните училишта тоа не е задолжителен услов. Ова е последица на тоа што целите на воспитно-образовниот процес во училиштата не се непосредно определени со економски категории. Државните училишта се финансираат преку буџетот на државата и од парите на даночните обврзници, па и во случај на неуспех и неостварување на целите, нивниот опстанок не е загрозен. Но, неостварување на целите на училиштето се рефлектираат врз квалитетот на оспособеноста на кадрите на пазарот на трудот, а со тоа и на работењето на стопанските субјекти. Последиците од лошото работење на училиштата, на соодветниот систем на образование или одделните концепти, имаат сериозни импликации врз состојбите и развојот на државата.

Менаџментот во образованието го дефинираме како координација на човечките, физичките и финансиските потенцијали во воспитно-образовната дејност поради постигнување на целите утврдени со политиката, законодавството и концепциите за развој на образованието.

Училиштата се базни клетки на општеството во кои организирано се дава и пренесува знаењето на младите генерации.

Во зборникот на материјали „Библиотекарство“, во делот „Минимум стандарди за училишните библиотечно-информативни центри во СР Македонија“ стои: „секое училиште е должно да има библиотека“ (Библиотекарство, 1986, стр.50).

Библиотеките се посебно организирани делови што вршат библиотечна дејност во рамките на образованието. Училишните библиотеки влегуваат во составот на образованието. Ова е според поделбата на библиотеките на:

- самостојни и
- библиотеки во состав (Петровски, 1998, стр. 56).

Во Законот за Библиотеките, според предметот на работа библиотеките по член 7 можат да бидат:

- општи и
- специјализирани.

Училишните библиотеки припаѓаат на специјализираните. „Специјализирани библиотеки се оние чија дејност тематски е наменета за задоволување на потребите за стручна и научно-истражувачка работа, како и за потребите на различни целни групи на корисници како училишни, универзитетски, стручни и други библиотеки” (Закон за библиотеките)

(http://www.kultura.gov.mk/documents/Zakon_za_bibliotekite.pdf).

Училишните библиотеки се среќаваат и во поделбата според карактерот на фондовите, начинот на обработка и видот на корисниците. При оваа поделба библиотеките можат да бидат:

- јавни (народни);
- високошколски;
- специјализирани и
- училишни (Николов, 2008, стр. 11).

Училишните библиотеки се наменети за образовно-воспитните и културните потреби на учениците и наставничкиот кадар во основните и средните училишта. Тие со своите фондови им помагаат на учениците и наставниците во извршувањето на секојдневните задачи и осовременување, односно унапредување на наставниот процес (Петровски, 1996, стр.28).

Училишна библиотека е организирана збирка на книжен и некнижен материјал, при што библиотекарот преку активностите во неа врши набавка, обработка, чува и го дава на употреба библиотечниот материјал заради задоволување на образовните, културните, информациските и стручните потреби на корисниците и перманентното образование.

(http://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%A0kolska_knji%C5%BEnica).

Училишните библиотеки се единици на образовниот систем на училиштата. Нивната задача е да ги промовира сите форми и методи на воспитно-образовниот процес, да нуди помош во професионалниот развој на наставни-

ците и учениците и да создават навика за читање и користење на библиотечните услуги (<http://www.ffzg.hr/infoz/biblio/nastava/dz/text/katm.htm>).

Бидејќи нејзините корисници се учениците и наставниот кадар, тоа се библиотеки од затворен тип, а се формирани од страна на училиштата од основното и средното образование.

Училишната библиотека зазема значајна функција во современото образование и воспитание. Тоа е институција чија библиотечна, информативна, воспитна и културна активност се реализира во рамките на основните и средните училишта.

Училишните библиотеки извршуваат задачи кои се дел од училишната и дел од библиотечната дејност. За да се усогласи извршувањето на тие задачи и да се постигнат резултати во училишната библиотека потребно е добро менаџирање.

Библиотеката е задача, цел, предизвик за секој менаџер / менаџерски тим на кој било вид библиотека. „Корисникот е основна мерка, репер на нејзината стратегиска филозофија на дејствување, на менаџирање на нејзините активности. А корисникот се сфаќа како поединец со единствени (посебни) информациски, образовни, психолошки и општествени потреби“ (Модерни концепти, 2007, стр.40). Оттука, успехот зависи од креативноста, идеите, способноста и отвореноста за нови активности на менаџерите кои треба да умеат да ги идентификуваат и да го следат интересот и потребите на корисниците.

Иако, повеќето луѓе не се менаџери, сепак секој човек обавува менаџерска функција во животот. Процесот на менаџирање се среќава во секоја ситуација, во секојдневниот живот и во работата со цел да се дојде до очекуваните резултати. Иако во Оксфордскиот водич за англиски јазик manager е „личност која е задолжена за раководење со работата“, можеме да се сложеме со тврдењето дека сите сме задолжени за раководење со работата која по описот на нашите работни места секојдневно ја работиме.

Она на што треба да се фокусира библиотечниот менаџмент е понудата – осмислувањето и давањето услуги, прифаќајќи ја потребата од свое перманентно доградување, совладување на нови пристапи и технологии во библиотечното работење.

Ако тргнеме од дефиниција за менаџмент од авторот Џонс (2008, стр. 5): „Менаџментот е планирање, организирање, водење и контролирање на човечки

и други ресурси за ефикасно и ефективно остварување на организациските цели”, се гледа дека менаџирањето на училишната библиотека, покрај раководењето, планирањето, организирањето и сл. на човечкиот кадар, ги зафаќа и материјалните ресурси. Од оваа дефиниција гледаме дека освен на човечките ресурси, т.е. на библиотекарите, менаџментот се однесува и на „други ресурси“, под кои несомнено дека пред сè се подразбираат материјалните ресурси. Конкретно во училишните библиотеки тоа би биле библиотечниот простор, библиотечната опрема, библиотечниот материјал, библиотечните корисници и др.

Според истиот автор (Џонс, 2008, стр. 35) и во дефиницијата за менаџерот, се опфатени материјалните ресурси како составен дел во процесот на менаџирање. Оваа дефиниција гласи: „Менаџер е личност одговорна за надгледување на употребата на организациските ресурси за задоволување на нејзините цели”. Јасно е дека под терминот „организациски ресурси“ се опфатени и материјалните ресурси. Ова значи дека менаџерот (менаџирањето) во училишните библиотеки, покрај човековите ресурси, треба да се занимава со раководење, планирање, контролирање и со материјалните ресурси. Со менаџирање на материјалните ресурси (конкретно со опремување на библиотеката) се занимавал и пионерот во библиотечниот менаџмент Мелвил Дјџ (1851 - 1931). Тој како дел од неговото менаџирање, го споменува и „набавката на книги“ и „опремувањето на библиотеката”. Ова се среќава во биографијата на Мелвил Дјџ (<http://www.nb.rs/publications/publication.php?id=905>).

Секако дека постојат и други вакви примери и ова е сосема логично во смисла дека нема кој друг, освен менаџерот (во училишните библиотеки тоа најчесто е библиотекарот), да се занимава со материјалната сфера (набавка на библиотечен материјал, сугестии за набавка на опрема и познавања за нејзино користење, учество во планирање на просторот и сл.).

Рековме дека поимот менаџмент потекнува од зборот manage, со значење: управува, надгледува, се снаоѓа, успева, донесува одлука да се задоволат потребите.

Ако зборуваме за училишните библиотека треба да се знае со што треба да управува библиотекарот.

Според Blanche Wools (1999) треба да се управува со:

- програмата за работа,
- просторот,

- вработените,
- фондот,
- финансиите,
- услугите,
- маркетингот на училишната библиотека,
- промоција на евалуациската програма,
- соработката и
- професионалните здруженија (Kovačević, 2004, стр.136).

Во најважните меѓународни програмски документи, какви што се Манифестот на училишните библиотеки подготвен од страна на ИФЛА (Меѓународната федерација на библиотечни асоцијации и институции) и потврден од УНЕСКО на нејзината Генерална конференција во ноември 1999г. наведени се функциите кои придонесуваат за квалитетот на педагошките процеси и успешноста на учениците во наставата. Според Манифестот „училишната библиотека е интегрален дел на образовниот процес” (Библиотекарство, 2003, стр.94).

Во Манифестот се истакнува дека училишните библиотеки ги имаат следниве задачи:

- систематско и организирано запознавање на учениците со библиотечниот фонд и услугите на библиотеката;
- поддршка на воспитно-образовниот процес во согласност со мисијата на матичното училиште;
- поддршка на учениците во развојот на навиките за читање и перманентното користење на библиотечните ресурси;
- стекнување вештини во оспособување на корисниците за самостојно пребарување на Интернет;
- организирање на проекти кои ја поттикнуваат социјализацијата и социјалната сензибилност на учениците;
- соработка на библиотекарите со наставниците и стручните соработници во училиштето и ускладување на активностите и проектите поврзани со реализирање на наставните содржини и дополнителните активности;
- презентација на библиотечните услуги и проекти на локалната заедница;
- промовирање на идеите дека информациите и знаењата се предуслов за развој на демократските процеси.

Од својата појава до денес секогаш се вели: „добро училиште сигурно има и добра библиотека“. Затоа училиштето секогаш треба да има јасна политика кон библиотеката. Тоа значи политика за развој, за просторот, за фондот, вработените, добро осмислена набавна политика, слободен пристап на информациите и активна улога во подучувањето.

Финансискиот план на училиштето кон училишната библиотека игра многу голема улога за остварување на нејзините задачи. Буџетот на училишната библиотека треба да содржи средства за набавка на нови извори (книжни и некнижни), промоциски материјал и промоциски активности, употреба на компјутерска опрема, административен материјал, средства за мебел и техничка опрема, средства за специјални проекти, научни истражувања и развојни планирања. Најдобро е библиотекарот да биде во стручниот тим кој ги планира вкупните трошоци на училишната библиотека.

По IFLA/UNESCO Насоките за училишната библиотека буџетот на училишната библиотека за набавка на библиотечниот материјал треба да изнесува најмалку 5% од трошоците на училишниот систем по ученик, не сметајќи ги сите плати, посебните трошоци за образование, превозот и средствата за капитални инвестиции (<http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/SchoolLibraryGuidelines-sr.pdf>).

IFLA/UNESCO го има објавено Манифестот за училишни библиотеки кој претставува утврдена и добра разработена основа за работа и развој на училишните библиотеки во светот. Овој Манифест за прв пат бил објавен во 1999 година и сега е достапен на 24 јазици кои се зборуваат во Европа. Ова овозможува училишните библиотекарски од многу различни земји во Европа да се запознаат со него и да ги користат содржините за промовирање на нивната работа. Водичот за училишни библиотеки на IFLA/UNESCO за прв пат бил објавен во 2002 година за да им помогне на училиштата и училишните библиотекарски да ги спроведат принципите изразени во Манифестот (Boelens, 2008, стр.108).

Бидејќи не постои еден рецепт за целиот свет, училишните библиотеки кои ќе сакаат успешно да ги користат овие документи, ќе мора да развијат стратегија која е адаптирана на локалната ситуација и законодавството.

Некои земји во Европа имаат донесено Закон за училишните библиотеки. Во тој Закон, меѓу другото стои дека секое училиште треба да има библиотека и во неа да работат стручно обучени училишни библиотекарски. Во нашата земја

го нема тој член во законот за основно образование и во законот за библиоте-ките.

Во 1971 година во Јамајка била воспоставена IASL-Меѓународна асоцијација на училишни библиотекарски, а првата годишна конференција се одржала во Лондон во 1972. Училишните библиотекарски тогаш се сретнале и разговарале за различните аспекти на училишното библиотекарство. Преку страницата на Интернет тие имаат објавено многу корисни информации. Доколку не постои национална училишна библиотекарска асоцијација во некоја земја може да се посети делот од IASL веб страната за Adocasy12. Овде може да се најде една статија за отпочнување на училишна библиотечна асоцијација, насловена како “Getting Started: Ideas and Procedures for starting a School Library Association or Section” (Boelens, 2008, стр.109).

Училишните системи во Европа се разликуваат едни од други, а со тоа постојат и разлики во организациската поставеност на училишните библиотеки. За подобро согледување на потребите за училишните библиотеки во април 2007 година се одржала првата европска конференција за училишни библиотеки во Велс, Горна Австрија. Темата на конференцијата била “Училишните библиотеки како места за учење: нема учење без читање” и била организирана од страна на Библиотечните сервиси за училиштата (Bibliotheken-Service für Schulen) (Boelens, 2008, стр.106).

Зборувајќи за мисијата за училишната библиотека Американското здружение на училишните библиотекарски (AASL-American Association for School Librarian) вели: „Основна задача на програмата на библиотеката како медиски центар е да обезбеди на учениците и наставниците ефикасно користење на идеите и информациите”

Таа основна задача се постигнува со:

-обезбедување на интелектуалниот и физичкиот пристап на материјалите во сите формати (медии);

-давање упатство како да се унапредува стручното знаење и поттикнување на интересот за читање и користење на информациите и идеите и

- соработка со наставниците во обликување на стратегијата за учење (Kovačević, 2004, стр.159).

Според изјавата за училишните библиотеки од Австралиската училишна библиотечна асоцијација Australian School Library Association (ASLA), училишна-

та библиотека е од витално значење за наставата и учењето во училишната заедница. Право на секој ученик во австралиско училиште е да има пристап до добра ресурсна училишна библиотека и услуги од целосно обучен и квалификуван наставник библиотекар. Вработувањето на квалификуван наставник библиотекар во секое училиште е надлежност на федералните и државните влади во Австралија (<http://www.asla.org.au/policy/school.libraries.Australia.htm>).

Училишната библиотека во Москва нуди широк спектар на библиотечни услуги врз основа на најновите технологии за поддршка на наставата и активностите базирани на истражување. Отворениот пристап до сите ресурси е основен принцип на работа на библиотеките (<http://www.msses.ru/en/library/>).

Организирање на стручни и здруженија со ист интерес, според Циндриќ е прва фаза на професионализација на библиотекарите, бидејќи на тој начин се обликуваат професионалните и социјалните групи, како носители на правила на професионалната работа, вредностите и начелата. Училишните библиотекарите се членови на следните стручни задруги: Хрватска задруга на училишните библиотекарите, Хрватско библиотекарско друштво и Хрватско читателско друштво и во стручни синдикати (Galic, 2008, стр.16).

Имаме информации дека училишните библиотекарите од цела Европа, од различни култури и различно потекло, се здружуваат за да си помогнат и да се поддржат еден со друг во нивните потфати, за да не се чувствуваат осамено, бидејќи знаеме дека обично во една училишна библиотека е вработена една личност.

Во Македонија училишните библиотекарите се уште не се здружени во некое здружение за заштита на нивните потреби и потребите на корисниците.

Во одредување на задачите на современата училишна библиотека треба да тргнеме од сознанието дека знаењето не може да се даде на учениците, туку дека тие го стекнуваат со активна работа на изворите на знаење. Со ова можеме да кажеме дека задачите на современата училишна библиотека се остваруваат преку развој на индивидуалните творечки способности на ученикот и оспособување за самостојно учење врз основа на истражувачки пристап.

За да може секоја училишна библиотека да ги реализира задачите кои се бараат од неа потребно е да постојат солидни претпоставки, особено во поглед на соодветен библиотечниот простор, библиотечна опрема, библиотечни корисници, библиотечен фонд и библиотечен кадар.

2.3. Предуслови за успешно работење во современа училишна библиотека

За современа училишна библиотека можеме да зборуваме ако:

- е достапна за сите ученици, наставници, стручни соработници и останатите вработени во библиотеката;
- ги оспособува учениците за самостојна работа;
- разбудува интерес и љубопитност;
- создава навика и потреба за читање и следење на литературата;
- ги образува корисниците за користење на библиотечно-библиографските помагала;
- создава навика и вештини за користење на сите извори на информации и знаења;
- ги запознава корисниците со можностите на библиотеката и базите на податоци, особено наставниците и стручните соработници;
- создава услови за учење на учениците;
- произведува сопствени извори на информации;
- организира и ја помага работата на воннаставните активности;
- развива методи и техники за самостојно образование;
- организира и учествува во активностите со надарени ученици;
- со содржината и големината на фондот ги задоволува современите потреби на наставните планови и програми и индивидуалните интереси на корисниците;
- обезбедува услови за современа настава и учење;
- остварува корелација на наставните предмети и подрачја;
- овозможува стручно, доживотно образование на наставниците и стручните соработници;
- воведува иновации во наставата;
- овозможува пристап на сите извори на знаење и
- осигурува слободен пристап на знаењето (Kovačević, 2004, стр.52-53).

Улогата на директорот на училиштето е значајна за училишната библиотека. Односот на директорот спрема библиотеката и нејзината дејност се рефлектира низ:

- поддршката на програмата на библиотеката и

- поттикнување на наставниците на соработнички однос со библиотеката.

Резултатите од спроведените истражувања за односот на директорот кон библиотеката реализирани од страна на библиотекарската професија и наука (Diane Oberg, Ken Haascock, Ninderman и др.) немаат дадено одговор зошто директорот не дава или слабо дава поддршка на училишната библиотека (Kovačević, 2004, стр.124). Се смета дека тоа е резултат на се уште присутната стара перцепција на библиотеките. За да се смени ставот на директорите кон библиотеката, овде пак самите библиотекарите треба да дејствуваат за да ја сменат перцепцијата во тоа дека секое квалитетно училиште има квалитетна библиотека. Поддршката на директорите е потребна бидејќи:

- од него се очекува да има јасни ставови и вредности на програмата,
- да биде забележан во библиотеката,
- да ја поддржи програмата на библиотеката како модел за наставниците,
- да биде дел од тимот во некои проекти на библиотеката,
- да го обезбеди времето за реализација на програмата на училишната библиотека и
- да овозможи финансиска поддршка за работата на библиотеката.

Значи, поддршката на директорот кон училишната библиотека се манифестира преку: непрекината соработка, вклученоста на училишниот библиотекар во училишниот развоен курикулум, поттикнување и осигурување на условите за професионален развој и преку довербата и охрабрувањето на директорот кон библиотекарот. Тој треба да се грижи училишниот библиотекар да биде вклучен во подучување, планирање на наставната програма, континуирано образование на вработените, вреднување на програмата и проценка на стекнатото знаење на ученикот.

Во училишната библиотека, учениците развиваат и усвојуваат нови знаења и вештини, истражуваат и поврзуваат различни идеи. Но, за исполнување на своите задачи спрема своите корисниците таа треба да биде достапна, добро опремена, мора да понуди нов, соодветен и привлечен библиотечен материјал со различна тематика и со соодветна стручна подготовка на библиотекарот да го поддржи и негува развојот на детето.

За реализирање на основните задачи на училишните библиотеки потребно е да постојат предуслови и тоа:

1. Соодветен библиотечен простор,
2. Библиотечна опрема,
3. Добро организиран библиотечен материјал,
4. Библиотечни корисници и
5. Стручно оспособен библиотекар.

2.3.1. Соодветен библиотечен простор

Училишната библиотека треба да има *соодветен простор* бидејќи од просторните можности, односно просторот за работа и просторот за сместување на библиотечниот материјал зависи функционирањето на училишната библиотека.

Таа треба да биде сместена во средишниот дел на училиштето по можност во приземјето, но оддалечена од фискултурната сала или од места кои создаваат бучава. Ова се среќава во зборникот на материјали „Библиотекарство“, каде во делот „Минимум стандарди за училишните библиотечно-информативни центри во СР Македонија“ стои: “училишниот библиотечно-информативен центар треба да е сместен во средината на училишната зграда за да биде најпристапен за сите ученици, оддалечен од изворот на шумот (на пример од салата за физичко и музичко воспитување и др.)(Библиотекарство, 1986, стр.50).

Училишната библиотека треба да има доволно природно осветлување, но и доволно вештачко светло. Треба да има температура која ќе одговара на работните услови во текот на целата година, кое ќе се постигне со загревање и клима уред, но и да има можност за проветрување на просториите. За просторот и опремата во библиотеката треба да се употребат светли бои, како и декоративни елементи што придонесуваат за одмор на читателите. Императив на секоја училишна библиотека е просторот на библиотеката да биде функционален, но и визуелно привлечен, за да биде креативен и поттикнувачки за корисниците. Една од основните цели на образовниот систем е да се внесе задоволство во совладување на интелектуалните напори, а со тоа да се поттикнат на доживотно учење и личен развој. Затоа библиотеката треба да изгледа при-

влечно и да биде адекватно место за учење и разонода, бидејќи и нејзиниот естетски изглед ќе допринесе корисниците подолго време да поминуваат во неа. Со тоа што корисно ќе го трошат нивното време во библиотеката, тоа ќе ги поттикне повеќе да го користат библиотечниот фонд и да стекнат поголема навика во користење на лектирите, дополнителната литература и информатичките извори во процесот на учење.

Во истиот зборник се споменува за потребата од постоење на две поврзани простории односно „за правилно функционирање на училишниот библиотечно-информативен центар потребни се минимум две поврзани простории: за библиотеката и за читалната. Првата просторија треба да има минимум 40 м² и втората 60 м² за да има можност да прими еден клас од 30 ученици (Библиотекарство, 1986, стр.50).

Големината на просториите зависи од големината на училиштето, бројот на ученици и развиеноста на училиштето. Во поголемите училишта е предвидена и медиотека, односно мултимедијален простор. Значи со техничко-технолошките промени во општеството, потребни се промени и на училишниот простор.

Училишните библиотеки треба да поседуваат соодветен простор во кој ќе може да се смести библиотечниот фонд, простор за позајмување на истиот, административен простор во кој ќе се обработува библиотечниот материјал, просторија за учење-читална (за индивидуална и групна работа и истражување), простор за online информација, место каде ќе биде сместена аудиовизуелната опрема и училница за мултимедијални активности. Просторот во неа треба да биде така осмислен што ќе може да ги следи промените во библиотечната програма, училишната наставна програма и промените во аудиовизуелната техника.

По IFLA/UNESCO насоките за училишните библиотеки, не постојат општо прифатени мерки за големината на просторот на училишната библиотека, но се дадени насоки кои треба да се земат во предвид при планирање на просторот заради задоволување на потребите во училиштето. Тоа пред сè се однесува на големината на просторот кој би требало да обезбеди сместување на целиот библиотечен материјал, да има простор за учење, читална, компјутери, простор за изложби, работна просторија на библиотекарот и приемен пулт. И во IFLA/UNESCO насоките за училишните библиотеки стои дека библиотеката

треба да биде сместена во централниот дел во приземјето на училишната зграда, со што ќе може да се обезбеди достапност и близина на сите простории наменети за подучување, а истовремено да биде елиминирано влијанието од надворешната бучава. За обезбедување на добри работни услови во текот на целата година и услови за зачувување на библиотечниот фонд во IFLA/UNESCO насоките се вели дека во библиотеката е неопходно да се обезбеди доволно природно осветлување од прозорците и да има адекватно вештачко осветлување, како и соодветна температура регулирана со клима уред и греење на просториите. Просторот треба да биде флексибилен за да може да обезбеди разновидни активности внатре во библиотеката и прилагодлив на технолошките иновации и идните промени во наставната програма.

Под просторни услови се подразбира не само таа да ги има потребните квадратни метри простор, туку неопходно е да се обезбедат и соодветни услови за сместување и чување на библиотечниот материјал во смисла да се обезбеди соодветна влажност, температура, осветлување и заштита на библиотечниот фонд од можните причинители за оштетување (пожар, влага, физичките, биолошките, хемиските и др.).

Со цел да се остварат сложените функции во библиотеката, нејзиниот простор треба да ги задоволи визуелните естетски критериуми. Квалитетното естетско уредување се однесува не само на избор на мебелот, завесите, канцеларискиот материјал, туку и на формата, бојата, нивната меѓусебна ускладеност и распоредот во просторот, поставеноста на книгите, сликите, фотографиите, промотивниот материјал, АВ материјалот, ученичките трудови и сл. На ваков начин ќе се привлечат учениците почесто да се задржуваат во библиотеката, ќе се мотивираат за читање и користење на информациските извори и со тоа библиотеката ќе прерасне во место за личен развој на ученикот и развој на културниот идентитет на ученикот.

2.3.2. Библиотечна опрема

Опремата на библиотечно информативните центри стандардно се состои од: полици за сместување на библиотечниот материјал, витрини и изложбени паноа, работна маса и стол за библиотекарот, бироа, пултови за позајму-

вање, фиоки за картотека, колички за пренесување на библиотечниот материјал, техничка опрема за стручна обработка на библиотечниот материјал и др.

Што се однесува за библиотечната опрема во „Минимум стандарди за училишните библиотечно-информативни центри во СР Македонија“ стои: „опремата на училишниот библиотечно-информативен центар треба да биде функционална, мебелот прилагоден за потребите на учениците и наставниот персонал. Висината на полиците треба да биде 2,15-2,25м за возрасни, а за учениците 1,5-1,7м. (Библиотекарство, 1986, стр.50).

Со промените во општеството, како резултат на брзиот развој на технологијата, се менува и збогатува библиотечната опрема. Освен традиционалната библиотечна опрема во современите училишта, библиотеката треба да поседува современа библиотечна опрема, односно таа треба да поседува техничка опрема: графоскоп, дијапроектор, радиокасетофон, ТВ приемник, видео рекордер, видео-камера, фото апарат, фотокопир, проектор, компјутери, средства за меморирање на бази на податоци, Интернет и др.

Меѓународната федерација на библиотечните асоцијации (ИФЛА) меѓу другото прокламира: „слободниот достап до информации без оглед на медиумот и границите е основна одговорност на библиотеката и информативната професија...Библиотеките и библиотечните служби треба да го поддржуваат правото на корисниците да бараат информации по сопствен избор....ИФЛА ги поттикнува сите влади да го помагаат непречениот проток на информации достапни на Интернет преку библиотеките и информативните служби и да се спротивставува на каков било потег на цензура или кочење на достапот“ (Манифест на ИФЛА за Интернет, 2002, 180-182 стр.).

Интернетот како што е потребен на корисниците тој е потребен и на библиотекарот. Преку електронската пошта и интернетот тој може да учествува во дискусиите од областа на библиотекарството, да комуницира со корисниците, да учествува во online курсевите од областа на библиотекарството или информациската писменост, да праќа и да прима датотеки (тексови, слики, звуци или компјутерски програми) потребни на корисниците или на самата библиотека, да праќа или прима библиографски записи од другите библиотеки, да ги претражува компјутерските каталози на други библиотеки, да ги следи електронските списанија од областа на библиотекарството и образованието и

сите случувања и новости поврзани со библиотекарството и за изработка на веб страница за училишната библиотека.

Добро е познато дека опремата не значи ништо доколку луѓето не знаат или немаат идеја како да ја користат. Библиотекарството стана професија која се учи цел живот. Училишните библиотекарите доколку на време се обучат и се припремат за потребните вештини можат да станат активни учесници во примената на наставната и воннаставната програма во училишната библиотека.

Овде сакам да нагласам дека голем број училишни библиотеки се неадекватно опремани со компјутери или имаат компјутери кои повеќе не одговараат на денешните потреби. Исто така недостасува и кадровско обучен библиотечен кадар за употреба на новата технологија која навлегува во сите сегменти на животот.

Во многу училишни библиотеки во Македонија и покрај информатичкиот напредок, тие не располагаат и со софтверски програми кои ќе им ја олеснат работата на библиотекарите. Автоматската обработка на библиотечен материјал која во голема мера навлегува во универзитетските и народните библиотеки од финансиски причини е изоставена во македонските училишни библиотеки и за сега не е предвидено omрежување на училишните библиотеки во единствен систем. Во Словенија училишните библиотеки се поврзани со програмот COBISS. Американските деца од прво одделение го користат OPAC и на тоа се дава посебно внимание. „Познато е кои индексни термини најмногу ги привлекуваат и каква стратегија користат при претражувањето” (Pives, 1998, стр.98).

2.3.3. Библиотечен материјал

Трет сегмент за успешно менаџирање во училишната библиотека е да имаат добро организиран *библиотечен материјал*.

Зборот библиотека доаѓа од латинскиот збор *liber* што значи книга и бил користен заради тоа што библиотеките во најголема мера биле колекција на книги. Денес библиотеките покрај тоа што имаат голем број на книги имаат исто така и голем број и на други материјали преку кои тие комуницираат, го образуваат и го разонодуваат читателот.

Училишната библиотека не е само збирка на библиотечен материјал, пред се наменет за задолжителните лектури. Современата училишна библиотека претставува организирана и обликувана збирка на сите видови материјали потребни во образовниот процес. Затоа денес училишниот библиотекар веќе не треба да биде учител-библиотекар, туку треба да биде професионалец за библиотечни медиуми. Ова произлегува од разновидниот фонд на библиотечен материјал.

Во минатото како што глинените плочки и свитоци и отстапиле место на хартијата, сега поради големите промени во општеството, хартијата и го отстапува своето место на дигиталните облици на складирање на знаење, кои за разлика од хартијата не бараат многу простор.

Значи, библиотечниот фонд на една современа училишна библиотека треба да ја сочинуваат различни видови библиотечен материјал: книжен материјал (книги, периодика и друга публикација во печатен облик), некнижен материјал (аудиовизуелен материјал, географски карти, мапи, атласи и др.), електронски извори (пристап на Интернет, електронски книги и списанија). „Под библиотечен фонд подразбираме збир на физички извори на информации комбинирани со виртуелен пристап за одбрани и организирани извори на информации” (Клејтон, 2009, стр.XII).

Во Законот за Библиотеките под член 2. стои: „Библиотечен материјал се објавени печатени и електронски публикации, носачи на тон, односно на тон и слика и други поинаку умножени публикации, како: книги, брошури, весници, списанија, докторски дисертации, магистерски трудови, скрипти, ракописи, каталози, проспекти, плакати, летоци, програми, картографски и нотен материјал, репродукции на уметнички дела, разгледници, календари, фотографии и други дела изработени во техника сродна на фотографската, компјутерски програми, носачи на тон и на тон и слика (грамофонски плочи, аудио и видеокасети, компакт дискови, магнетофонски, магнетни и други материјали, ЦД-ромови и слично) дијапозитиви, микрофилмови, микрофиши, информативни материјали создадени со репрографски техники на кој било начин и форма, електронски бази на податоци и други публикации.

http://www.kultura.gov.mk/documents/Zakon_za_bibliotekite.pdf.

„Односот на книжниот фонд спрема бројот на учениците треба да биде 8 до 10 книги на еден ученик. Училишниот библиотечно-информативен центар е

должен редовно да набавува библиотечен материјал и да го дополнува својот книжен фонд во просек од половина до една книга по ученик во текот на секоја учебна година” (Библиотекарство, 1986, стр.51).

Кога е во прашање фондот на училишната библиотека, според IFLA/UNESCO Насоките за училишната библиотека под умерена колекција на книжниот фонд подразбира 10 книги по ученик. Во фондот треба да има најмалку 2500 значајни и современи единици наменети за корисниците за сите возрасти, способности и образовно ниво, при што најмалку 60% од фондот треба да го содржат некнижните извори кои се однесуваат на наставната програма. Услугите на библиотеката задолжително подразбираат и пристап кон електронските извори на информации кои ја следат наставната програма и го следат интересот и културата на корисниците. Електронските извори треба да го опфатат пристапот на Интернет, како и посебни библиографски, образовни и софтверски пакети кои постојат на CD ROM и DVD.

<http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/SchoolLibraryGuidelines-sr.pdf>.

Успешната работа во училишните библиотеки зависи од планското формирање на библиотечниот фонд согласно со наставниот план и програма и воннаставните активности. Квалитетната набавна политика најдобро може да ја води училишниот библиотекар, кој преку својата работа ја следи и ги познава потребите на корисниците. Но, во набавната политика треба да учествуваат и наставниците, стручните соработници, управата на училиштето и учениците.

Библиотечниот фонд се комплетира по пат на купување, размена и дар. Планот за набавка на потребниот книжен фонд кој ќе одговара на потребите за успешно одвивање на наставниот процес најдобро се реализира преку купување, но тој многу зависи пред сè од финансиските можности на училиштето. Квантитетно односно бројно богат фонд не значи и квалитетен фонд. Понекогаш скромниот фонд може да биде повеќе употребен, ако е добро концепиран. Квалитетен фонд е оној кој одговара на барањата на корисниците, а квалитетен, стручен и достапен обработен библиотечен материјал им обезбедува на корисниците полесно претражување и подобра физичка достапност.

Современите аспирации во наставата, во согласност со европските трендови ја прошируваат функцијата на библиотеките во збогатување на библиотечниот фонд и негово поставување за потребите на корисниците. Бидејќи корисници на училишната библиотека се учениците, наставниците, стручните сора-

ботници и другите вработени во училиштето, библиотекарот треба да набавува библиотечен фонд за задоволување на нивните потреби. Освен задолжителните лектури тој треба да набавува и фонд на странски јазик, референтна збирка (енциклопедии, речници, лексикони, атласи и др. прирачници), периодика наменета за учениците, научно-популарен и стручен материјал за сите наставни подрачја, литература од педагогијата, методиките, психологијата, социологијата, информатиката и др. стручна литература и периодика за потребите на наставниците и стручните соработници.

Исто и естетскиот момент кај децата е важен фактор при изборот на саканата литература. Децата сакаат нови, чисти книги и затоа обновувањето на нов фонд на книги е од голема важност бидејќи времетраењето на книгите е кратко. Практиката зборува дека заради ограничените средства, училишните библиотеки набавуваат претежно литература предвидена со програмата по македонски јазик. Во однос на изборот на книги за читање, децата најмногу ја читаат задолжителната лектура, но доколку и се понуди тие сакаат да читаат и за разонода. Тоа значи дека училишната библиотеката треба да се збогатува и со белетристика, бестселери, научна фантастика, историски романи, магазини и стрипови, набавка на музика, компутерски игри, видео касети, ласерски видео дискови, да обезбеди пристап на Интернет и друго. На овој начин ќе се привлечат поголем број корисници, кои ќе стекнат навика за посета на училишните библиотеки, кои постепено ќе се поттикнуваат, освен за разонода, да користат и библиотечен материјал што ќе им овозможи поголем училишен и личен развој. „Една училишна библиотека мора да обезбеди извори кои образуваат и информираат и кои можат да допринесат за личното образување на учениците. Таа ќе обезбеди исклучително квалитетен материјал, но мудриот наставник-библиотекар исто така ќе набави и популарни дела, за да им даде поттик и на оние кои не се љубители на читањето” (Клејтон, 2009, стр.76).

Значи, учењето со повеќе медиуми (книги, слики, звучен запис, видеоприлог, наставни филм и др.) е процес на истражувачко учење што е цел на секоја современа училишна библиотека. Поради потребата на наставникот за подобрување на наставниот процес и сознанието за подобрување на квалитетот на образованието и недостатокот на средства за збогатување на библиотечниот фонд, библиотекарот за потребите на наставата и учењето може да се стави во улога да произведува и дидактички материјал. Училишниот библиотекар кој

произведува нови средства кои се потребни, кои не постојат, а можат да се изработат е најголемата корист за наставникот, а со тоа и за подобрување на наставниот процес.

Изработката на нови извори на знаење (дидактички материјал) е врв на развиениот курикулум на училиштето и развиеност на училишната библиотека. Секако, овој облик на работа е доказ за врвните компетенции на училишниот библиотекар, бидејќи тој е оној кој ја:

- развива дејноста на училишната библиотека,
- корисниците (учениците) ги оспособува за: истражувачка работа, креативна работа, технолошка писменост и квалитетно презентирање и
- корисниците (наставниците) ги навикнува на тимска работа (Kovačević, 2004, стр.116).

Сепак праксата зборува дека многу малку училишни библиотеки го имаат достигнато овој степен на развој на својата дејност.

Значи, училишната библиотека треба да ги собере, обработи и да ги стави во функција сите извори на знаење (од книги до Интернет информации) со помош на современата технологија, а со тоа таа станува информациско и наставно средиште на училиштето.

Само таква современа училишна библиотека, учениците-корисници можат да ја прифатат како ризница на човечкото знаење и култура, место каде можат да ги добијат одговорите на многу прашања и каде што ќе се поттикне нивниот творечки и истражувачки дух. Тоа е и основата на самостојното учење бидејќи со престојот во современа училишна библиотека, ученикот може да се сретне со сите книжни и некнижни извори на информации и знаења кои овде се централно сместени, спроведени во каталог и на дофат на корисниците.

2.3.4. Библиотечни корисници

Секоја библиотека е организам сам за себе и зависи од тоа какви корисници има.

Како библиотечни корисници во училишната библиотека се учениците, наставниците, стручните соработници на училиштето и родителите. Тие бесплатно ги користат библиотечните услуги според Правилникот за користење на библиотеката, којшто задолжително го донесува секоја библиотека (Биб-

лиотекарство, 1986, стр.53). Библиотеките се обврзани да им ги соопштат правилата и обврските на корисниците на соодветен и транспарентен начин.

Според Законот за библиотеките, член 32: “корисниците на библиотеките имаат право на основните библиотечни услуги за користење на библиотечните фондови, користење на информации за фондот и упатства за користење на извори на информации”. Закон за библиотеките.

http://www.kultura.gov.mk/documents/Zakon_za_bibliotekite.pdf.

Задача на библиотечно-информативните центри, а со тоа и на училишните библиотеки е да ги оспособи корисниците за користење на библиотечните услуги во текот на својот професионален живот. „Оспособувањето и обуката на библиотечните корисници задолжително треба да започне да се решава во почетните години од образовниот процес, бидејќи само на тој начин и со таков пристап кон библиотечните материјали се подигнува и нивниот општо-образовен стандард” (Петровски, 1996, стр.139).

Учениците се главна целна група на библиотеката. Учениците можат да ја користат библиотеката од различни причини. Таа треба да остави впечаток на отвореност, слободно опкружување за учење, каде учениците можат да ги работат сите видови на задачи, индивидуално или групно и при тоа да не се почувствуваат загрозувани.

Ученичките активности во библиотеката опфаќаат:

- изработка на домашни задачи,
- проектни задачи и задачи при кој треба да решат некој проблем,
- барање и користење на информации,
- изработка на презентации,
- користење на Интернет итн.

Како библиотечни корисници се среќаваат и наставниците. Тие ја користат библиотеката бидејќи во неа можат да дојдат до извори со кои ќе го прошират нивното знаење од одреден предмет или ќе ги подобрат методите на наставата. Во просторијата на библиотеката можат да реализираат наставен час, работилница или проектна настава. Наставниците кои имаат напредно и отворено гледање на образованието, обично се и најактивни корисници на библиотеката. Тие полесно би се определиле да ја реализираат наставата во библиотеката и со тоа би се оддалечиле од традиционалните наставни методи.

Секогаш треба да се работи на придобивање на нови корисници. Библиотеките треба да ги користат разновидните комуникациски канали за да ги придобијат корисниците. Интернетот во денешно време е многу важно комуникациско средство бидејќи голем број на ученици и другите кориснички профили го користат него. Секоја библиотека треба да има своја веб-страница со привлечен изглед и да биде јасно структурирана, за да можат сите лесно да ја пронајдат информацијата која им е потребна. Бидејќи технологијата брзо се менува самата веб-страница не е доволна. Денес поголем број луѓе прво што погледнуваат на Интернет е Facebook. Тоа е социјална мрежна станица на која се среќаваат луѓе со исти интереси. Бидејќи библиотекарите треба да се присутни таму каде што се нивните корисници, тоа значи дека училишните библиотеки треба да отворат своја група на Facebook. На таа страна треба да има податоци за работното време, новите книги, случувањата во библиотеката, програмите и сл. Тоа значи дека оваа страница треба редовно да се ажурира, а корисниците на Facebook-от треба да се насочуваат кон веб-страницата и на училишната библиотека. На овој начин преку кратки и интригантни наслови кои привлекуваат внимание се овозможува бесплатна промоција, бесплатен маркетинг на училишната библиотека и се добива повратна информација од корисниците.

Значи, ако училишните библиотеки имаат мрежно поврзување или веб-страница, тие ќе можат многу добро да комуницираат со корисниците, а со тоа да привлечат и поголем број корисници, што е и нејзин главен императив.

2.3.5. Библиотекарот како менаџер во училишната библиотека

Училишниот библиотекар е професионално квалификуван член на персоналот одговорен за планирање и раководење со библиотеката, по можност помогнат од соодветен персонал, кој работи заедно со сите членови на училишната заедница и соработува со народната библиотека и со други установи (Манифест на ИФЛА за училишните библиотеки, 2003, *Библиотекарство*, бр.1-2, стр. 95). Значи, по ИФЛА Манифестот, од училишниот библиотекар се очекува стручност, квалификуваност, одговорност за планирање на работа и управување со училишната библиотека.

Во согласност со IFLA/UNESKO Насоките за училишната библиотека, меѓу основните квалитети и вештини кои се очекува од училишниот библиотекар се способностите за согледување на потребите на корисниците, познавање на теоријата и методологијата на учење, поседување вештини за користење на информации, познавање на материјалите кои ја сочинуваат библиотечната колекција, познавање на книжевноста и медиите кои се наменети за децата, познавање на информациската технологија и поседување практични знаења во таа област, како и познавање на областите на управување и маркетингот.

(<http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/SchoolLibraryGuidelines-sr.pdf>).

Учителот-библиотекар дава поддршка и ја спроведува визијата на училишната заедница преку застапување и градење на ефективна библиотека и даваат информативни услуги и програми кои придонесуваат за развој на доживотното учење (<http://www.asla.org.au/policy/standards.htm>).

„Во училишта со 500 ученици и 5000 книги работи библиотекарски работник со полно работно време. Во училишта со помал број ученици и со помал број книги треба да работи библиотекарски работник кој ќе го надополнува бројот на часовите во наставата. Во училишта со 500-700 ученици работи еден библиотекарски работник со полно работно време, а училишта со 700-1000 ученици вработуваат уште еден библиотекарски работник со половина работно време. Во училишта со 1000 и повеќе ученици треба да работат во две смени двајца библиотекарски работници со полно работно време ” (Библиотекарство, 1986, стр.51).

Училишен библиотекар е специфичен вид на занимање со кој сите повеќе или помалку се среќаваме во животот, но и работа за која многу малку се знае во поглед на неговите вештини, способности и знаења кои ги применува при работењето. Многумина сметаат дека библиотекарската работа е монотона и еднолична. Но, со позитивните промени во образованието, се менува и функцијата на библиотеките и се повеќе таа прераснува во библиотечен, информативен и мултимедијален центар, а со тоа работата на библиотекарот станува многу комплексна и динамична. Комплексноста и динамичноста на библиотекарската работа во денешни услови се согледува од активностите кои треба да ги реализира во неа. Неговиот однос со корисниците-децата, наставниците и родителите е помалку формален од оној на наставниците. Тој е еден од ретките во училиштето кој нема обврска да ги оценува учениците. Неговата

работа му е да ги мотивира да ја користат библиотеката, да им помогне да научат како се учи, како да истражуваат, но и како се ужива со библиотечниот материјал, а при тоа да ја развиваат својата личност. “Производот во училишните библиотеки е нематеријален. Тој се состои во давање на услуга. Производот на библиотеката е услугата. Единица мерка на давање услуга е корисникот. Тоа значи дека, колку повеќе услуги се даваат, т.е. колку поголем број корисници или консументи на услугите постојат, толку библиотеката е поуспешна” (Библиотечен маркетинг, 2007, стр.8).

Библиотекарот во современото училиште не треба да биде личност која ќе седи позади пултот и неговата работа да се сведува само на издавање на книги. Библиотекарите треба да обрнат внимание на модификување на нивните традиционални услуги во услуги со што ќе овозможат достапност во користење на сите извори на информации. Тоа значи дека тој треба да биде информатички описменет, подготвен да им препорача литература и да им ја даде потребната информација на корисниците. „Носител на дејноста на училишните библиотеки е училишниот библиотекар од кого се очекува професионален пристап во комуникацијата и работата, способност за разбирање на корисничките потреби, информациските вештини и знаење” (Zovko M. Školska knjižnica, XIX. Proletna škola školskih knjižničara RH. Šibenik 2007”, стр.8).

Многу значаен е фактот дека секое вработување донесува ново искуство и истата работа не треба да се работи на ист начин наредната година. Потребно е континуирано усовршување на библиотекарот со цел неговата работа да се прилагоди на постојаните промени во општеството. За да може да им понуди ефективна услуга на своите корисници потребен е доживотен развој на библиотекарот. Новиот електронски свет ја усложнува работата и од библиотекарите се бара поседување на дополнителни вештини и знаења. „Од голема важност за библиотеките кои забрзано се менуваат е да се ангажираат лица кои се флексибилни, кои поседуваат знаења од областа на информатичката технологија, кои се посветени на непрекинато усовршување во структурата и кои поседуваат способност за комуницирање (http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=77).

Ако библиотекарот-менаџер помисли за себе дека доволно научил за својата работа и дека во иднина ќе може да се потпре само врз дотогашните знаења, тогаш тој ќе направи голема грешка.

„Кој се зафаќа за пракса без теорија, тој е како кормилар кој управува со бродот без кормило и компас и никогаш не е сигурен каде плови”

Леонардо да Винчи.

Бидејќи библиотеките и училиштата отсекогаш биле сметани за природно место каде учениците можат да наминат во потрага за информации за изработка на своите училишни задачи, на библиотекарите им се укажува нова прилика да станат информациски стручњаци, со што нивната улога со помош на наставникот значително би се проширила во однос на досегашната.

Работата на училишниот библиотекар мора да биде координирана со промените во воспитно-образовниот процес, што значи нивна целосна интегританост во училишните активности и обука на вработениот за оваа работа. Многу е важна стручната способност и поседување на вештини за да може да одговори на новите барања и промени на библиотеката. Новите трендови во библиотекарството и наставата, вклучува друг тип учење што неизбежно го поттикнува прашањето на стручен кадар, широко основно и професионално образование, образование од областа на библиотекарството и информатиката, но и познавања од педагошко-психолошките предмети.

Барањата кои се поставуваат пред училишниот библиотекар се сè побројни и посложени. Тој во секој момент треба да биде подготвен да ги задоволи потребите на училишниот курикулум кој постојано се менува и напредува, а со сопствените компетенции, тој треба да ги поттикне компетенциите и на своите соработници и корисници и да биде секогаш во процесот на создавањето на знаење од разни информации и извори.

Бидејќи во поголем број училишни библиотеки работи само еден човек, тоа значи дека училишниот библиотекар треба да покрива широко и разновидно подрачје од стручната работа, па затоа перманентното образование е потреба и обврска доколку сака да биде компетентен стручњак. Библиотекарската професија бара брзо реагирање на бројните општествени и технолошки промени. Училишниот библиотекар во современата библиотека од учител-библиотекар, стана професионалец, информациски стручњак и стручњак за библиотекарските медиуми.

Каква професија е училишниот библиотекар?

„Тој е високообразовна личност со широк спектар на знаење од различни наставни подрачја специфични за училиштето: наука, техника, психологија,

педагогија и уметност. Поседува и специјални знаења и вештини на информациски стручњак за собирање на материјал од различни извори на знаење и различни носители на информации (медии), кои содржат информации и знаења неопходни за успешно делување во денешното општество”(Galic, 2008, стр.15).

Бидејќи библиотекарот е во непосреден контакт со корисниците на библиотеката, тој треба да ја познава општата и развојна психологија.

Тој е и педагог-библиотекар, кој мора да ја познава и педагогијата и оној дел од дидактиката кој подразбира имплементирање на педагошките знаења во библиотеката. Тој треба да има развиено социјални вештини: комуникациски, информациски, тимско работење. Затоа е потребно тој да биде пријатна личност со добри комуникативни способности што ќе му овозможат да воспостави добар педагошки однос со учениците. Тој би требало да ја има способноста да им се приближи на учениците и да ја поттикне нивната оригиналност и креативност, но и да има добар однос со своите соработници односно, наставниците, директорот и со останатите надворешни соработници.

Од гледна точка на современата настава, посветеноста и методологијата на планирањето и програмирањето на работата, учеството во стручните органи, како и обврските за постојано усовршување, училишниот библиотекар се изедначува со наставниците. Заедно со наставниците треба да се занимава и со педагошката работа и да биде од помош при учењето и самоучењето.

Времето во кое живееме бара од сите нас постојано учење, постојано стручно усовршување, за да можеме да го следиме развојот и во него да учествуваме. Со промените во општеството се зголемуваат работните задачи на библиотекарот, при тоа ниту една од старите работни задачи не исчезнува.

Бидејќи денес можноста за комуницирање е отворена и не е веќе ограничена со време, место и материјален статус, различните облици на размена на информации и знаења се сè повеќе присутни во нашето опкружување (Интернет, електронска пошта, on line бази на податоци и др.). Фаќањето чекор со развиените земји зависи само од човечкиот потенцијал, мотивацијата за учење и постојаното стручно усовршување.

Во едно информатичко општество и библиотекарот треба да стане информатички стручњак и да ги усоврши неговите вештини кои се потребни при користење на новата технологија. Тој треба да биде во можност да им ги

понуди сите извори на информации и да ги научи како слободниот пристап на информации да ги насочат во постигнување на сопствените цели.

Истражувањата на германските библиотекарите покажало дека „стручното библиотекарско знаење застарува 20% годишно, а парцијалните измени на програмите по образование, кои во училиштето се вообичаени, не успеваат да го следат тој ритам. Ова во многу земји довело до големи национални реформи во системот на библиотекарското образование. Наставната програма брзо се прилагодувала на развојот на науката и технологијата. Процесот станал позабрзан со појавата на Интернетот (Staćin-Rošić, 1998, стр.155).

Со цел да се одреди новата улога на библиотекарите, во Германија била формирана работна група која го дефинирала профилот на денешните библиотекарите. Работната група се занимавала со прашањето: кои знаења се потребни на библиотекарите во технолошко-високоразвиените и многу побарувачки општества. Деталното истражување покажало дека описот на работата на библиотекарот се многу изменил. „Таа работа денес може да опфаќа големи стручни компетенции, бидејќи неговата работа е многу сложена, а извршувањето на таа работа подразбира добро снаоѓање во новите извори на информации, претражување на базите на податоци, набавка на публикации од сите медиуми, каталогизација на публикациите, библиотечен менаџмент, работа со јавноста, автоматска обработка на податоците, усовршување и образование, менаџмент, работа со корисниците...“. Големите промени во описот на работното место бараат и реформи во образованието на вработените во библиотеката бидејќи традиционалните облици на образование не можат да образуваат стручњаци кои би можеле да одговорат на барањето на корисниците во модерните библиотеки (<http://www.nb.rs/publications/publication.php?id=905>).

Работата на библиотекарот е многу специфична и бара постојано усовршување. Тој мора да ги надградува своите знаења за да може полесно да се справува со новите ситуации. Тоа може да го постигне со:

- редовно образование или базично професионално образование,
- со практична работа или работно воведување и
- дополнително образование или професионално усовршување.

Образованието на училишните библиотекарите го подигнува авторитетот на оваа професија и квалитативно ја менува кадровската политика.

- Редовно образование е дел од професионалниот развој, кој на кадрите преку образовните институции на системот, треба да му овозможи да се стекнат со знаења. На собирот на библиотекарите од Балканските земји одржан во Белград од 5-7.12.2001, било истакнато значењето на професијата библиотекар, кои треба да се образуваат на одредени универзитети за да се здобијат со квалификации кои ќе бидат во согласност со барањата и потребите во библиотечната дејност. Искуствата од учесниците на собирот говореле дека библиотекарите се стекнувале со знаење „од неформално образование (курсеви, семинари) до институционално универзитетско образование” (Стојанова, 2002, стр.114). Но, Македонија е една од ретките земји која што сè уште нема студии по библиотекарство. Практиката покажала дека во училиштата како библиотекар се вработува наставен кадар, што поради различните наставни промени останал без часови или со непотполен фонд на часови. Таквите библиотекар немаат основно библиотекарско знаење, ниту можат да одговорат на стандардите на библиотечното работење. Во тој случај нема мотивираност за квалитетно извршување на библиотечните задачи.

- Со практична работа, преку работно воведување или професионална адаптација на вработениот. Практичната работа во библиотеката се дополнителни активности на библиотечните работници за извршување на конкретни работни задачи, со цел да не се дозволи овој недостаток да го попречува библиотечно-информативниот развој во Македонија.

Многу библиотекар го имаат стекнато библиотекарското знаење со практична работа во библиотеките и со усовршување во текот на работата, но и преку организирање на семинари, обуки, советувања, предавања за библиотечно работење во училишните библиотеки. „Многу години наназад библиотечните работници, преку своите здруженија и асоцијации се обидувале да издејствуваат кај надлежните државни и образовни органи и институции да се организира оспособување и обука на библиотечниот кадар на ниво на средно образование и факултетско образование. Но, тие напори не вродиле со плод и затоа библиотечните работници во неможност да остварат соодветен професионален развој, приморани се да се самоорганизираат и остручуваат на разни семинари и предавања” (Николов, 2008, стр.7).

- Дополнителното образование или професионалното усовршување е континуиран процес. Се изразува во желбата за квалитетно извршување на

работата, дури и кога никој не нè набљудува и проценува. Во таа смисла професионалниот развој не е статична категорија која има свој почеток, крај и која не се менува. Тоа е процес за целиот живот. „Оваа фаза се состои во самостојно или организирано усвојување нови знаења, умеења, навики и вештини. Тоа е тежнение на библиотечните работници кон постигнување на еден вид совршенство во своето работење” (Петровски, 1998, стр.174). “Професионалниот развој подразбира постојано градење квалитетен однос спрема себе и средината и не е ограничен на одредена ситуација или само на еден дел од праксата. Односот се разгледува како динамична и прогресивна димензија на секој поединец и упатува на постојано преиспитување на наученото и претставува ефикасна интеракција на теоријата и практиката”.

http://www.zavod.edu.rs/attachments/089_Bibliotekari.pdf).

Професионалното усовршување, оспособување и напредување на стручните соработници, меѓу кои влегуваат и библиотекарите го потенцира и Законот за основно образование, каде во член 91 стои:

- (1) Директорот, наставникот и стручниот соработник во основното училиште во текот на својата работа се должни професионално да се усовршуваат.
- (2) Министерството во соработка со Бирото донесува годишна програма за професионално усовршување на наставниците и стручните соработници за поддршка на реформите во образованието и за истото обезбедува средства.
- (3) Професионалното усовршување се остварува преку акредитирани програми за обуки кои ги реализираат јавни и приватни установи, здруженија на граѓани и трговски друштва чии програми се акредитирани http://www.sonk.org.mk/documents/osnovnoto_obrazovanie_103_19082008.pdf

Со оглед на сè поголемите промени во библиотечната професија под влијание на технолошките иновации, биле спроведени испитувања за потребите и видот на библиотекарското образование во 21 век. „Покрај традиционалното знаење и вештината, идентификувани биле нови услови: флексибилност, доживотно учење, технолошки вештини, маркетинг, стратешко планирање и управување” (Staćin-Rošić, 1998, стр. 155).

Истражувањата во Германија покажале дека потребите за усовршување на тамошните библиотекарите биле разновидни, а се однесувале пред сè на обу-

чување за работа за новите технологии, за менаџментот, изградување односи со соработниците, обука за работа со корисниците, т.е. за работа во јавниот сектор, обука на корисниците, комуникација на работното место, реторика, англиски јазик, развој на личните предиспозиции.

<http://www.nb.rs/publications/publication.php?id=905>

Често училишниот библиотекар се чувствува деградиран, пред сè поради недостатокот на наменското финансирање на библиотеката и проблемот со стручното усовршување на библиотекарот. Тие сметаат дека нивната професија е потценета и дека колегите од училиштето немаат сознание за библиотекарската работа, но ова се должи и на фактот дека со години во библиотеката се вработуваат оние на кои им е било потребно надолжување на часовите. Само со образовани библиотекарски кадри и нивно стручно усовршување може да се промени сликата и да се зголеми угледот на професијата.

Значи постојаното стручно усовршување на библиотекарот, во денешно време не е оставено како можност, туку станува егзистенционална потреба за опстанокот на професијата и нејзина еволутивна трансформација во новото опкружување.

Во Република Хрватска според Законот за потребната стручна спрема, училишниот библиотекар треба да има завршено Факултет по информациски науки или да има диплома од својата основна струка со додатни додипломски студии по книжевност (Ковачевиќ, 2004, стр.150).

Во Србија од 1963 година била основана Катедра за библиотекарство на Филолошкиот факултет на Универзитетот во Белград, на кој студентите на четиригодишните студии слушале предмети од областа на библиотекарството и информатиката.

<http://scindeks-clanci.nb.rs/data/pdf/0031-3807/2007/0031-38070703484T.pdf>

Во Македонија, во Зборникот на материјали „Библиотекарство“, во делот „Минимум стандарди за училишните библиотечно-информативни центри во СР Македонија“ стои: „Библиотечниот кадар ја има истата училишна подготовка како и наставниот кадар на соодветниот тип училиште. Покрај тоа кадарот треба да има и стручни библиотекарски знаења“ (Библиотекарство, 1986, стр.50). Понатаму се вели дека стручно библиотекарското знаење училишниот кадар може да го добие преку редовно образување на соодветните високи училишта за библиотекарство, со стажирање во поголема библиотека, со посе-

тување на стручни библиотекарски курсеви и семинари како форми на дополнително острчување.

Во светот денес библиотекарските училишта нудат програми кои образуваат стручњаци кои ќе можат еднакво да управуваат како со традиционалните, така и со хибридните или дигиталните библиотеки, односно стручњаци кои своето знаење ќе можат да го користат во било кое подрачје од човечкото делување, во кое се бара способност за пронаоѓање, организирање и посредување со информациите (Kovačević, 2004, стр.63).

Во градот Costa da Caprica во близината на Лисабон од 27 септември до 3 октомври 2009 година се одржал SLAMIT, односно меѓународен семинар за училишни библиотекарски, со тема „Доживотно учење-училишната библиотека и новото учење“ (Krušelj-Vidas, 2010, стр.92). На овој семинар бил даден акцент на проширување на искуствата, знаењето и праксата, потребата од едицирање на училишните библиотекарски за да можат активно да партиципираат во креирање на идниот развој на библиотеката. На истиот семинар за училишните библиотеки во “world wide” контекст зборувала Lourense Das, директорка на Meles school library service. Таа нагласила дека во училишните библиотеки како центри на знаење, не треба да се поставуваат бариери помеѓу виртуелните и физичките библиотеки” (Krušelj-Vidas, 2010, стр.93).

3. Менаџирање на библиотекарот преку раководење со активностите во училишната библиотека

„Кога планирате за една година, насадете жито.

Кога планирате за десет години, насадете дрво.

Кога планирате за живот, подучувајте ги и образувајте ги луѓето.”

(Кинеска поговорка)

Кога се зборува за организирање на библиотечната работа во училиштето на поставеното прашање, кој е одговорен за успешната работа во училишната библиотека, одговорот би бил дека за таа дејност одговорен е библиотекарот. Училишните библиотеки најчесто се “one-person library”, значи во нив е вработена една личност која ги извршува сите стручни работи во библиотеката, од наједноставните до најсложените. При тоа тој треба да ја реализира својата дејност според прописите од областа на образованието и прописите од областа на библиотекарството.

За да се обезбедат ефективни и одговорни активности во училишната библиотека:

- „политиката на училишните библиотечни услуги мора да ги одредува целите, приоритетите и услугите што се во врска со училишниот план и програма;
- училишната библиотека мора да се организира и одржува според професионални стандарди;
- услугите мора да им се достапни на сите членови на училишната заедница и да се спроведат во контекст на локалната заедница;
- мора да се поддржува соработката со наставниците, повисокото училишно раководство, администрацијата, родителите, другите библиотекарски и професионални информатори и другите групи на заедницата” (Манифест на ИФЛА за училишните библиотеки, 2003, *Библиотекарство*, бр.1-2, стр. 95).

Конвенцијата за правото на детето зборува дека „Детето треба да биде наполно подготвено да живее самостоен живот во општеството...” и „Детето ќе има право на слобода на изразување; ова право ја вклучува слободата да бара, добива и да ја дели информацијата и идеите од сите видови, без разлика

на граници, било усно, во пишувана или печатена форма, во форма на уметност, или преку било какво средство по избор на детето”.

(<http://www.pulmanweb.org/dgms/DGM-FYROM-Ver-Nov02.doc>)

Тоа значи, училишните библиотеки треба да им обезбедат на децата пристап до информации, без разлика на нивната возраст, потекло, пол, раса, географска положба или други посебни потреби. При тоа за да ги оствари своите цели од големо значење е на кој начин се реализира библиотечниот менаџмент.

Работата со корисниците библиотекарот треба да ја организира на начин кој ќе ја следи максимата на еден голем теоретичар (и практичар) на библиотекарството, индиецот С.Р. Ранганархан: „На секоја книга-нејзиниот читател” и „За секој читател-неговата книга” (Модерни концепти, 2007, стр.48). Во современата практика нејзината парафраза сега би можела да гласи: за секоја создадена или понудена информација ќе се најде корисник, односно за секој корисник, има информација. Значи, улогата на библиотекарот е да знае да ја понуди вистинската информација на секого.

На секоја работа и претходи планирање на работата, кое треба да биде прецизно, реално и во функција на реализирање на работата. И на активностите кои се реализираат во училиштето многу е важно да им претходи одреден вид планирање.

Плановите и програмите кои треба да ги направи еден библиотекар се:

- ❖ Годишен план и програма за работа. Тоа е скица на активности по области, која е временски ориентирана. Се внесува во годишната програма на училиштето. На неговата изработка претходи исцрпна анализа на реализираните плански содржини од претходната училишна година, запознавање со нацрт годишната програма на сите видови воспитно-образовна работа, испитување на потребите, интересите и проценување на можноста за негова реализација.
- ❖ Месечните планови. Во нив се прецизира работата, се наведуваат соработниците и се одредува временската реализација. Планираното време потребно за остварување на одредени програмски задачи библиотекарите по потреба може да го менуваат.
- ❖ Често е неопходно и детално неделно и дневно планирање за да не се преклопуваат активностите со планираниот распоред на работата.

Иако многу училишни библиотекарски би сакале да добијат готови образци, за да можат да работат по нешто и така би се чувствувале сигурно, сепак тоа не е добро. Секако дека тоа би било спротивно на еден добар менаџмент. Наставната програма за работа би требало да биде само рамковно дадена со можност за промени. Знаеме дека секое училиште е различно, не само по образовната програма, туку и по курикулумот кој ја прави посебна. Затоа и училишните библиотеки се разликуваат од училиште до училиште, а со тоа и нивните задачи и цели мора да се разликуваат. Добрата програма за работата на училишната библиотека само во основата ќе има зададено цели, а сето останато ќе мора да го усогласи со специфичностите на поедини училишта.

Вкупната активност во 40-часовната работна недела на библиотекарот содржи покрај планирање и: библиотечно-информативна дејност, културна и јавна дејност, воспитно-образовна работа, соработка со наставниците и стручните соработници и стручно усовршување.

Активностите кои ги презема училишниот библиотекар за менаџирање во библиотеката се одвива преку реализирање на:

- библиотечно-информативна и стручна активност;
- културно и јавната дејност и
- воспитно-образовната активност.

Носител на работата во сите овие активности најчесто е само библиотекарот, па и изборот на содржината и обликот на работата се негова идеја и реализација. Учениците најчесто не се заинтересирани за содржините кои не се нивна обврска, значи овде е потребна вештината на библиотекарот за менаџирање со овие активности, употреба на креативност и имагинација за нивна ефикасна реализација.

„Директната работа со учениците и наставниците, освен стручно-библиотекарски компетенции бара и педагошки и комуникациски вештини. Стручно-информациското работење на библиотекарот бара концентрација, професионална обука, и континуиран професионален развој, а културно-јавната активност на училишната библиотека му ги отвара вратите на училиштето за двонасочна комуникација и овозможува организирање на културни и други манифестации, а често тоа од страна на библиотекарите бара соработка и менаџерски способности” (Bando, 2011, стр.231).

3.1. Библиотечно-информативна и стручна активност

Библиотечно-стручната активност ги опфаќа активностите од библиотечното работење. Библиотекарот во улога на менаџер врши планирање и набавка на библиотечен материјал, физичка обработка и инвентарирање на истиот, негова класификација и каталогизација (според усвоените меѓународни правила за каталогизација), врши предметна обработка, дава на користење библиотечен материјал, дава информации релевантни за наставата и користењето на фондот, извршува ревизија и отпис. Библиотекарот изработува дневна, месечна и годишна статистика, ја изработува програмата за работа и годишниот извештај за работата на библиотеката. Тој систематски ги информира корисниците на училишната библиотека за новоиздадените книги, стручните списанија, весници и другиот материјал; подготвува тематски изложби на книжниот и некнижниот материјал во врска со некои изданија, автори, акции и јубилеи; реализира усни и писмени прикази на книги, периодични публикации и уредно ги води документациите на училишната библиотека и др.

Библиотекарот треба да врши попис на литературата и библиографските податоци за некои наставни предмети, да изработува попис на литературата која го промовира културното наследство и дава темел за разбирање на различните култури. Библиотекарот треба да се грижи и да го заштитува целокупниот библиотечен материјал.

Информатизацијата на училишните библиотеки и осигурувањето пристап на Интернет во училишната библиотека има голема корист. Автоматизираното работење ја забрзува обработката, позајмувањето и претражувањето на библиотечниот материјал, а со тоа му останува повеќе време на библиотекарот за обучување на учениците и наставниците за користење на новите извори на информација.

„Проблем кај училишните библиотеки е што не се организирани во еден систем во образовниот процес, затоа настанува тешкотија во имплементација на библиотечните стандарди во училишната библиотека”- зборуваше Миле Бошевски (директор на НУБ „Св. Климент Охридски“-Скопје) во емисијата на МТВ снимена во 2004 година. Тој истакна и: “Националната библиотека преку организирање на семинари за училишната библиотека настојува да ги имплементира стандардите во нив. Но, се јавува проблем во статусните прашања во обра-

зованието со што е оневозможено нормалното функционирање на училишната библиотека.

Денес, работата на училишниот библиотекар ја надминува каталогизацијата, класификацијата, задолжувањето и раздолжувањето на книгите. Едно од подрачјето со кое се занимава библиотекарот е библиотекарско воспитување и образување, односно оспособување на учениците за претражување на информации, вреднување и користење на истите (Gatalica, 2011, стр. 49).

3.2. Културно и јавната дејност

Училишната библиотека е културно огледало на секое училиште и средиште на културните случувања.

Согласно годишниот план и програма за работа на училиштата, библиотекарите-менаџери ги реализираат и *културните активности*: организираат тематски изложби, промоции на книги и училишни списанија, вршат филмски и видео проекции, организираат средби и разговори со книжевни, ликовни, музички и други автори, организираат предавања, трибини, изложби, натпревари во знаење и литературно творештво, распишуваат ликовни или литературни конкурси, одбележуваат значајни датуми, јубилеи и сл. Со организирани активности библиотекарот го одбележува Денот и Месецот на книгата, организира посета на Саемот на книгата, организира акции за собирање на книги и учебници, учествува во подготвување на прилози за училишниот весник и избира најчитани книги и најдобри читатели. Ако има доволно простор во библиотеката, учениците можат да подготват и театарска претстава инспирирана од книжевни дела, наменети за родителите и другите ученици. Библиотекарот може да организира и драмски работилници и да формира драмски групи. За водење на овие групи самоиницијативно тој може дополнително да се самообразува за стекнување на комуникациските вештини. Тој би требало да посетува семинари за драмско воспитување, ораторството, рецитирањето и др. Библиотекарот може активно да учествува во организирање на приредби кои се подготвуваат во училиштето или во локалната заедница. Со планското менаџирање со овие програми библиотекарот има за цел да го воведо ученикот во јавниот и културниот живот. Тој може да соработува со културни институции кои се занимаваат со организирана работа на децата и младите во слободното време, како што се

аматерските театри, пејачките хорови, други библиотеки, галерии, музеј, театар или со наставниците за странски јазик, музиката и ликовната уметност. На овој начин заеднички, библиотекарот ја збогатува содржината на културната дејност во училишната библиотека, а со тоа и во самото училиште.

Културната улога на училишната библиотека придонесува за развивање на свеста за вредноста на националната култура, јазикот, уметноста и вредноста за мултикултурноста.

Со разновидните културни свечености, акции, програми и манифестации кои се организираат, во кои меѓу другите учествува и библиотекарот, се внесува специфичен живот и ритам во училиштето. Можат да се организираат:

- Поетски ученички средби. Со овој настан реализиран во училиште со помош на училишната библиотека, младите и талентирани ученици можат да се искажат преку поезија.

- Доделување дипломи на најчитатели во библиотеката. Со ова може дополнително да се мотивираат учениците да читаат. А со прогласување на одделение кое најмногу ги користило услугите на библиотеката може да се поттикне натпреварувачкиот дух и помеѓу одделенијата.

- Во конкуренцијата за најдобри рецитатори меѓу учениците може да се негува правилното изговарање, ритам и дикција. Библиотекарот овде може да се јавува во улога на координатор. Тој заедно со наставниците по мајчин јазик пронаоѓа и одредува соодветна поезија за натпревар кој би можел да се одржи во библиотеката.

- За време на манифестацијата Месецот на книгата кој се организира во месец октомври, библиотекарот може да ги мотивира корисниците со организирање на литературни и ликовни конкурси на теми поврзани со книгата.

- Секој април кога се организира саемот на книгата библиотекарот презема иницијатива на тој начин што пред секој саем на книгата со плакати, паноа ги информира наставниците и учениците за саемот на книга. Секоја купена книга тој треба да ја презентира на наставниците и учениците.

- Книжевните средби со писатели најдобро е да ги организира во соработка со матичната библиотека или лично библиотекарот да стапи во контакт со оној писател со кој децата посакуваат да се видат и слушнат. При тоа библиотекарот може да ги ангажира учениците да соберат податоци за писателот кој доаѓа: за неговата биографија, неговите дела и сл. Книжевните средби се

многу корисни бидејќи на децата им се приближува книгата преку разговор со нејзиниот автор.

- Поставувањето изложби на разновидни теми во библиотеката е од голема важност бидејќи на тој начин се одбележуваат поединечни настани и датуми.

Библиотечниот материјал од областа на уметноста во училишната библиотека го следи задолжителниот материјал на поедини предмети, но е присутен и во програмите на воннаставните активности, изборната и факултативната настава. Уметничкиот материјал на училишната библиотека, според библиотекарската струка се дели на: библиотечен и небиблиотечен материјал. Овој материјал е во постојан пораст особено на оној кој припаѓа на неknижниот материјал (репродукција, ЦД-дискови, филмови, плакати и илустрации, графички мапи). Книжен материјал од областа на уметноста се прирачници, енциклопедии од историјата на уметноста, монографии на уметници и други. Со квалитетна соработка на музејот, галеријата и училишната библиотека може темелно ученикот да се подготвува за посета на музејско-галериската изложба. Ова се постигнува доколку „пред отварање на изложбата во музејот или галеријата се достават неколку примероци од каталогот во училишната библиотека. Преку тимската работа помеѓу наставникот по уметност, училишниот библиотекар и учениците можат да се подготват за ликовното доживување” (Ѕета, 1998, стр.15).

Иако знаеме дека училишната библиотека го следи образовниот процес, сепак таа е и средиште и промотор на уметноста, културата и националното воспитување. И покрај тоа што постојат галерии, музеи, архиви и други слични институции, училишната библиотека треба да ја афирмира уметноста. Прво, поради возраста на учениците кои се во фаза на развој на културолошките и образовните потреби и се уште учат како да истражуваат. Тоа е време кога е потребно поттикнување, водење низ учењето, истражувањето и создавањето, а сето ова може да се стекне во училиштето. Освен тоа училишната библиотека е лесно достапна на ученикот, додека другите институции како што е музејот повеќе се прилагодени на возрасните. Преку облиците на работа во училишните библиотеки, ученикот се учи и навикнува подоцна да стане корисник на сите други поголеми институции во кои подоцна по потрага за знаење ќе ги посетува сам.

Една од работите на училишниот библиотекар е да помага во изработката на училишниот весник и негово афирмирање во јавноста. Училишниот весник преку библиотеката може да биде достапен на учениците, нивните родители и на сите вработени во училиштето, но тој може да биде достапен и на сите гости и пријатели на училиштето, кои можат да го добијат како подарок. Меѓу рубриките во училишниот весник може да се сретне и библиотеката како културно и јавно средиште на училиштето, која преку весникот ќе може да се презентира во јавноста.

Колку што библиотеката е мотивирана да ги збогатува по вид и да ги подобрува по квалитет услугите што ги нуди – толку е тоа мотив за корисниците да ја посетуваат (да ја користат) библиотеката (Модерни концепти, 2007, стр.45).

3.3. Воспитно-образовна активност

Бидејќи училишната библиотека е интегрален дел на училиштето, кое е воспитно-образовна установа, во понатамошниот текст ќе обрнам внимание на *воспитно-образовната активност* на училишната библиотека.

Во Законот за основно образование член 77. стои дека: „Воспитно-образовната работа во основното училиште ја остваруваат наставници, стручни соработници (педагог, психолог, социолог, дефектолог, библиотекар) и воспитувачи“(http://www.sonk.org.mk/documents/osnovното_образование_103_19082008.pdf). Значи во Законот за основно образование јасно стои дека воспитно-образовната работа ја остварува меѓу другите и библиотекарот.

Воспитно-образовната активност на училишните библиотеки, библиотекарот ја реализира преку работата со учениците, соработката со наставниците, стручните соработници и родителите и врши подготовка и планирање на воспитно-образовната работа.

Воспитно-образовната работа со учениците претставува законска утврдена обврска и најзначајниот дел од работата на училишната библиотека. По обем и содржина таа работа изнесува 60-70% од целокупното работно време на библиотекарот, додека 40% отпаѓа на библиотечно-стручната и културната активност. Воспитно-образовната работа се одвива преку целата учебна година, преку запознавање на учениците со работата на училишната библио-

тека, нејзиниот фонд, можностите за негово користење и стекнување навики за чување на истиот. Библиотекарот преку оваа активност настојува да ги воспитува своите корисници да ја засакаат книгата, да им помогне на интровертните деца да го пронајдат својот пријател во книгата, да ја усогласи понудата со нивните интереси, да ги запознава корисниците со новите наслови, да им помага при изборот на книга, да водат разговор за прочитаната книга, да им понуди помош на учениците во начинот на користење на референтни збирки. При тоа настојува учениците да ги запознае со методите на истражување и совладување на техниката за библиографско цитирање, а со тоа настојува да ги развие способностите и навиката за читање, да ја разбуди нивната креативност, да го осамостои ученикот во учењето, да го развие чувството за естетско вреднување на прочитаното, да ги оспособи за проценување и да развие кај учениците критички однос кон различните извори на знаења со цел знаењето кое ќе го добие да го искористи и примени во практиката.

„Современата училишна библиотека е интелектуално, информациско и културно средиште, која освен тоа ја негува и верифицира воспитно-образовната компонента, која има влијание на целокупниот телесен, когнитивен, психосоцијален, емоционален и духовен развој на ученикот. Со развојот на индивидуалните творечки способности на ученикот, оспособувањето за самостојно учење врз основа на истражувачки пристап, се остваруваат задачите на современата училишна библиотека како место на информациска писменост кое се темели на доживотно учење. Таа е извор на информации и знаење, потпора на сите наставни и воннаставни активности на училиштето, место за собирање и поминување на слободното време, со што училишната библиотека станува значаен фактор за модернизација на воспитно-образовниот процес”(Zovko, 2007, стр.8).

Библиотеката е место во кое ученикот доаѓа организирано во група или сам, по свој избор, при што ја развива својата самостојност и при тоа создава позитивна слика за себе.

За ефективно и ефикасно менаџирање во училишната библиотека, библиотекарот треба да презема различна активност кај своите корисници усогласувајќи ги со нивната возраст. Своите најмали корисници треба да ги запознае со библиотечниот простор, начинот на позајмување, чување и враќање на книгите на време, однесувањето во библиотеката, како и да ја развие нивната

вештина за пишување и читање. Приоритет треба да се даде на поттикнувањето на читањето, на развивањето на читачката писменост, а преку ова и на поттикнување на говорното и писменото изразување на ученикот; збогатување на речникот, разликување на книжевниот текст од научно-популарните и стручните и оспособување за нивно користење. Библиотекарот треба да ги поттикне и за посета на поголема библиотека и да ги запознае со поимите: поет, писател, илустратор, издавач и способноста да можат да ги воочат и издвојат библиографските податоци. Тој треба да ги запознае со референтните збирки како што се енциклопедиите и речниците, да разговара со нив за некоја интересна книга и филм и да ги поттикне за читање на весници и списанија.

За разлика од малите корисници, библиотекарот треба да настојува да ги запознае повозрасните ученици (од петто до осмо одделение) со распоредот на книгите во библиотеката, за самостојно пребарување и употреба на библиотечниот фонд, запознавајќи ги со составот на Универзалната децимална класификација со која се класифицираат научно-популарните и стручните дела, а преку ова да ги оспособи да можат да го пронајдат библиотечниот материјал во која било библиотека. Библиотекарот треба да ги подучи и како да водат белешки за време на читањето на книгите, како да се служат со стручната литература при обработка на зададена тема, запознавање со разновидните лексикони, енциклопедии, речници, а со тоа да ги упати учениците со начинот и методите на истражувачката работа. Исто така библиотекарот ги оспособува учениците и за пребарување на библиотечниот фонд по пат на електронските каталози. Значи, библиотекарот презема и активност да ги научи корисниците за користење на каталозите и библиографиите при пронаоѓање на информациите за потребите на проблемско-истражувачката и проектната настава. При тоа ги оспособува да вршат проценка на вредноста и квалитетот на секоја информација и нивна употреба во пишување реферати и истражувачка работа. „Тие треба да умеат точно да го лоцираат (да го препознаат) барањето на корисникот за да можат да формираат најефективна стратегија на истражување и пребарување која би резултирала со информации за очекуваните податоци од страна на корисникот “(Модерни концепти, 2007, стр.47).

Секако треба да се потенцира дека воспитно-образовната работа во библиотеката не може да се реализира доколку библиотеката не располага со добар библиотечен простор во кој може да се организира работата, ако библиоте-

ката не располага со добар библиотечен фонд, современа опрема и библиотекар кој е професионалец, кој си ја знае својата работа, кој е подготвен тимски да работи и да ја развива библиотеката.

3.3.1. Активноста на училишната библиотека во давање поддршка на наставниот процес

Современото училиште мора да биде иновативно, да прифаќа промени, дури и самото тоа да ги бара, внесува, усовршува и менува. Иновациите во учењето се најдобро средство за воспоставување рамнотежа помеѓу ученикот и наставата. Значи, се оди кон тоа како да се обликува наставата која не предизвикува стрес и досада. Тоа може да се надмине со поттикнување на ученикот на активност во наставата. За ова се залага и училишната библиотека. Таа им нуди помош на учениците при одржување часови и реализирањето на дополнителните и слободните активности во библиотеката.

Бидејќи како партнери во наставниот процес се сметаат: учениците, наставникот, стручните соработници и наставниците, тоа значи вклучување на библиотекарите во наставата. Ова може да се оствари преку реализирање на наставниот час во библиотеката, односно медијатеката. За една ваква соработка треба да бидат отворени и наставниците и учениците прифаќајќи нови методи и облици за работа „во“ и „со“ училишната библиотека. Наставниот час кој се остварува во соработка со библиотекарот, може да се реализира во училницата или библиотеката. На ваков начин стануваат партнери учениците, наставниците, стручните соработници и родителите.

Партнерскиот однос помеѓу ученикот и наставникот, се огледува бидејќи ученикот има прилика сам да бира и предлага тема и содржина на работа, да истражува, да учи самостојно и творчески да ги вреднува своите резултати.

Партнерскиот однос на библиотекарот со учениците и наставниците го подобрува учењето и разбирањето на наставниот материјал со примена на начелата на интердисциплинарност и мултимедијалност. Со тоа тој воспоставува корелација помеѓу предметите и го рационализира времето потребно за учење односно усвојувањето на наставниот материјал.

Секое наставно подрачје годишно треба да реализира најмалку два часа во училишната библиотека, при што библиотеката треба да ги стави во функци-

ја сите извори на знаење, од книгите до Интернет информациите, со што учениците би можеле да ги видат можностите кои ги нуди училишната библиотека.

Училишните библиотеки даваат поддршка на наставниот процес преку:

- нудење помош во подготовка на наставниот час;
- пронаоѓање на потребните извори на знаење;
- давање предлози за употреба на медиумите;
- давање сугестии за методите и облиците кои ќе бидат применети во наставниот процес;
- поврзување на предметните подрачја и содржините и преку
- реализирање на наставниот процес.

Соработката на библиотекарот со наставниците се остварува во текот на целата учебна година. Таа опфаќа соработка околу изборот и набавката на библиотечниот фонд за учениците, наставниците и соработниците, заедничка посета на саемите за книга, соработка околу распоредот на лектури по одделенија, соработка при реализирање на програми и проекти поврзани со наставата, околу организирање на часови во библиотеката, околу изработка на сиден весник и др.

Училишната библиотека се појавува како партнер на наставникот и наставата во подготовка на наставниот час и преку дидактична подготовка и ставање на наставните медиуми во функција (Kovačević, 2004, стр.118). Дидактичката подготовка на наставниот час на библиотекарот се гледа преку: пронаоѓање на потребните извори на знаење, нудење на додатни извори на знаење, давање сугестија за користење на медиумите, давање сугестии за идејно решавање на часот и давање сугестии за методите и облиците кои ќе бидат применети.

Наставен час одржан во библиотеката е поттикнувачки за развој на информациската писменост на ученикот и за негово активно учество на тој наставен час, бидејќи учениците се подготвуваат за реализирање на тој час со претражување на информации за темата која ќе ја обработуваат. При тоа секоја пронајдена информација заеднички ја коментираат, вреднуваат, а потоа ја употребуваат при одржувањето на наставниот час. За секој ученик одржан час во библиотеката од било кој наставен предмет, секако дека може да биде многу интересен и поттикнувачки за нови истражувања. Преку реализирање на наставниот час во библиотеките се зголемува активноста на учениците бидејќи

сите се вклучени во реализирање на заедничката цел. Тогаш учениците меѓусебно се дополнуваат, потсетувајќи се на претходниот материјал, се воспоставува квалитетна врска на релација: ученик-ученик, ученик-наставник, наставник-библиотекар и библиотекар-ученик, се развива комуникацијата, толеранцијата и се намалуваат различните предрасуди, а со тоа се зајакнува самодовербата на ученикот.

Во Градителско-геодетското училиште во Осиек (Хрватска), било спроведено истражување со цел да се увиде разликата во усвојување на иста наставна единица, во две одделенија на два различни начини:

- мултимедиски, во просториите на училишната библиотека;
- и класично, со фронтален пристап.

По одржаниот наставен час бил спроведен испит на знаење. Била воочена значајна статистичка разлика во корист на оние ученици кои го усвојувале наставниот материјал во училишната библиотека со мултимедиски пристап (Kovačević, 2004, стр.102). Значи со продорот на интермедијалноста во подготовката на наставниот час во соработка со наставникот и негово изведување во просториите на училишната библиотеката се прошируваат можностите за полесно учење.

Часовите во библиотеката, библиотекарот може да ги организира сам или во соработка со наставниците, стручните служби, учениците, родителите и другите ресурси во училиштето. Во текот на нивната работа, библиотекарот има можност да експериментира со различни можности кои ги нуде библиотеката. Целта на сите овие активности е да се развие и да се зајакне свеста кај учениците дека библиотеката е извор на знаење и учење и простор во училиштето во кој ученикот може да ја покаже и пласира сопствената моќ, знаење и вештини. Ова може да вклучува: циклуси на игри поврзани со книгата и читањето; мали истражувачки проекти; литературни средби на кои учениците ќе можат да се сретнат со книжевни автори или да презентираат свое книжевно дело; часови по лектури на кои учениците можат да се оспособат самостојно да ги користат изворите на сознанија и да ги пронајдат потребните информации; мултимедијални часови во кои библиотекарот може да им помогне на наставниците ставајќи го на располагање целиот книжен, а особено некнижен библиотечен

материјал: компјутерот, интернетот, колекцијата на ЦД-ата од различни наста-
вни содржини, снимени часови од училишната програма од ТВ и сл.

За разлика од многуте застапници за наставниот час за кој едни велат дека трае кратко, а други сметаат дека трае долго зависно од активноста и концентрацијата на учениците, училишната библиотека во тоа има голема пре-
дност. Нејзината работа не мора да се вклопи со училишниот час од 40 или 45 минути. Осмислувањето на обликот на работа е самостојно, инвентивно и во потполност креативно. Главна одредница во осмислување на работата се инте-
ресите на учениците, а не училишното свонче.

Учениците активно учествуваат во работата само ако ги задоволуваат сопствените потреби, бидејќи тогаш на лесен начин, преку забава стекнуваат знаења. Затоа библиотеката не треба да биде само место за учење, туку и про-
стор за средби и искуства. Од таа причина во училишната библиотека е многу важно тимското учење. Многу е важно да се воспостави комуникација во која нема критики. Комуникацијата треба да биде повеќе насочена не само помеѓу учениците и водителите на работилницата (библиотекарот, наставникот, стру-
чниот соработник и сл.), туку и меѓу самите ученици. Неконкурентното дружење и комуницирање резултира со брзо зближување и чувство на заедништво меѓу учениците. Затоа во библиотеката, библиотекарот треба да организира нова метода на учење. Една од тие се работилниците.

Работилниците се наменети за учениците и наставниците. Училишната библиотека преку работилницата настојува да ја оплемени наставата со нови содржини и форми на работа и да оствари корелација помеѓу различни наста-
вни предмети, слободни активности и градските културни институции како извор на знаење. Во работилниците учениците имаат можност да изберат за-
дачи, а при нивното совладување доаѓаат до израз нивните способности и надареноста. Работилниците се едукативни, забавни, динамични, креативни, бидејќи учениците ги увидуваат резултатите од работата во која тие активно учествувале. Преку разни работилници кои се организираат во библиотеката, може да дојде до подобрување на вербалната и невербалната комуникација на учениците и до нивно оспособување за ненасилно решавање на проблемите. Во тие работилници се читаат приказни или случки, кои потоа заеднички ги анализираат односите во приказната и ги оценуваат постапките на ликовите. При тоа „ја развиваат вештината на ненасилна комуникација со активно слуша-

ње и препознавање на моделите на однесување во конфликт... се препознаваат основните елементи за успешна соработка, се учат да поставуваат вистински прашања и да даваат вистински одговори” (Školska knjižnica, “XIX. Proljetna škola školskih knjižničara RH. Šibenik 2007”, стр. 124).

Значи, библиотекарот настојува да ја развие училишната библиотека како средина во која со различни активности може да се придонесе за развој на толеранцијата и соработката помеѓу учениците.

Преку групните активности во библиотеката, учениците се оспособуваат меѓусебно да го делат своето знаење, информациите и искуствата, да донесуваат одлуки со проценка, а не со емоции, да ги делат одговорностите, да не се осудуваат, туку заемно да се почитуваат, да постигнат синергија, да соработуваат емпатички, да се оспособат да ги решаваат меѓусебните конфликти без интервенција на библиотекарот. На овој начин се развива социјалната вештина кај учениците, толеранцијата, компромисот, договарањето, се запознаваат себе си и се оспособуваат за заземање квалитетни односи со луѓето. Ова може да има влијае во понатамошниот живот на учениците за воспоставување на добри меѓучовечки односи и за урамнотежен живот исполнет со задоволство, мир, опуштеност и насочена активност.

Под современа училишна библиотека денес не мислеме само на опремата и богатството на библиотечниот фонд (тоа се подразбира), туку мислиме и на различните активности кои таа може да ги понуди. Во нејзините активности влегува и реализирањето на училишни проекти.

Училишен проект е образовен облик кој се применува во училишните библиотеки. Потребни услови за изведување на училишниот проект се стекнуваат со:

- појавата на значајна и комплексна образовна содржина која не е предвидена со наставната програма;

- потребата со учењето да се опфатат сите или поголем број од ученичката популација (Kovačević, 2004, стр.112).

Ваков обемен проект може да се реализира во и со училишната библиотека и тоа организациски, со поддршка на изворите на знаење и преку стручно-то воведување на истражувањето, учењето и реализација на поставените задачи. Ова може да се реализира само ако постои компетентен библиотекар кој е во можност да биде иницијатор и водител на активностите поврзани со учили-

шниот проект. Проектното учење како стратегија на учење овозможува усвојување на знаење и стекнување вештини по пат на истражување кое го поттикнува мислењето и го ангажира ученикот на решавање на проблеми. На овој начин се развива информациската писменост и социјалните вештини. Поради интересот на учениците за проектите, училишниот библиотекар како учесник во воспитно-образовниот процес треба да биде вклучен во проектите на кои учениците работат, без оглед на тоа дали се врзани за наставниот материјал или се по слободен избор на учениците.

За разлика од училишниот проект кој се реализира надвор од редовната настава и претставува процес на учење во училишната библиотека, поврзувањето на предметните подрачја или корелација на содржините се одвива низ наставата, односно на наставниот час со училишната библиотека. Како резултат на тимската работа на училишниот библиотекар и наставникот се овозможува меѓупредметно поврзување на слични и заеднички наставни содржини и на тој начин се доаѓа до функционално, применливо знаење и се намалува оптовареноста на ученикот. „Учеството на училишната библиотека во подготовка на корелациската настава се реализира преку: избор на содржината, избор на соодветните предмети, избор на потребните медиуми, учество на библиотекарот во реализирање на часот и во организацијата на часот”(Kovačević, 2004, стр.119). Понекогаш околу една клучна тема можат да се соберат различни сродни предмети, поврзани со заедничко време, простор или личност, а за логично поврзување на содржината потребни се креативност и различни медиуми.

Оценката за улогата на училишниот библиотекар и училишната библиотека во имплементација на иницијативите во наставата, па и интердисциплинарниот пристап, ја искажал James Heng, професор за информациски и технолошки студии на Педагошкиот факултет во Хонг Конг. „Реалност е дека еден училишен библиотекар не може да има значајно влијание во целото училиште.[...] Колку училишната библиотека ќе успее да ја прошири својата присутност во мрежата на соработката, толку расте и неговото влијание преку границите (Stričević, 2008, стр.19).

Зборувајќи за своето видување за идниот развој на училишното библиотекарство во светот и кај нас, James Heng ја истакнал главната препрека во развојот на училиштето и училишната библиотека, а тоа е како политичарите гледаат на училиштето. Развојот на училишната библиотека зависи од раз-

виеноста на наставата и културата на учење кои се вградени во системот на таа држава. Некои училишни библиотеки се насочени само на развој на писменоста и поттикнување на читањето. Други можат да бидат насочени на информациско обогатување на курикулумот.

Библиотекарот освен со наставниците и учениците остварува соработка и со стручните соработници во училиштето. Денес сите стручни соработници во училиштето (педагог, психолог, социолог, дефектолог, библиотекар) делуваат како стручен тим и се залагаат за постапност и систематичност во планирањето, реализирањето и вреднувањето на воспитно-образовниот процес, методичност и организираност на работата и поврзаност на стручните и научните претпоставки со училишната пракса (Kovačević, 2004, стр.123).

Соработката со родителите библиотекарот го воспоставува преку неговото присуство на родителските состаноци, на кои тој ќе може да ги запознае родителите со интересот на децата за читање, но и преку запознавање на родителите на кој начин да ја развијат способноста на детето за користење на различни извори на информации. Родителите својот придонес можат да го дадат и преку програмите за промоција на читањето, со тоа што дома ќе ги мотивираат своите деца на читање. Улогата на родителите е темелна. Потешко едно дете ќе стане читател, ако не ги види своите родители како пример односно ако тие дома не читаат книги и весници. UNESCO го има истакнато значењето од заедничката работа на родителите со наставниците. Денес сè повеќе е присутна желбата родителите активно да се вклучат во училишниот живот. Во развиените земји во светот, во детските библиотеки, постои долга традиција за соработка со родителите. Како волонтери родителите можат да му помогнат на библиотекарот во некои практични работи. Со нивната присутност се осигурува континуитетот на воспитното делување меѓу библиотеката и родителите, бидејќи родителите имаат активна улога во создавање на читателските навики, интереси и вкусови.

Библиотекарот преку разните активности кои ги презема со учениците, наставниците и родителите, настојува да го олесни наставниот процес, да помогне при реализирање на целите и задачите на училиштето и да го оспособи ученикот за самостојно користење на разновидниот библиотечен фонд и самостојна употреба на информатичките апарати во библиотеката, во согласност со способностите и интересите на ученикот. Ова произлегува од целта и задачите

на современиот образовен процес која е да ги оспособи учениците за самостојна работа, самообразование и подготовка за перманентно образование во текот на целиот живот.

На ваков начин библиотеката ќе биде место во кое учењето ќе се темели на истражување, решавање проблеми, претражување, избор и употреба на информациите од сите достапни медиуми. Задоволството на корисниците зависи од способноста на библиотекарот да ги забележи потребите на поединците и групите и од неговите можности да ги воведе оние услуги кои ќе ги одржуваат променливите потреби на припадниците на училишната заедница. Само со такво менаџирање, училишната библиотека ефективно и ефикасно ќе може да ги остварува своите цели.

3.3.2. Информациска и информатичко описменување на учениците

Во одредување на задачите на современата училишна библиотека треба да тргнеме од сознанието дека знаењето не може да се даде на учениците, туку дека тие го стекнуваат со активна работа на изворите на знаење. Со ова можеме да кажеме дека задачите на современата училишна библиотека се остваруваат преку развој на индивидуалните творечки способности на ученикот и оспособување за самостојно учење врз основа на истражувачки пристап.

Според Манифестот на ИФЛА за училишните библиотеки „Училишните библиотеки обезбедуваат информации и идеи што се функционални за успешно функционирање на денешното општество, кое сè повеќе се базира на информации и знаења. Тие се грижат да се стекнат учениците со вештини за доживотно учење, ја равива нивната имагинација и ги оспособува да станат одговорни граѓани” (Библиотекарство, 2003, стр.93).

Исто така, важна задача на библиотеката е да ги оспособи учениците за читање со разбирање, пренесување на вештината за јавно комуницирање, решавање на проблеми, самостојно донесување на заклучоци, оспособување за тимско работење, оспособување за користење на новите информациски и комуникациски технологии, а преку ова библиотеката ги подготвува за доживотно учење. Пристапот и користењето со интернет податоците од корисниците бара збир на вештини познати како информациска (скратено инфо) писменост. „Информатичка писменост значи разбирање како се вклучува во светската

мрежа (интернетот), како да се препознаат услугите што тој ги нуди, како со нив безбедно можеме да се користиме и како да се препознаат содржините кои имаат вредност” (Laszlo, M. 2008, стр. 204). Значи, од многуте фактори кои влијаат на личниот развој на поединецот е личноста да биде и информациски писмена со што ќе се оспособи за доживотно учење. Sprema Извештајот на Американското библиотекарско здружение од 1989 година, информациски писмени личности се “... оние кои научиле како да учат. Тие знаат да учат бидејќи знаат на кој начин знаењето е организирано, знаат да ги пронајдат информациите и да ги користат на разбирлив начин за да можат и други да учат од нив. Тоа се личности спремни за доживотно учење бидејќи секогаш можат да ја пронајдат информацијата потребна за реализирање на било која задача или да ја донесат одлуката со која се среќаваат” (<http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/>).

Целта и задачите на современиот образовен процес е да ги оспособи учениците за самостојна работа, самообразование и подготовка за перманентно образование во текот на животот. Затоа училишната библиотека ги насочува корисниците како да дојдат до потребната информација, како да го пронајдат вистинскиот извор, како да го разликуваат важното од неважното, вистината од невистината, критички да ја проценуваат нивната вредност и да знаат да ги комбинираат и користат. „Целта е да се оспособат учениците поединечните наставни задачи да знаат да ги обработат во корелација со повеќе наставни предмети и со повеќе информациски извори со кои располага училишната библиотека” (<http://revija-knjiznica.zbds-zveza.si/lzvodi/K9923/KOVACEVIC.pdf>).

Преку различните облици на работа со учениците, библиотеката им овозможува проширување на знаењето, постепено ги оспособува за самостојно учење и самостојно пронаоѓање на изворите на информации, ги поттикнува на творечко и критичко мислење при пронаоѓање, селектирање, вредување и примена на информациите.

Информациската писменост вклучува „разбирање и употреба на информации не само од класичните извори на информации, туку и оние со посредство на современата технологија” (Zovko M. Školska knjižnica, “XIX. Proljetna škola školskih knjižničara RH. Šibenik 2007”, стр. 10).

Улогата на библиотекарот е да ги запознае учениците со потребата од самостојно снаоѓање во светот на информациите и нивно вредување.

Новата генерација ученици се генерација на „читатели на електронски изданија“ во однос на старите генерации „читатели на печатени изданија“ <http://www.nieman.harvard.edu/assets/pdf/Nieman%20Reports/backissues/03winter.pdf>. Децата и младите денес многу читаат, но најмногу од компјутерскиот екран, електронските игри или од мобилниот телефон. Затоа на е-читателите им се неопходни вештини за информациската писменост за да знаат критички да пристапат на содржините пронајдени на интернет. Информатичка писменост е способност за користење на компјутерот и неговите програми, додека информациска писменост претставува согледување на потребите за информации и поседување знаење како да се дојде до нив, нивно вреднување и нивно искористување. При тоа како извори на информации можат да бидат книгите, весниците, компјутерот, телевизијата итн. Улогата на библиотекарот е да ги поучи корисниците на информациска писменост, односно како да ја пронајдат потребната информација, како да ја анализираат и вреднуваат и како да ја употребат.

Во минатото како извори на информации најчесто се сметале печатените (книжните) материјали. Во денешно време во библиотеката корисникот може да дојде до информации со користење освен на книжен и со користење на разновиден некнижен материјал. „Современата технологија овозможи нови, во главно дигитализирани извори. Такви информации наоѓаме на CD/DVD медиумите и интернетот (електронски книги, енциклопедии, речници, лексикони, филмови, музиката...). Пристапот до овие извори на информации е достапен само на информатичките писмени лица“ (Galić N. Školska knjižnica, “XIX. Proljetna škola školskih knjižničara RH. Šibenik 2007”, стр. 140).

Целокупниот библиотечен материјал плански се набавува и проверува од страна на библиотекарот, во согласност со училишниот наставен план и програма, возраста, интересот и се набавува материјал кој ќе влијае поттикнувачки за развојот на ученикот. Единствени извори кои не може да ги контролира библиотекарот се Интернет изворите. Затоа ќе дадам осврт и на улогата на библиотекарот во заштита на училишната библиотека од злоупотребата на Интернетот, бидејќи само правилната едуцираност во користењето на Интернет изворите може да доведе до развој на личноста.

При пребарување информации на Интернет, улога на библиотекарот е да ги подучи од морето информации, да ги изберат релевантните податоци и нивно вреднување во согласност со целта на истражувањето.

Денешната генерација, децата и младите растат покрај Интернетот. Користејќи го тој медиум децата и младите можат да ги напишат домашните задачи, да дознаат новости од разни подрачја било да се работи за информација за нивната најнова играчка, познат анимиран и филмски јунак, информација и песна од некој нивни пејач и др. Со помош на Интернетот можат да комуницираат со своите врсници, да склучуваат познанства и виртуелни пријателства без просторни граници. Децата и младите го користат Интернетот и во училишната библиотека. „Библиотеката како установа е одговорна и за нивното време поминато на мрежата, а библиотекарите како педагошки работници и возрасни личности се одговорни за нивната сигурност” (Kolarić A. Školska knjižnica, “XIX. Proljetna škola školskih knjižničara RH. Šibenik 2007”, стр. 158). Преку Интернетот се достапни многу точни и корисни информации, но и многу од тие информации можат да се стават под знак прашалник. Многу од тие непотполни и невистински информации можат да влијаат во обликување на ставовите и однесувањето на децата и младите. Тие преку интернетот можат да бидат изложени и на непримерни содржини и комуникација со луѓе кои имаат лоши намери.

Библиотеките мора да го прилагодат начинот на барање на информации на денешниот корисник кој е ориентиран на интернетот. Учениците не се оспособени за вреднување на содржините на интернет, па затоа училишниот библиотекар во соработка со наставниците треба да ги насочуваат корисниците кон квалитетните извори односно за критичко вреднување на информациите на интернет.

Во библиотекарската пракса постојат разни облици за превенции и заштита на младите од лошите влијанија на интернет. Тоа се остварува преку проверка на дневната евиденција за користење на веб-страниците, но постојат и посебни филтри и блокади за одредени веб страни, кои оневозможуваат пристап до непристојните содржини. Друга постапка е позната како „препорачани сајтови”. „Наместо блокирање на содржините на сајтовите (што го прави програмата Net Nanny), библиотеките, библиотекарите и едукаторите би требало да препорачуваат корисни сајтови” (Клејтон, 2009, стр.76). Таквите сајтови и са-

мите ќе содржат линкови за други познати, корисни и доверливи сајтови бидејќи другиот начин на пребарување преку пребарувачите на глобалната мрежа можат да прикажат стотина, илјада, дури и милони погодоци без никакво значење или општи податоци кои не мора да бидат квалитетни. Тогаш постои опасност учениците да се изгубат во огромниот простор на Интернетот и да наидат на тешкотија од големиот избор да ја одберат вистинската информација. Проблемот со општите сервиси за разлика од специјализираните сервиси или „препорачаните сајтови“ е тоа што нудат многу малку квалитетни информации кои можат да ги задоволат професионалните, академските и другите потреби на корисниците. Интернетот овозможува слобода во информирањето и комуницирањето, но библиотекарот треба да ги насочи корисниците дека таа слобода бара одговорност, благодетите на новиот медиум да можат да ги користат за вистинските цели и на вистинскиот начин. Затоа улога на библиотекарот е да работи на едукација на младите при користење на Интернетот. Задача на библиотекарот е да ги обучи учениците на основните правила на организациските ресурси на електронските медиуми исто како што треба да се упатат учениците да ја пронајдат книгата во каталогот или на полиците.

Улога на библиотекарот е да ги оспособи корисниците самостојно да ги пронајдат квалитетните класични (печатени извори) и on-line информации и знаења, да ги научи на пребарување на посакуваните информации во референтните збирки и интернет енциклопедиите и на тој начин да ги оспособи учениците за самостојно пишување на ученички трудови користејќи разновидни извори на информации. При тоа библиотекарот треба да ги оспособи правилно да ги вреднуваат и проценуваат изворите и знаењата до кои доаѓаат, но и да бидат претпазливи при користење на одредени извори. Пример Wikipedia за разлика од другите web-енциклопедии е интерактивно достапен отворен извор на информации и знаење, но постои можност за манипулација и можност било кој неодговорно да ги измени податоците во неа, затоа треба да се користи многу претпазливо.

Преку едукација на младите, целта на библиотекарот е да ги оспособи корисниците на истражувачка работа, самостојно претражување и пронаоѓање на информацијата, развивање на критичното мислење, способноста за анализа и заклучување, како клучни способности за доживотно учење.

4. Развивање интерес за користење на училишните библиотеки

Библиотекарот преку разни облици на работа треба индивидуално да им пристапи на сите ученици, почнувајќи од најмалата училишна возраст со цел да се мотивираат за користење на училишната библиотека. Децата треба да ја увидат важноста на училишните библиотеки постепено, почнувајќи од првите училишни денови запознавајќи се со работата на библиотеката, можностите и нејзиното значење. Значи, посебно внимание библиотекарот треба да обрне кон најмалите, оние од прво одделение и тоа преку игра да ја поттикне творечка способност на учениците. Основни елементи во мотивирање на децата за читање е да се создаде прилика тие да најдат на интересна книга, списание, интересни прилози на интернет и други форми на пишувани зборови кои во нивниот живот имаат значење. Значи библиотекарот преку изборот на извори, понудата на разновидни содржини прилагодени на возраста на корисниците, треба читањето на учениците да го направи забавно.

Некои средства и активности кои влијаат на зголемување на интересот за читање се библиотечните секции, одржување редовни часови во просторијата на библиотеката, користење на компјутерот, интернетот, адекватниот библиотечен простор и соодветниот книжен фонд кој постојано би се обновувал.

Во библиотекарската секција библиотекарот ги оспособува младите креативно да го трошат слободното време, работејќи директно со книгата и обучувајќи ги на библиотечните работи. Целта на оваа секција е популаризација на книгата и библиотеката, поттикнување на читањето и писменоста и со тоа оспособување на учениците за самостојно користење на изворите на знаење. Во нашата држава, Библиотекарското друштво и Националната библиотека преземаат активност, а тоа се натпревари во училишните библиотеки, преку ученици во библиотечната секција „Млади библиотекари“, која ги опфаќа учениците од основните училишта. Овие натпревари придонесуваат за популаризација на книгата и поттикнување на афинитетот кон библиотекарската професија.

Учениците можат да се мотивираат за користење на библиотечните услуги и преку доделување на награди и благодарници на оние ученици кои имаат прочитано најголем број на книги, кои најдобро организирале културни случува-

ња и имињата на тие ученици да бидат промовирани на огласната табла, училишниот весник и др.

Колку што е значајна функционалноста на библиотеката, толку е значаен и амбиентот во библиотеката. Првиот контакт на учениците со библиотеката, може кај нив да создаде трајна импресија на задоволство или незадоволство. Пријатен, прикладен, функционален амбиент во училишната библиотека може да биде пресуден кога е во прашање користењето на библиотеката. Во визуелно пријатен амбиент учениците ќе наминуваат и тогаш кога не мораат и тогаш непланирано истите ќе можат да се вклучат во некоја акција или активност на библиотеката. Во непријатен простор ученикот ќе дојде само кога ќе биде приморан, а не од задоволство.

На учениците им е интересно сето она што е неочекувано, што може да ги изненади, она до кое можат да дојдат со истражување, што ја предизвикува љубопитноста. За да се предизвика интелектуален развој кај учениците и да се поттикне интересот и љубопитноста, библиотекарот треба да е свесен за ученичките интелектуални различности. Личноста на библиотекарот е многу важна за зголемување на интересот за користење на библиотеката. Освен што ќе ги заинтересира за читање, библиотекарот треба со употреба на повеќе средства и активности да ја продолжи заинтересираноста на учениците во библиотеката. Тој треба да ги насочи да се придржуваат на правилата на однесување во библиотеката, но и да им обезбеди и опуштена клима која е важна и за опуштање на учениците за поставување прашање или барање на совет. Затоа е потребно библиотекарот да биде пријатна личност со добри комуникативни способности кое ќе му овозможат да воспостави добар педагошки однос со учениците. Тој би требало да ја има способноста да им се приближи на учениците и да ја поттикне нивната оригиналност и креативност.

Интелектуалната способност на ученикот се развива преку давање на задачи кои се интересни, нови и кои ќе го стимулират мисловниот процес. Нивната заинтересираност за она што им го нуди библиотеките се менува со годините и во текот на нивното образование.

Во библиотеката, слободното време на учениците може да се пополни со различни видови забави како што се: гледање филмови, играње општествени игри, читање приказни, игри со зборови, глумење, пантомими, цртање, сликање, компјутерски игри итн.

Денешниот развој на информатичката технологија, аудио-визуелниот материјал, појавата на нови цртани и филмски јунаци, компјутерските игри и др. сè повеќе го потиснуваат значењето на книгите и читањето воопшто. Затоа библиотеките добиваат нови задачи со прилагодување на новите барања на корисниците. Факт е дека денешните ученици поминуваат повеќе време на интернет отколку во училишната библиотека. Ова треба да се искористи во промовирање на книгите, популаризирање на библиотечните услуги и прикажување на библиотечните активности на Интернет. „Учениците во денешните училишта сакаат информации кои се брзи и непосредни, потполни и адекватни, пристапни и прегледни” (<http://biblioteka-bor.org.rs/2009/05/mogucnost-umrezavanja/>).

Еден од најинтересните облици на примена на компјутерот во образованието се мултимедиите. Мултимедиите претставуваат употреба на текст, графика, анимација, слика, видео запис и звук со намена за презентација на информациите. Некои од нив се познати по името “edutainment”, кованица од англиските зборови education (образование) и entertainment (забава), бидејќи се работени како апликации наменети за забава, но всушност содржат образовен материјал. „Основна идеја која се провлекува низ сите мултимедијални апликации кои се наменети за образованието е тоа што мултимедиите го помагаат учењето и го поттикнува создавањето на ентузијазмот кај учениците, што доведува до лесно и брзо усвојување на наставната материја” (Vrana, 1998, стр.126). При употребата на мултимедиите доаѓа до интерактивност помеѓу ученикот и софтверот. Под интерактивност се смета активноста помеѓу ученикот, системот за учење т.е. компјутерот и наставниот материјал.

Еден од најзастапените медиуми е ЦД-ромот. Тој има најголема примена во изработката на мултимедиските презентации и апликации наменети за забава, но и со содржини од образовен карактер. Со него учениците се подготвуваат самостојно претражување на содржината на ЦД-ромот, се проширува перцепцијата на учениците како да се дојде до информациите, се поттикнува логичкото учење и со тоа доаѓа до интегрирање на информациските вештини.

Сегашната состојба упатува на нов, модерен дизајн на училишните библиотеки. Треба да се настојува училишните библиотеки да се уредат по барањата на корисниците, кои од светот на бајките преминуваат во светот на сајбер виртуелноста. Ако сакаат да ги задржат корисниците и нивната врска со кни-

гите и другиот библиотечен материјал во сите форми, тогаш училишните библиотеки треба да се реорганизираат и да ги модернизират своите средства, нивниот простор, опремата и персоналот. Нивната идна работа треба да биде насочена кон премин на училишните библиотеки во мали мултимедијални центри, со богат, разновиден актуелен книжен фонд, со периодична публикација, DVD фонд и CD-ROM, со потребна компјутерска опрема и Интернет пристап и со образовен, адаптивен библиотечен кадар.

Во денешно време доминантна е употребата на CD-ROM, DVD и Интернетот. Ова треба да го искористи училишната библиотека за своја промоција. Таа своите содржини може да ги претстави на CD-ROM и Интернетот со цел да ги поттикне своите корисници за користење на библиотеката. На овој начин таа може да ги запознае своите корисници со основните информации за библиотеката, нејзиниот фонд, најновиот библиотечен материјал, преку сликовен и звучен запис да ги информира за значајни настани во библиотеката како: изложби, промоции на книги, средби со книжевници и слично. Преку Интернет страницата на библиотеката можат да се претстават постигнувањата на учениците, кое влијае поттикнувачки за користење на училишната библиотека. Учениците сакаат да ги дознаваат информациите преку Интернет, бидејќи тоа им е медиум кој им е познат и многу близок, а на ваков начин училишната библиотека се претставува како место кое активно ја користи информациската технологија.

Со користење на новите технологии учениците развиваат нови вештини како што се вештината за претражување, селекција и организирање на информациите (Vrana, 1998, стр.130). Улогата на библиотекарот при користење на мултимедиите е и тој самиот да ги знае тие вештини за да може да им понуди помош на оние на кои им е потребна.

Денешните библиотеки како никогаш досега минуваат низ крупни и непрекинати промени во своето работење, како последица од брзиот напредок на информатичката технологија, информациската наука и општеството. Тие иновативни промени треба да се искористат и да се приспособат, со што би се зголемил интересот на популацијата за библиотеката и за користење на нејзините фондови и услуги.

5. Релевантни истражувања на проблемот

Во Македонија сè уште не се спроведени истражувања за училишните библиотеки.

Во Хрватска било спроведено истражување, чии резултати се објавени во “Korišćenje školskih biblioteka kao factor uspešnosti učenika” (2008) од авторите Željko Vucković и Nada Todorov (<http://scindeks-clanci.nb.rs/data/pdf/0031-3807/2008/0031-38070804694V.pdf>). Во ова истражување како инструмент за истражување се користел анкетен лист наменет кон учениците. Со ова истражување тие дошле до заклучок дека училишните библиотеки најчесто се користат за позајмување на училишните лектури, а ретко за реализација на другите наставни содржини.

Во училишната библиотека во ОУ “Ivana Kukuljević Sakcinskog” во Ivanec во 2008 год. исто така било спроведено истражување на тема “Kultura čitanja učenika viših razreda osnovne škole” (“XIX. Proljetna škola školskih knjižničara RH. Šibenik 2007”, 2008). Како инструмент за истражување го користеле анкетниот прашалник со 28 прашања. Истражувањето довело до заклучок дека учениците сакаат да читаат, но и дека читањето го доживуваат како обврска. Кога читале учениците, важно им било да се забавуваат и да дознаат нешто ново, а чувствувале отпор кога читале поради обврска.

На предавањето на библиотекарите и директорите одржано на 22 декември 2006 година во Копривница (Хрватска), Nada Poturiček меѓу присутните ги презентирала резултатите од истражувањето за училишните библиотеки. На прашањето упатено до директорите дали училишната библиотека се наоѓа на првите три места на листата со училишни приоритети, од 13 анкетирани директори само 2 одговориле потврдно. На прашањето упатено до библиотекарите што им смета при работата, тие одговориле дека им смета мислењето на директорите дека нивната работа се состои само од позајмување на книги, нерамноправноста во однос на наставниците и сметале дека нивниот потенцијал во училиштето е недоволно искористен итн. (Poturiček, стр.36).

Во Загреб (Хрватска) во 2006 било спроведено пилот истражување за да се увиде соработката помеѓу училишните и народните библиотеки. Истражувањето опфатило 13 основни училишта и 6 народни библиотеки. Истражувањето

покажало дека во пракса постои соработка помеѓу училишните и народните библиотеки, но дека таа соработка не се одвива плански, туку повремено, спонтано. Во некои основни училишта се покажало дека соработката се одвивала преку наставниците, а училишните библиотекари се заобиколувале. Но, истражувањето покажало дека онаа соработка која се одвивала со училишните библиотекари е поквалитетна и побогата по содржина (Štefiček, 2008, 24-38 стр.).

Марина Митриќ за анализа ги искористила податоците од работењето на 779 основни училишни библиотеки во 2006 година доставени во базата на МБС (Мрежата на библиотеки во Србија). Таа извршила анализа на условите за работа во училишните библиотеки. Генерално, сите библиотеки од основните училишта во Србија имале проблем со недостаток на простор и неадекватно биле опремени. Тие биле слабо технички опремени за користење на аудиовизуелен материјал, 30,7% училишни библиотеки биле компјутерски опремени, можност за користење електронската пошта имале само 1%, а Интернет мал процент од 0,4% од сите училишни библиотеки од основните училишта во Србија (http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=2114).

Бидејќи во нашата земја не се вршени истражувања за училишната библиотека, се определив за ова истражување со кое се надевам дека ќе започне интересот за истражувања на оваа тема и во нашата земја, а ова истражување позитивно ќе влијае кај раководните органи во училиштата и повисоките надлежни органи за поголеми вложувања за трансформација на класичните библиотеки кои ќе одат во чекор со современите промени во образованието.

II. Методологија на истражувањето

1. Предмет на истражување

Предмет на истражувањето е менаџирањето на училишните библиотеки како услов за нудење разновидна и квалитетна воспитно-образовна и културна услуга на своите корисници и увид во состојбата во училишните библиотеки.

Притоа, под поимот „разновидна и квалитетна воспитно-образовна и културна услуга“ подразбираме широка палета услуги кои библиотекарот, т.е. библиотеката, може да ги понуди на своите корисници, како на пример: изнајмување книги, можност за фотокопирање материјали, користење на интернет, користење на читална, учество во библиотекарска секција, организирање промоции, средби со писатели, одржување наставен час во библиотеката и сл.

Предметот на истражување ќе се согледа низ следниве показатели:

- а) Одредување на нивото (степенот) на стручната подготвеност на библиотекарот,
- б) библиотечниот простор,
- в) библиотечната опрема,
- г) библиотечниот материјал и
- д) библиотечните корисници.

Истражувањето опфаќаше по едно од основните училишта во Штип, Скопје, Битола, Свети Николе и Радовиш. Ги избрав Штип, Скопје, Битола бидејќи овие градови претставуваат културно-економско-образовни центри на западниот, централниот и источниот дел на Република Македонија. Кон нив додадовме и два помали града за да се има увид во евентуалните разлики во состојбата на менаџирање на училишните библиотеки меѓу поголемите и помали градови.

2. Цел и карактер на истражувањето

Цел на ова истражување е да се утврди каква е состојбата во менаџирањето во училишните библиотеки во градовите во кои го спроведовме истражувањето.

Ова истражување практично е од општествен карактер и за крајна цел има поттик кон промена на постоечката состојба во училишните библиотеки.

Ова истражување е применето. Практичната цел на ова истражување е да обезбеди научно засновани показатели за состојбите во училишните библиотеки во поглед на клучните фактори што ќе влијаат преку менаџирањето да се збогатат содржините и услугите кои ќе може да ги понуди библиотеката. На практичен план со ова истражување се добија резултати и практични упатства како содржински да се збогатат услугите на училишните библиотеки според потребите на корисниците.

Општата цел на секое истражување е да се стекне определено научно сознание за предметот на истражувањето, кое покрај научна ќе има и општествена вредност и оправданост.

Научната оправданост на ова истражување произлегува од дефицитот на теориски сознанија од областа на библиотекарството, конкретно за училишните библиотеки со примена на менаџментот во библиотеките во современите училишта заради задоволување на потребите на корисниците.

Теориската цел на ова истражување е да се направи опис на предметот, односно да се согледаат претпоставените цели и можните резултати за поуспешно менаџирање во библиотеката со библиотечните ресурси заради задоволување на потребите на корисниците. Всушност целта на ова истражување е да се утврдат релевантните претпоставки кои се значајни за ефикасно и ефективно работење во училишните библиотеки заради поуспешно реализирање на воспитно-образовните потреби.

Воедно ова е емпириско истражување затоа што во него проблемот се проучува преку непосредни истражувања во училишните библиотеки (во случајот видот и бројот на примероци на библиотечниот фонд, образованието на библиотекарот и техничката опременост на училишните библиотеки).

Ова истражување е теренско истражување затоа што се спроведува на терен, т.е. во училишните библиотеки.

Според временската насоченост, ова е современо истражување, т.е. проучува актуелен проблем од педагошката практика.

Истовремено ова истражување има дескриптивен карактер. Дескриптивната метода се користи со цел да се опише фактичката состојба во училишните библиотеки во Македонија во поглед на состојбата на следните фактори (просторните можности, библиотечниот фонд, опременоста, библиотечниот кадар и корисниците).

Истражувањето е мултидисциплинарно затоа што предметот на истражување опфаќа две научни области: тоа е педагогијата и библиотекарството.

Истражувањето има индивидуален карактер и во истото, освен авторот, не се вклучени други поединци или групи.

3. Задачи на истражувањето

Ова истражување ги има следните задачи:

1. Да се утврди бројот на членови во училишните библиотеки во однос на вкупниот број на ученици во училиштето.
2. Да се утврди вкупниот број на посети на учениците во текот на една училишна година.
3. Да се утврдат причините поради кои учениците ја посетуваат училишната библиотека.
4. Да се утврди библиотечен простор со кој располага училишната библиотека, т.е. дали ги задоволува пропишаните стандарди.
5. Да се утврди колку корисниците се задоволни од понудата на библиотечниот фонд во училишната библиотека.
6. Да се утврди стручната подготвеност на библиотекарот и неговото учество на семинари, обуки и предавања од областа на библиотекарското работење во училишните библиотеки.
7. Да се утврди техничката опрема: компјутери и пристапот до Интернет во училишните библиотеки, а доколку го имаат да се увиде дали имаат своја веб страна и дали постои електронска поврзаност на училишните библиотеки во заемно библиографско-каталожна база на податоци.

4. Хипотези

Врз основа на предметот и целта на истражувањето основна хипотеза на истражувањето е дека состојбата во менаџирањето во училишните библиотеки во градовите во кои го спроведовме истражувањето во целина гледано не е на задоволително ниво од аспект на човечките и материјалните ресурси.

Врз основа на задачите на истражувањето ги поставуваме следниве хипотези:

1. Се претпоставува дека училишните библиотеки имаат голем број корисници.

2. Се смета дека малку од запишаните членови во училишната библиотека се активни корисници на библиотеката.

3. Се смета дека учениците најмногу ја посетуваат училишната библиотека за позајмување на задолжителната лектира, а малку за други активности и услуги.

4. Се претпоставува дека просторот во училишната библиотека не ги следи промените во библиотечната програма, училишната наставна програма и промените во аудиовизуелната техника и дека не одговара на библиотечните стандарди.

5. Се смета дека корисниците не се задоволни од понудата во училишните библиотеки бидејќи тие располагаат со дефицитен библиотечен фонд: од книжен материјал главно располагаат со лектирни изданија и се претпоставува дека библиотеките се со сиромашен некнижен материјал (аудиовизуелен материјал, географски карти, мапи, атласи и др.), електронски извори (пристап на Интернет, електронски книги и списанија).

6. Се претпоставува дека многу библиотекари го имаат стекнато библиотекарското знаење со практична работа во библиотеките и со усовршување во текот на работата преку организирање на семинари и обуки за библиотечно работење во училишните библиотеки.

7. Се претпоставува дека мал број од училишните библиотеки имаат компјутери за корисниците, интернет пристап, а од оние кои го имаат многу малку имаат своја веб-страница. Се претпоставува дека сè уште училишните библиотеки не се вклучени во заемно библиографско-каталожна база на податоци.

5. Варијабли на истражувањето

Независна варијабла во ова истражување се училишните библиотеки во Штип, Битола, Скопје, Радовиш и Свети Николе и библиотекарите, кои нив ги менаџираат.

Зависна варијабла е бројот на членовите во училишните библиотеки во сооднос од вкупниот број на ученици во секое од училиштата.

Зависна варијабла е и бројот на активните корисници во однос на вкупниот број запишани членови во библиотеката.

Зависна варијабла се и просторните услови во однос на пропишаните стандарди.

Зависна варијабла е и видот на изнајмените книги од аспект колку од нив се лектури, а колку останата литература.

Зависна варијабла е нивото на стручна оспособеност на библиотекарот.

Зависна варијабла е и степенот на користење интернет во библиотеките.

Зависна варијабла е активностите во училишната библиотека.

6. Методи, техники и инструменти на истражување

- Во ова истражување од методите се користеше **дескриптивната метода**, со цел да се даде преглед на фактичката состојба во училишните библиотеки во Македонија во поглед на состојбата на следните фактори (просторните можности, опременоста, библиотечниот фонд, библиотечниот кадар и корисниците).

- Со техниката **анализа на содржината** се обидовме да дојдеме до релевантни податоци за состојбата во училишните библиотеки. Како посебна категорија документи, чија содржина се анализирана се тродимензионалните средства кои спаѓаат во примарна документација: се мисли на просторната уреденост на библиотеките односно просторот за позајмување, административниот простор за обработка на библиотечниот материјал, просторот за учење-читална, медијатеката, просторот за online информација, компјутери и пристап на Интернет, колку библиотеката поседува аудиовизуелната опрема и училница за мултимедијални активности и др.

Со **системно-структурално-функционалниот метод** се проучуваа составните компоненти на училишните библиотеки, нивната меѓусебна зависност и влијание. Методот опфаќа комплексно проучување на библиотеките опфаќајќи ги во целина како функционираат.

Како истражувачката техника која се користеше со библиотекарите беше *интервјето*. Интервјето е поединечно т.е. се разговараше со секој библиотекар индивидуално и истото е претежно врзано т.е. со однапред определени прашања подеднакви за сите. Преку истражувачката техника интервју добивме податоци за возраста на библиотекарите, нивниот работен стаж во библиотеката, степенот на образование на библиотекарот, неговото присуство на обуки, семинари и предавања од областа на библиотекарското работење во училишните библиотеки, за бројот на вработени во училишната библиотека, за големината на просторот на училишната библиотека, за библиотечниот фонд на училишната библиотека, бројот на членови во однос на вкупниот број ученици во училиштето и др.

Од техниките во ова истражување со цел да се добијат релевантни податоци беше спроведено и *анкетирањето*. Ученици беа анкетирани со помош на инструментот на истражувачката техника прашалник или анкета. Анкетирањето

беше анонимно. На анкетниот лист јасно беа формулирани прашања во согласност со ова истражување. Прашањата беа од отворен, затворен, комбиниран тип и прашања со алтернатија и селекција.

Според Законот за основно образование објавен во службен весник на Република Македонија број 103 од 19.08.2008 година во член 4 стои: „Основното образование е задолжително, трае девет години и се организира во три воспитно-образовни периоди и тоа од прво до трето одделение, од четврто до шесто одделение и од седмо до деветто одделение”

http://www.sonk.org.mk/documents/osnovnoto_obrazovanie_103_19082008.pdf).

Тргувајќи од ова анкетниот прашалник беше наменет за едно трето одделение (од деветолетката), едно петто одделение (од осмолетката) и едно седмо одделение (од осмолетката).

7. Популација и примерок

Популацијата во ова истражување е конечна т.е. ограничена заради тоа што може да се утврди бројот на сите вработени библиотекарски во училишните библиотеки и на учениците кои се членови на библиотеките кои се предмет на истражување.

Од аспект на изборот на училишните библиотеки, ученици и библиотекарски примерокот на ова истражување е намерен. Примерокот на истражување преку анкетирањето го сочинуваат по едно одделение од третото одделение, едно одделение од петтото одделение и едно одделение од седмото одделение во едно од основните училиште во Скопје, Битола, Штип, Радовиш и Свети Никола. Примерокот на испитаници за интервју го сочинуваат петте библиотекарски вработени во училиштата во кои се реализираше истражувањето.

Истражувањето започна со спроведување на техниката анкетирање, која се реализираше во период од еден месец, во месец мај 2011 г. кога учениците ги добија анкетните листови. Истиот месец беше спроведено и интервјуто со библиотекарските. Обработката на податоците се реализираше во месец септември 2011 година.

8. Статистичка обработка на податоците

Податоците што ги добивме со примената на истражувачките техники беа статистички обработени. Со овој идеен проект преку анкетата и интервјуто и анализа на содржината се добија податоци кои ги средивме и прикажавме во определени табеларни и графички облици и податоците беа статистички интерпретирани.

Некои од добиените податоци од анкетниот прашалник беа класифицирани според возраста (поединечно по одделенија), други по училиштата кои беа опфатени со истражувањето. Резултатите беа прикажани табеларно, бројчано, процентуално и графички.

Се изврши класифицирање на одговорите на библиотекарите од спроведеното интервју и резултатите се прикажани табеларно.

На крајот се изврши интерпретација и се изведени заклучоци за истражувањето. Резултатите беа обработувани квантитативно и квалитативно.

Со помош на ваквата обработка беа потврдени или оспорени поставените хипотези во врска со менаџирањето на училишните библиотеки.

III. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ

1. Анализа и интерпретација на резултатите

1.1. Анализа и интерпретација на резултатите од анкетата

Истражувањето беше спроведено во месец мај, во второто полугодие од учебната 2010/11 година. Учениците беа анкетирани со помош на инструментот на истражувачката техника, прашалник или анкета. Анкетата беше анонимна, а прашањата беа од отворен, затворен, комбиниран тип и прашања со алтернатива и селекција. Прашањата во анкетниот прашалник беа поделени на општи податоци и посебни податоци. Во општите податоци испитаниците требаше да го напишат името на основното училиште, одделението, успехот од претходната година, полот и занимањето на родителите.

Табела 1. Основна структура на испитаниците:

Table 1. The basic structure of the respondents:

реден број	град	одделение	вкупен број	анкетирани
1.	О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски” Скопје	III	19	17
		V	29	26
		VII	23	23
2.	О.У. „Св. Климент Охридски” Битола	III	25	23
		V	22	21
		VII	20	19
3.	О.У. „Ванчо Прке” Штип	III	25	25
		V	17	14
		VII	30	28
4.	О.У. „Крсте Петков Мисирков” Радовиш	III	14	14
		V	18	18
		VII	16	16
5.	О.У. „Гоце Делчев” Свети Николе	III	19	19
		V	20	19
		VII	18	18
Вкупно:			315	300

Од општите податоци произлезе табела 1, во која е дадена основната структура на испитаниците. Истражувањето беше реализирано во пет основни училишта во следниве пет града: Скопје, Битола, Штип, Радовиш и Свети Николе, односно во основните училишта: О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски” во Скопје; О.У. „Св. Климент Охридски” во Битола; О.У. „Ванчо Прке” во Штип; О.У. „Крсте Петков Мисирков” во Радовиш и О.У. „Гоце Делчев” во Свети Николе. Бидејќи основното образование се организира во три воспитно-образовни периоди и тоа: од прво до трето одделение, од четврто до шесто одделение и од седмо до девето одделение, анкетниот прашалник беше разделен во едно трето одделение (од деветтолетката), едно петто одделение (од осмолетката) и едно седмо одделение (од осмолетката). Значи, беа анкетирани пет училишта по три одделенија или вкупно беа анкетирани 15 одделенија, односно 300 присутни ученици, од вкупниот број 315 ученика во тие одделенија.

Табела 2. Структура на ученици-испитаници по одделенија:

Table 2. Structure of the respondents per-student classes:

одделение	број на ученици
III	98
V	98
VII	104
вкупно:	300

Во табела 2 е прикажан бројот на ученици-испитаници по одделенија, што подоцна послужи за подобро согледување на одговорите на испитаниците според возраста односно одделенијата. Од оваа табела може да се види дека структурата на примерокот од третото одделение е 98, од петтото одделение е 98, а од седмото одделение е 104 ученика.

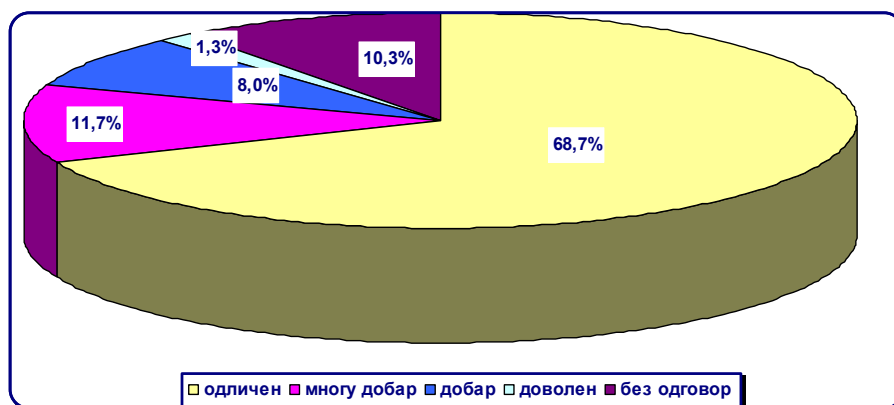
Одговорите на испитаниците за успехот од предходната година ни ги даваат податоците дека од вкупно 300 испитаници – ученици, 206 ученика односно 68,7 % се одлични ученици, 35 односно 11,7% се ученици со многу добар успех, 24 односно 8,0% ученици се со добар успех и 31 ученик или 10,3% се со доволен успех. Оваа структура на испитаниците според успехот од претходната година е даден во табела 3, каде е прикажан постигнатиот успех по анкетирани одделенија во секој од анкетираниите градови поединечно.

Табела 3. Структура на испитаниците според постигнатиот успех:

Table 3. Structure of respondents according to the achieved success:

град	број на анкетирани по одд.	одличен		многу добар		добар		доволен		без одговор		вк. %
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
О.У. во Скопје	III-17	14	82,3	2	11,8	1	5,9	/	/	/	/	100
	V-26	23	88,5	2	7,7	1	3,8	/	/	/	/	100
	VII-23	17	73,9	3	13,1	2	8,7	1	4,3	/	/	100
О.У. во Битола	III-23	10	43,5	6	26,1	/	/	/	/	7	30,4	100
	V-21	16	76,2	3	14,3	2	9,5	/	/	/	/	100
	VII-19	13	68,4	6	31,6	/	/	/	/	/	/	100
О.У. во Штип	III-25	20	80	2	8	2	8	/	/	1	4	100
	V-14	11	78,6	1	7,1	2	14,3	/	/	/	/	100
	VII-28	24	85,7	1	3,6	3	10,7	/	/	/	/	100
О.У. во Радовиш	III-14	2	14,3	/	/	/	/	/	/	12	85,7	100
	V-18	17	94,4	/	/	/	/	/	/	1	5,6	100
	VIII-16	13	81,2	2	12,5	1	6,3	/	/	/	/	100
О.У. во Свети Николе	III-19	6	31,6	2	10,5	2	10,5	/	/	9	47,4	100
	V-19	15	78,9	1	5,3	2	10,5	/	/	1	5,3	100
	VII-18	5	27,8	4	22,2	6	33,3	3	16,7	/	/	100
Вкупно:	300	206	68,7	35	11,7	24	8	4	1,3	31	10,3	100

Во графикон 1. се дадени резултатите од постигнатиот успех од предходната учебна година на сите анкетирани ученици, односно процентот на ученици со одличен, многу добар, добар, доволен успех и процентот на ученици кои немаат дадено одговор на поставеното прашање.

Графикон 1 (Graphical preview 1)

Од анкетниот прашалник од општите прашања можеше да се види и структурата на испитаниците во однос на полот. Од вкупно 300 испитаници беа анкетирани 147 машки и 153 женски. Во табела 3. ја прикажавме структурата на испитаниците во однос на полот поединечно во секое одделение и училиште во кое го реализиравме истражувањето.

Табела 4. Структура на испитаниците во однос на полот:

Table 4. Structure of the respondents in terms of gender:

град	одделение	машки	женски	вкупно
О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски” Скопје	III	9	8	17
	V	12	14	26
	VII	11	12	23
О.У. „Св. Климент Охридски” Битола	III	13	10	23
	V	13	8	21
	VII	6	13	19
О.У. „Ванчо Прке” Штип	III	9	16	25
	V	8	6	14
	VII	12	16	28
О.У. „Крсте Петков Мисирков” Радовиш	III	5	9	14
	V	9	9	18
	VII	9	7	16
О.У. „Гоце Делчев” Свети Николе	III	12	7	19
	V	11	8	19
	VII	8	10	18
Вкупно:		147	153	300

Во вториот дел од анкетниот прашалник, во посебните податоци, испитаниците требаше да одговорат на прашања кои се однесуваат на предметот на истражување и прашања со кои се потврдуваат или оспоруваат поставените хипотези.

На првото прашање од посебните податоци во анкетниот прашалник, испитаниците (учениците), одговорија на прашањето дали се членови на училишната библиотека.

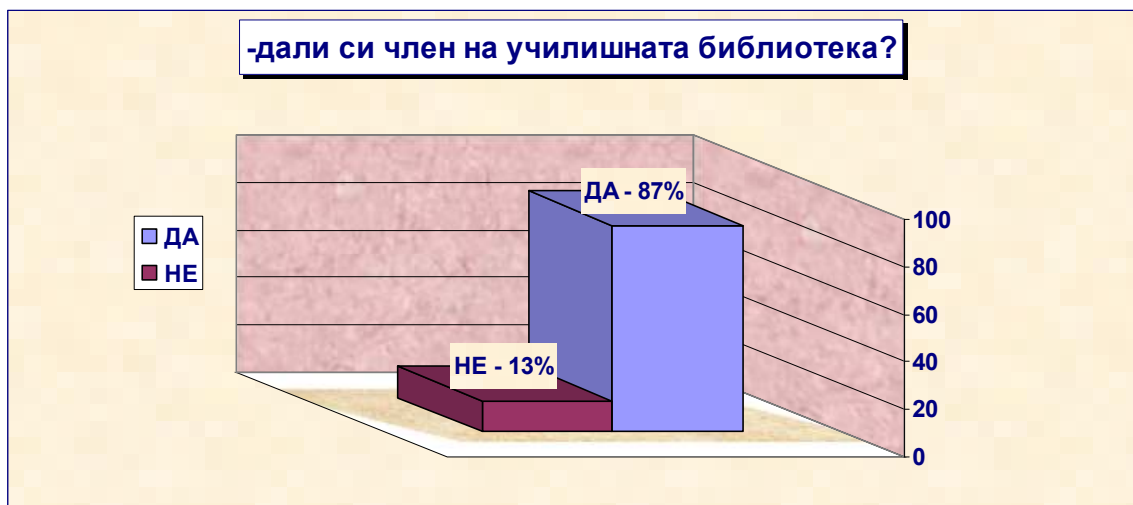
Табела 5. Број на членови на училишната библиотека во однос на вкупниот број на анкетирани ученици:

Table 5. Number of members of the school library in relation to the total number of students surveyed:

анкетирано училиште	број на анкетирани ученици по одделенија		ДА		НЕ		вкупно %
			N	%	N	%	
О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски” Скопје	III	17	17	100	/	/	100
	V	26	23	88,5	3	11,5	100
	VII	23	18	78,3	5	21,7	100
О.У. „Св. Климент Охридски” Битола	III	23	17	73,9	6	26,1	100
	V	21	18	85,7	3	14,3	100
	VII	19	17	89,5	2	10,5	100
О.У. „Ванчо Прке” Штип	III	25	25	100	/	/	100
	V	14	14	100	/	/	100
	VII	28	24	85,7	4	14,3	100
О.У. „Крсте Петков Мисирков” Радовиш	III	14	14	100	/	/	100
	V	18	17	94,4	1	5,6	100
	VII	16	12	75,0	4	25,0	100
О.У. „Гоце Делчев” Свети Николе	III	19	18	94,7	1	5,3	100
	V	19	16	84,2	3	15,8	100
	VII	18	11	61,1	7	38,9	100
Вкупно:		300	261	87	39	13	100

Од анкетираните 300 ученици 261 ученик или 87% одговорија потврдно, а 39 ученика или 13% одговорија одречно. Овие резултати се претставени во

табела 4. и графикон 2. Со ова се потврдува поставената хипотеза дека училишната библиотека има голем број корисници.

Графикон 2 (Graphical preview 2)

Со цел да се види дали возраста влијае на членството во училишната библиотека во табела 5 го дадовме процентот на зачленети ученици во училишната библиотека по одделенија. Според податоците 92,9% од вкупниот број анкетирани ученици од третото одделение се членови на библиотеката, 89,8% ученици од петтото одделение се членови и 78,8% од анкетирани ученици од седмото одделение се членови на училишната библиотека. Овие резултати покажуваат дека учениците со помала возраст се во поголем процент членови на училишната библиотека.

Графикон 3 (Graphical preview 3)

Табела 6. Членство во училишната библиотека по одделенија:

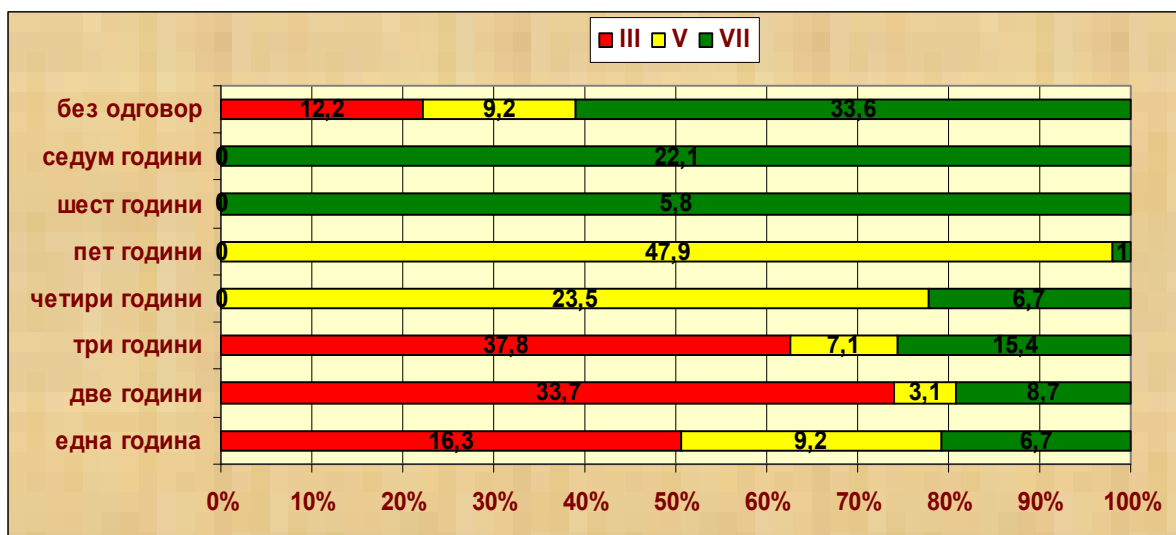
Table 6. Membership in the school library by departments:

одд.	број на ученици	ученици членови на училишната библиотека		ученици кои не се членови на училишната библиотека		вкупно %
		f	%	f	%	
III	98	91	92,9	7	7,1	100
V	98	88	89,8	10	10,2	100
VII	104	82	78,8	22	21,2	100
вкупно	300	261	87,0	39	13,0	100

Табела 7. Години на членство во училишната библиотека

Table 7. Years of membership in the school library

одделение			III	V	VII	вкупно	
бр. на ученици			98	98	104	300	
години на членство во училишната библиотека по одделенија	една година	f	16	9	7	32	
		%	16,3	9,2	6,7	10,7	
	две години	f	33	3	9	45	
		%	33,7	3,1	8,7	15	
	три години	f	37	7	16	60	
		%	37,8	7,1	15,4	20	
	четири години	f	/	23	7	30	
		%	/	23,5	6,7	10	
	пет години	f	/	47	1	48	
		%	/	47,9	1,0	16	
	шест години	f	/	/	6	6	
		%	/	/	5,8	2	
	седум години	f	/	/	23	23	
		%	/	/	22,1	7,7	
	без одговор	f	12	9	35	56	
		%	12,2	9,2	33,6	18,6	
	Вкупно:			100	100	100	100

Графикон 4 (Graphical preview 4)

Во табела 7. и графикон 4 се прикажани одговорите од второто прашање, односно испитаниците требаше да одговорат колку години се членови на училишната библиотека. Одговорите покажуваат дека третооделенците во најголем процент 37,8% одговориле дека се членови на библиотеката три години, кај петтооделенците најмногу со 47,9% одговориле дека се членови на библиотеката пет години и седмооделенците со најголем процент 22,1% одговориле дека се членови на библиотеката седум години. Овие податоци говорат дека поголем процент од учениците се членови на училишната библиотека со нивното тргнување во основното образование односно од првото одделение.

На третото прашање од посебните податоци во анкетниот прашалник, испитаниците требаше да одговорат на прашањето колку често ги користат услугите на училишната библиотека. Покрај со заокружување на еден одговор, испитаниците имаа можност да впишат свој одговор кој не е даден од предложените одговори. Резултатите прикажани во табела 8. покажуваат дека најголем процент од испитаниците 10,3% давале слободен одговор. Во тие одговори има дека не се членови на библиотеката, дека ја посетуваат еднаш годишно, дека многу ретко ја посетуваат и дека ја посетуваат по потреба. Иако 87% од испитаниците се членови на библиотеката, 33% одговориле дека ги користат услугите на библиотеката еднаш во месецот, 25,7% одговориле дека два пати во месецот ги користат услугите, 24,7% ги користат неколку пати неделно и 6,3% од испитаниците одговориле дека ги користат услугите секој ден.

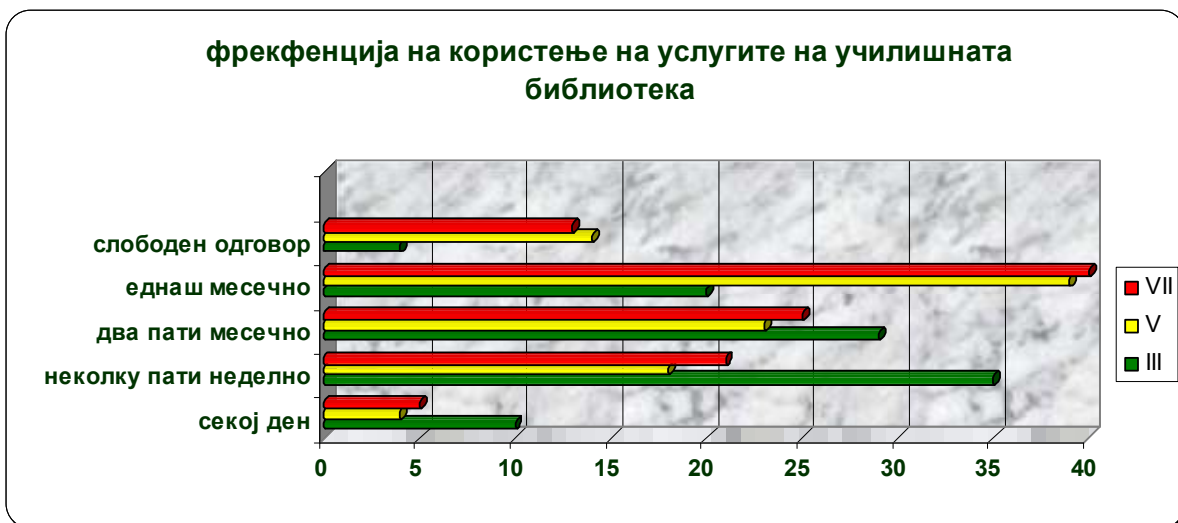

Со овие податоци се потврдува хипотезата дека малку од зачленетите ученици во училишната библиотека се активни корисници на библиотеката. Третооделенците во најголем процент одговориле дека ги користат услугите на библиотеката. Ова може да се види од табела 8, каде 10,2% од нив одговориле дека секој ден ги користиле услугите на училишната библиотека, 35,7% ги користиле услугите неколку пати неделно, 29,6% ги користиле услугите два пати месечно, 20,4% ги користиле услугите еднаш месечно. Петтооделенците најмал процент 4,1% напишале дека секој ден ги користиле услугите на библиотеката, а најголем процент 38,5% одговориле дека ги користиле услугите еднаш во месецот. Седмооделенците имаат најмал процент 4,8% дека секој ден ги користиле услугите на библиотеката, а најголем процент 38,5% одговориле дека ги користиле услугите еднаш во месецот. Овие податоци графички се прикажани во графикон 5. и табеларно во табела 8.

Табела 8. Колку често се користат услугите на училишната библиотека

Table 8. How often do you use the services of school library

одделение			III	V	VII	вкупно
број на ученици			98	98	104	300
користење на услугите на училишната библиотека по одделенија	секој ден	f	10	4	5	19
		%	10,2	4,1	4,8	6,3
	неколку пати неделно	f	35	18	21	74
		%	35,7	18,4	20,2	24,7
	два пати месечно	f	29	23	25	77
		%	29,6	23,4	24,0	25,7
	еднаш месечно	f	20	39	40	99
		%	20,4	39,8	38,5	33
слободен одговор	f	4	14	13	31	
	%	4,1	14,3	12,5	10,3	
вкупно			100	100	100	100

Графикон 5 (Graphical preview 5)

Во графикон 6. е прикажана фреквенцијата на користење на услугите на училишната библиотека за сите испитаници. Во најмал процент 6,3% од сите испитаници одговориле дека ги користат услугите секој ден, а најголем процент 33,0% одговориле еднаш во месецот.

Графикон 6 (Graphical preview 6)

На четвртото прашање, колку наставникот ги упатува на користење на училишната библиотека 81% одговориле потврдно, а 19% одречно. Според возраста најголем процент 86,5% потврдно одговориле седмоодделенците, потоа 81,6% одговориле третоодделенците и 74,5% потврдно одговориле петтоодделенците. Овие резултати од испитувањето се прикажани во табела 9. и графикон 7. и 8. и ни покажуваат дека наставниците ги упатуваат учениците на користење на училишната библиотека.

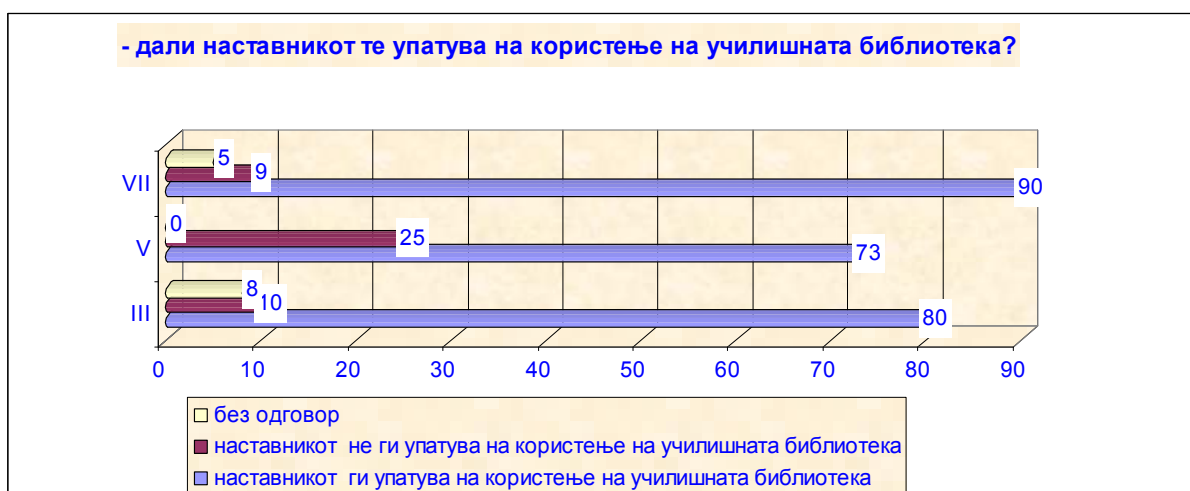
Табела 9. Колку наставникот ги упатува учениците за користење на училишната библиотека

Table 9. The teacher directs students to use the school library

одд.	број на ученици	наставникот ги упатува		наставникот не ги упатува		без одговор		вкупно %
		f	%	f	%	f	%	
III	98	80	81,6	10	10,2	8	8,2	100
V	98	73	74,5	25	25,5	/	/	100
VII	104	90	86,5	9	8,7	5	4,8	100
вкупно	300	243	81,0	44	14,7	13	4,3	

Графикон 7 (Graphical preview 7)

Графикон 8 (Graphical preview 8)

Табела бр.10. Причини за посета на училишната библиотека

Table 10. Reasons to visit the school library

	одд.	III	V	VII	вкупно	ранг
причини за посета на библиотеката		98	98	104	300	
учење	f	59	49	45	153	3
	%	60,2	50	43,3	51	
пишување домашна задача	f	46	26	19	90	5
	%	46,9	26,5	18,3	30	
изработка на реферати, постери	f	20	22	9	51	7
	%	20,4	22,4	8,65	17	
позајмување на лектирни изданија	f	76	71	83	230	1
	%	77,5	72,4	79,8	76,6	
позајмување на слободна литература	f	52	64	44	160	2
	%	53,1	65,3	42,3	53,3	
читање на списанија	f	80	34	25	139	4
	%	81,6	34,7	24	46,3	
користење на компјутерот	f	/	/	/	/	16
	%	/	/	/	/	
претражување на Интернет	f	/	/	/	/	16
	%	/	/	/	/	
позајмување на ЦД, ДВД	f	2	1	6	9	12
	%	2	1	5,8	3	
позајмување на аудио и видео касети	f	1	3	3	7	13
	%	1	33,3	2,9	2,3	
играње компјутерски игри	f	/	/	/	/	16
	%	/	/	/	/	
гледање ТВ или ДВД заедно со наставникот	f	2	4	8	14	11
	%	2	4,1	7,7	4,7	
присуство на редовен час кој се одржува во библ.	f	3	17	12	32	8
	%	3,1	17,3	11,5	10,7	
читање на енциклопедии, атласи, речници	f	41	21	22	84	6
	%	41,8	21,4	21,1	28	
принтање и фотокопирање	f	2	5	9	16	10
	%	2	5,1	8,6	5,3	
промоција на книги, изложби	f	3	12	11	26	9
	%	3,1	12,2	10,6	8,7	

Графикон 9 (Graphical preview 9)

На прашањето упатено до испитаниците за причините поради кои ја посетуваат училишната библиотеката, учениците можеа да заокружат повеќе одговори. Од понудените одговори од 300 испитаници, 230 испитаници одговориле дека ја посетуваат училишната библиотека за позајмување на лектирни изданија, 160 одговориле за позајмување на слободна литература, 153 за учење, 139 за читање на списанија, 90 за пишување на домашна задача, 84 за читање на енциклопедии, атласи, речници, 51 испитаник за изработка на реферати и постери, 32 за присуство на редовен час кој се одржува во библиотеката, 26 за промоција на книги и изложби, 16 за принтање и фотокопирање, 14 за гледање телевизија или ДВД, 9 за позајмување на ЦД и ДВД, 7 за позајмување на видео и аудио касети и ниту еден испитаник не заокружил за играње компјутерски игри, користење на компјутерот и пребарување на Интернет. Понатамошните прашања можат да дадат одговор зошто испитаниците не дале потврден одговор за овие три понудени опции.

Хипотезата дека учениците најмногу ја посетуваат библиотеката за позајмување на задолжителна лектира, а малку за други активности е делумно прифатена. Податоците од истражувањето зборуваат дека од 300 испитаници, најмногу односно 230 одговориле дека ја посетуваат библиотеката за позајмување на лектири, но не е мал бројот на испитаници кои одговориле дека ја посетуваат и за позајмување на слободна литература, за читање на списанија, за

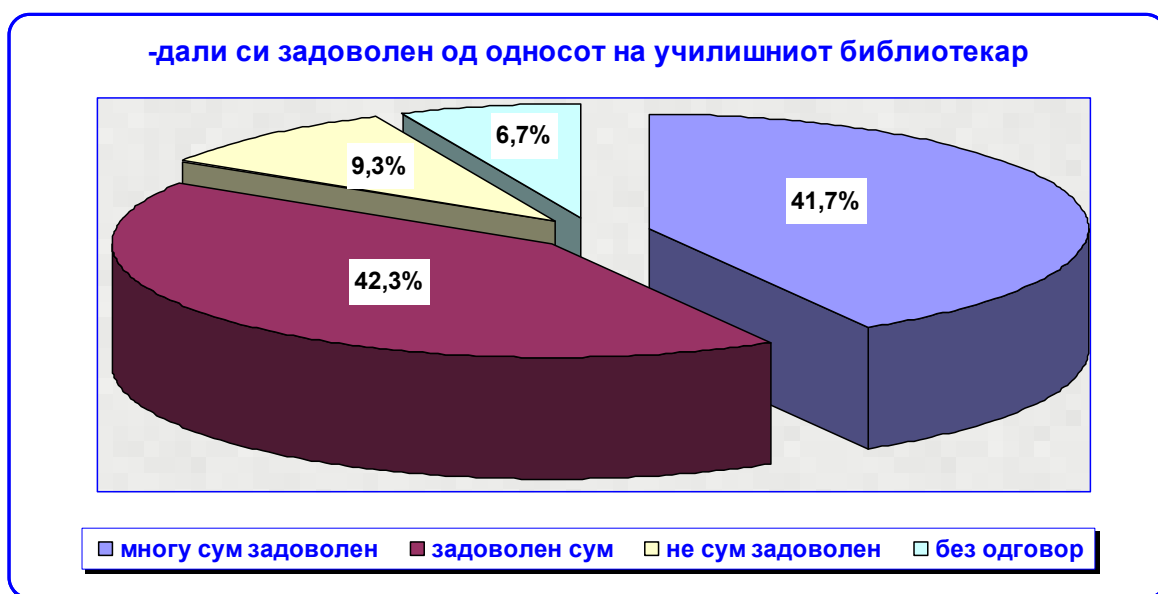
пишување домашна задача, за читање енциклопедии, атласи и речници. Подоцнежните нивни одговори ни даваат одговор дека учениците сакаат и дополнителни активности, кои не им се нудат во библиотеката.

На шестото прашање испитаниците одговорија дали се задоволни од односот на училишниот библиотекар. Можеа да одговорат со заокружување на еден од понудените одговори: многу сум задоволен, задоволен сум и не сум задоволен. Резултатите се прикажани во табела 11. и графикон 10.

Табела 11. Дали си задоволен од односот на училишниот библиотекар

Table 11. Are you satisfied with the attitude of the school librarian

одд.	број на ученици	многу сум задоволен		задоволен сум		не сум задоволен		без одговор		вкупно %
		f	%	f	%	f	%	f	%	
III	98	48	49,0	28	28,6	11	11,2	11	11,2	100
V	98	39	39,8	49	50,0	6	6,1	4	4,1	100
VII	104	38	36,5	50	48,1	11	10,6	5	4,8	100
вкупно	300	125	41,7	127	42,3	28	9,3	20	6,7	100

Графикон 10 (Graphical preview 10)

На ова прашање најголем процент од испитаниците 42,3% одговориле дека се задоволни од односот на училишниот библиотекар, 41,7% одговориле дека се многу задоволни, 9,3% одговориле дека не се задоволни и 6,7% не дале никаков одговор на ова прашање.

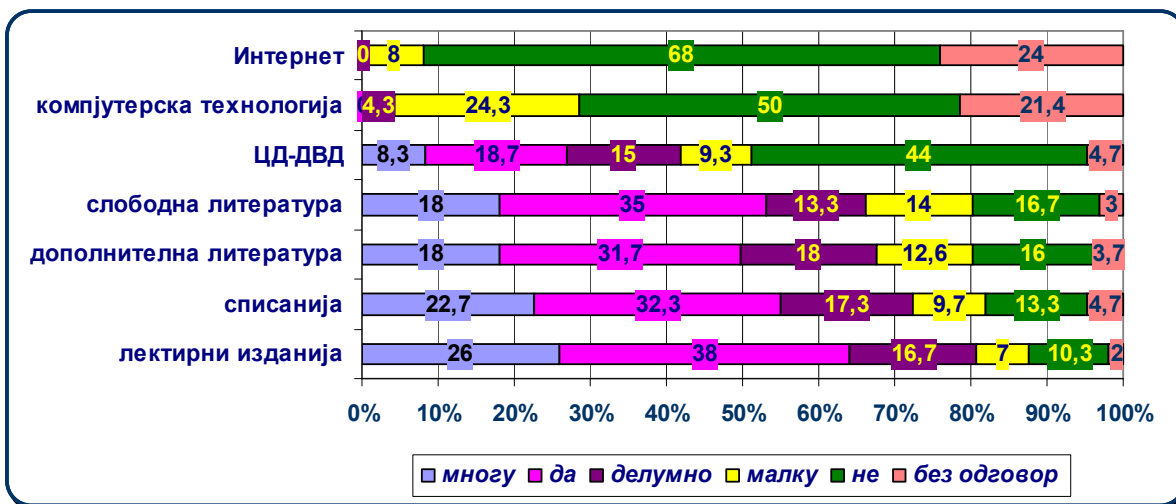
На следното прашање испитаниците требаше да одговорот колку се задоволни од понудата во училишната библиотека и тоа од понудата на: лектирни изданија, списанија, дополнителната учебничка литература, слободната литература, понудата на ЦД и ДВД, од компјутерската технологија и од Интернетот. Одговорите се прикажани во табела 12. и графикон 11.

Табела 12. Дали си задоволен од понудата во училишната библиотека

Table 12. Are you satisfied with the offer in the school library

дали си задоволен од понудата на:		многу	да	делу-мно	малку	не	без одговор	вкупно
лектирни изданија	f	78	114	50	21	31	6	300
	%	26,0	38,0	16,7	7,0	10,3	2,0	100
списанија	f	68	97	52	29	40	14	300
	%	22,7	32,3	17,3	9,7	13,3	4,7	100
дополнителна литература	f	54	95	54	38	48	11	300
	%	18,0	31,7	18,0	12,6	16,0	3,7	100
слободната литература	f	54	105	40	42	50	9	300
	%	18,0	35,0	13,3	14,0	16,7	3,0	100
ЦД-ДВД	f	25	56	45	28	132	14	300
	%	8,3	18,7	15,0	9,3	44,0	4,7	100
компјутерска технологија	f	/	/	13	73	150	64	300
	%	/	/	4,3	24,3	50,0	21,4	100
Интернетот	f	/	/	/	24	204	72	300
	%	/	/	/	8,0	68,0	24,0	100

Графикон 11 (Graphical preview 11)

Испитаниците на првото подпрашање од седмото прашање колку се задоволни од понудата на лектирни изданија заокружија еден од можните одговори: многу, да, делумно, малку и не. Со најголем процент 38% беше заокружен одговорот „да”, а со најмал процент 7% беше заокружен одговорот „малку”.

На второто потпрашање колку се задоволни од понудата на списанија со најголем процент 32,3% беше заокружен одговорот „да”, а со најмал процент 9,7% беше заокружен одговорот „малку”.

На третото потпрашање колку се задоволни од понудата на дополнителната учебничка литература, најголем процент 31,7% беше заокружен одговорот „да”, а со најмал процент 12,6% беше заокружен одговорот „малку”.

На четвртото потпрашање колку се задоволни од понудата на слободната литература, најголем процент 35,0% беше заокружен одговорот „да”, а со најмал процент 13,3% беше заокружен одговорот „делумно”.

На петтото потпрашање колку се задоволни од понудата на ЦД, ДВД, најголем процент 44,0% беше заокружен одговорот „не”, а со најмал процент 8,3% беше заокружен одговор „многу”.

На шестото потпрашање колку се задоволни од понудата на компјутерска технологија, најголем процент 50,0% беше заокружен одговорот „не”, а одговорите „многу” и „да” не беа заокружени од ниту еден ученик.

На седмото потпрашање колку се задоволни од понудата на Интернетот, најголем процент 68,0% беше заокружен одговорот „не”, а одговорите „многу”, „да” и „делумно” не беа заокружени од ниту еден ученик.

Интервјуто со библиотекарките од сите пет основни училишта кои беа истражувани, можат да дадат одговор зошто учениците на овие прашања имаат дадено вакви резултати.

На осмото прашање учениците имаат можност да одговорат на отворено прашање каков библиотечен материјал сакаат да поседува училишната библиотека.

Во О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски” во Скопје, учениците-испитаници од третото одделение го имаат дадено следниот одговор: многу книги, списанија, ЦД, ДВД. Учениците од петтото одделение забележале: нови книги, нови лектури, книги и списанија, а на учениците од седмото одделение им било потребно повеќе лектури, слободна литература, атласи и енциклопедии.

Во О.У. „Св. Климент Охридски” во Битола, учениците-испитаници од третото одделение го имаат дадено следниот одговор: многу книги, книги со бајки, лектури и разновиден материјал. Учениците од петтото одделение забележале: повеќе книги, историски, тинејџерски книги, а на учениците од седмото одделение им било потребно повеќе нови книги, повеќе изданија од една книга, авантуристички, научни, криминалистички, фантастични, љубовни и тинејџерски романи.

Во О.У. „Ванчо Прке” во Штип, учениците-испитаници од третото одделение го имаат дадено следниот одговор: многу лектури. Учениците од петтото одделение забележале: секој месец по 10 најнови книги од познати писатели, нови лектури, нови енциклопедии, лексикони и книги за вселената, а на учениците од седмото одделение им било потребно повеќе книги, лектури, списанија, повеќе слободна литература, енциклопедии, музички материјали, книги од областа на астрономијата, географијата, биологијата, физиката и историјата.

Во О.У. „Крсте Петков Мисирков” во Радовош, учениците-испитаници од третото одделение немаат дадено одговор, а 11 ученици напишале дека не знаат. Учениците од петтото одделение забележале: книги, лектури, списанија, енциклопедии, касети, ЦД и ДВД, а на учениците од седмото одделение им било потребно повеќе лектури, книги, списанија, романи од познати писатели и книги за компјутерите.

Во О.У. „Гоце Делчев” од Свети Николе, учениците-испитаници од третото одделение го имаат дадено следниот одговор: книги, списанија, енциклопедии, сликовници, ЦД и ДВД. Учениците од петтото одделение забележале: ли-

тературни дела од наши писатели, речници, лексикони, тинајџерски, забавни, хорор книги, повеќе лектирни изданија, книги за познатите светски личности и повеќе слободна литература.

Значи, одговорот на учениците од седмото и осмото прашања ја потврдија хипотезата дека корисниците-учениците не се задоволни од понудата на училишната библиотека.

Иако во најголем процент одговориле дека се задоволни од книжниот фонд, сепак во слободниот одговор во осмото прашање во сите анкетирани училишта, учениците првенствено ја изразиле потребата од книжен материјал, особено од поголем број на лектирни изданија, нови книги адекватни на нивната возраст, а кај повозрасните ученици е изразена потребата од енциклопедии, лексикони, атласи, речници и некнижен материјал (аудиовизуелен материјал, географски карти, мапи, атласи и др.). Поради непостоењето на компјутери и пристап на Интернет во библиотеките во анкетираниите училишта (кое можеме да го констатираме од одговорот на анкетираниите ученици во деветото прашање) можеме да кажеме дека не постојат електронски извори (пристап на Интернет, електронски книги и списанија).

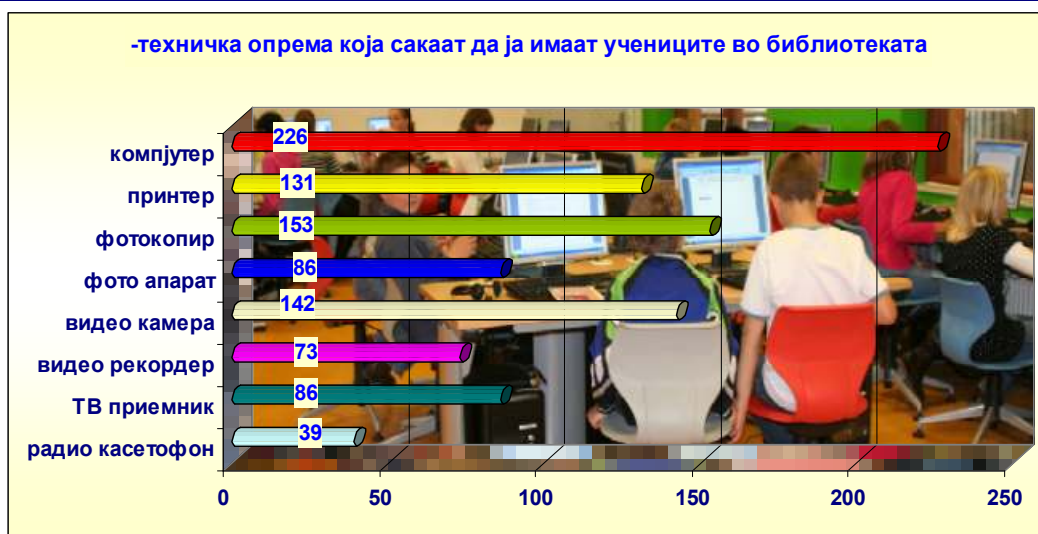
На деветото прашање учениците требаше да одговорат каква техничка опрема сакаат да има училишната библиотека. Нивните одговори се дадени во табела 13. и графикон 12.

Од 300 испитаници на првиот ранг, односно најголем број испитаници 226 или 75,3% дале одговор дека во училишната библиотека од техничката опрема најмногу сакаат да имаат компјутер, на вториот ранг со 153 или 51% одговориле дека им е потребен фотокопир. На третиот ранг е потребата за видео камерата. За неа одговориле 142 ученика или 47,3%. На четврти ранг како потребно техничко средство е принтерот со 43,7% или 131 испитаник дал одговор. На шестиот ранг со 28,7% или 86 испитаник од вкупно 300 сметале дека им се потребни ТВ приемник и фото апарат. На седмиот ранг по бројот на испитаници 73 или 24,3% ја искажале потребата за видео рекордер и со најмал процент 13% или 39 испитаника ја искажале потребата за радиокасетофон.

Табела 13. Каква техничка опрема сакаат да имаат учениците во училишната библиотека.

Table 13. What kind of equipment they want to have students in the library.

одделение		III	V	VII	вкупно	ранг
број на ученици		98	98	104	300	
радиокасетофон	f	17	14	8	39	8
	%	17,3	14,3	7,7	13,0	
ТВ приемник	f	34	26	26	86	6
	%	34,7	26,5	25,0	28,7	
видео рекордер	f	36	27	10	73	7
	%	36,7	27,6	9,6	24,3	
видео камера	f	63	45	34	142	3
	%	64,3	45,9	32,7	47,3	
фото апарат	f	37	26	23	86	6
	%	37,7	26,5	22,1	28,7	
фотокопир	f	42	58	53	153	2
	%	42,9	59,2	51	51,0	
принтер	f	29	64	38	131	4
	%	29,6	65,3	36,5	43,7	
компјутер	f	79	82	65	226	1
	%	80,6	83,7	62,5	75,3	
вкупно		100	100	100	100	

Графикон 12 (Graphical preview 12)

На десетото прашање од анкетниот прашалник, учениците имаа можност да одговорат на прашањето колку се задоволни од техничката опрема во училишната библиотека. Својот одговор можеа да го дадат со заокружување на еден од можните одговори: „многу“, „да“, „делумно“, „малку“ и „не“. Резултатите од истражувањето можат да се видат во табела 14. и графикон 13.

Во О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски“ – Скопје, ниту еден испитаник не одговорил со „многу“, „да“ и „делумно“, со „малку“ одговориле 40,9% од испитаниците, со „не“ 53% и 6,1% не дале одговор.

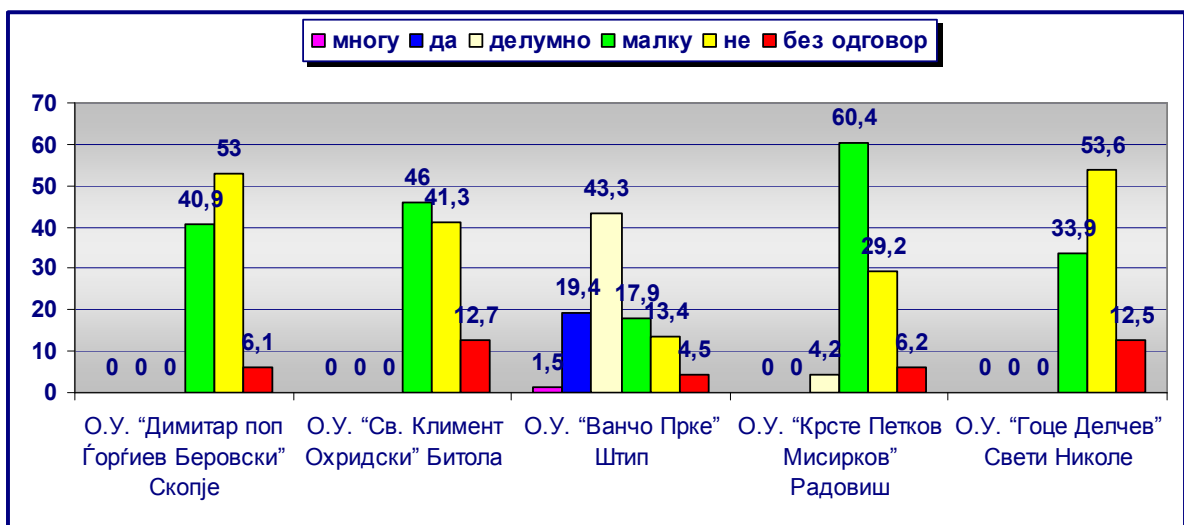
Во О.У. „Св. Климент Охридски“- Битола, ниту еден испитаник не одговорил со „многу“, „да“ и „делумно“, со „малку“ одговориле 46% од испитаниците, со „не“ 41,3% и 12,7% не дале одговор.

Во О.У. „Ванчо Прке“- Штип, одговорот „многу“ има 1,5%, одговорот „да“ има 19,4%, „делумно“ задоволни од техничката опрема се 43,3%, „малку“ одговориле 17,9% од испитаниците, „не“ има 13,4% и 4,5% не дале одговор.

Во О.У. „Крсте Петков Мисирков“- Радовиш, ниту еден испитаник не одговорил со „многу“, „да“ и „делумно“, со „малку“ одговориле 60,4% од испитаниците, со „не“ 29,2% и 6,2% не дале одговор.

Во О.У. „Гоце Делчев“ - Свети Николе, ниту еден испитаник не одговорил со „многу“, „да“ и „делумно“. Со „малку“ одговориле 33,9% од испитаниците, со „не“ 53,6% и 12,5% не дале одговор.

Од овие одговори можеме да констатираме дека учениците малку се задоволни или воопшто не се задоволни од техничката опрема во училиштето.

Графикон 13 (Graphical preview 13)

Табела 14. Дали си задоволен од техничката опрема во училишната библиотека

Table 14. Are you satisfied with the technical equipment in the school library

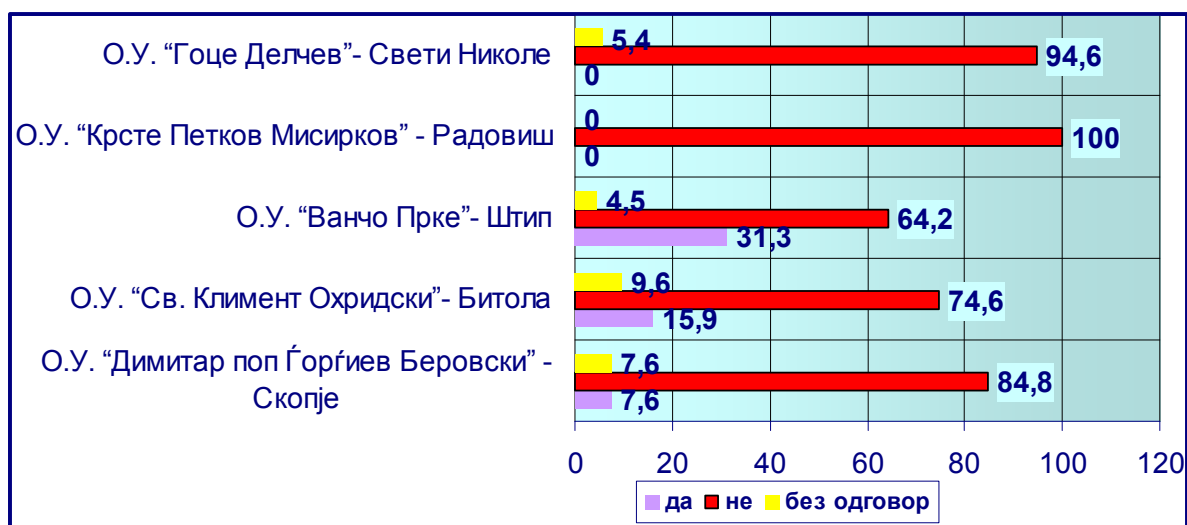
дали си задоволен од техничката опрема:		многу	да	делу-мно	малку	не	без одговор	вкупно
О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски” Скопје	f	/	/	/	27	35	4	66
	%	/	/	/	40,9	53,0	6,1	100
О.У. „Св. Климент Охридски” Битола	f	/	/	/	29	26	8	63
	%	/	/	/	46,0	41,3	12,7	100
О.У. „Ванчо Прке” Штип	f	1	13	29	12	9	3	67
	%	1,5	19,4	43,3	17,9	13,4	4,5	100
О.У. „Крсте Петков Мисирков” Радовиш	f	/	/	2	29	14	3	48
	%	/	/	4,2	60,4	29,2	6,2	100
О.У. „Гоце Делчев” Свети Николе	f	/	/	/	19	30	7	56
	%	/	/	/	33,9	53,6	12,5	100
Вкупно:		1	13	31	116	114	25	300

На еднаесетото прашање учениците требаше да одговорат дали во училишната библиотека има компјутер. Во О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски” – Скопје, 84,8% одговориле дека немаат компјутер. Во О.У. „Св. Климент Охридски”- 74,6% одговориле дека немаат. Во О.У. „Ванчо Прке”- Штип, 64,2% одговориле дека немаат компјутер. Во О.У. „Крсте Петков Мисирков”- Радовиш сите 100 испитаници одговориле дека немаат компјутер и во О.У. „Гоце Делчев”-Свети Николе 94,6% одговориле дека немаат компјутер. Резултатите од истражувањето се дадени во табела 15. и графикон 14.

Табела 15. Дали училишната библиотека има компјутер.

Table 15. Does the school library has a computer.

		да	не	без одговор	вкупно
О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски” – Скопје	f	5	56	5	66
	%	7,6	84,8	7,6	100
О.У. „Св. Климент Охридски”- Битола	f	10	47	6	63
	%	15,9	74,6	9,5	100
О.У. „Ванчо Прке”- Штип	f	21	43	3	67
	%	31,3	64,2	4,5	100
О.У. „Крсте Петков Мисирков” – Радовиш	f	/	48	/	48
	%	/	100	/	100
О.У. „Гоце Делчев” - Свети Николе	f	/	53	3	56
	%	/	94,6	5,4	100
Вкупно:		36	247	17	300

Графикон 14 (Graphical preview 14)

На дванаесетото прашање испитаниците требаше да одговорат дали сакаат училишната библиотека да има своја веб-страница.

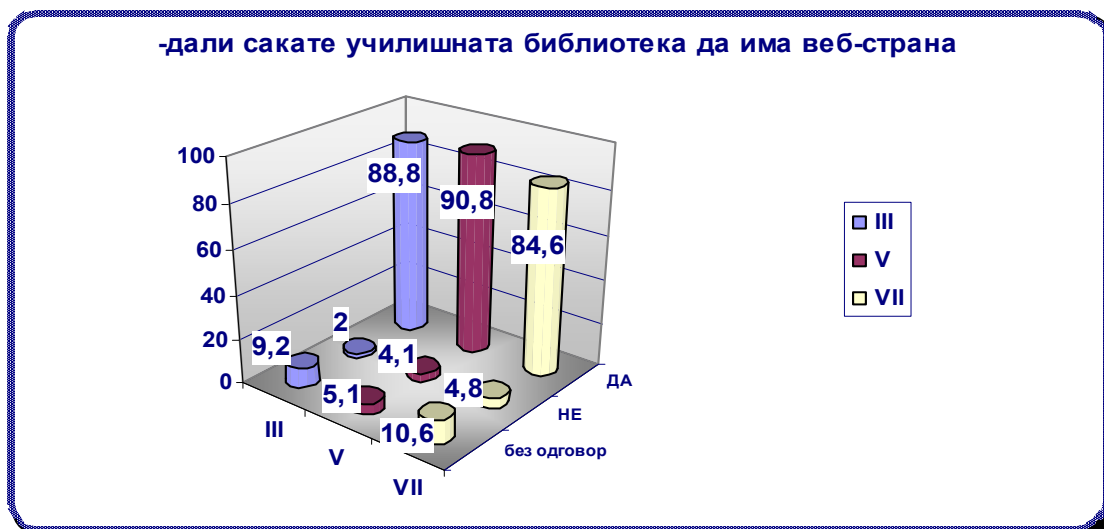
На оваа прашање испитаниците третооделенци 88,8% одговориле потврдно, петтооделенците со 90,8%, а седмооделенците 84,6% одговориле потврдно. Ова е прикажано во табела 16. и графикон 15. Резултатите за сите испитаници заеднички се прикажани во графиконот 16. Овој графикон ни покажува де-

ка 264 испитаници или 88% одговориле потврдно, 11 или 3,6% одговориле негативно и 25 или 8,3% од испитаниците не дале одговор на ова прашање. Овие резултати упатуваат дека воглавно учениците сакаат училишната библиотека да има своја веб-страна.

Табела 16. Дали сакате библиотеката да има веб-страна

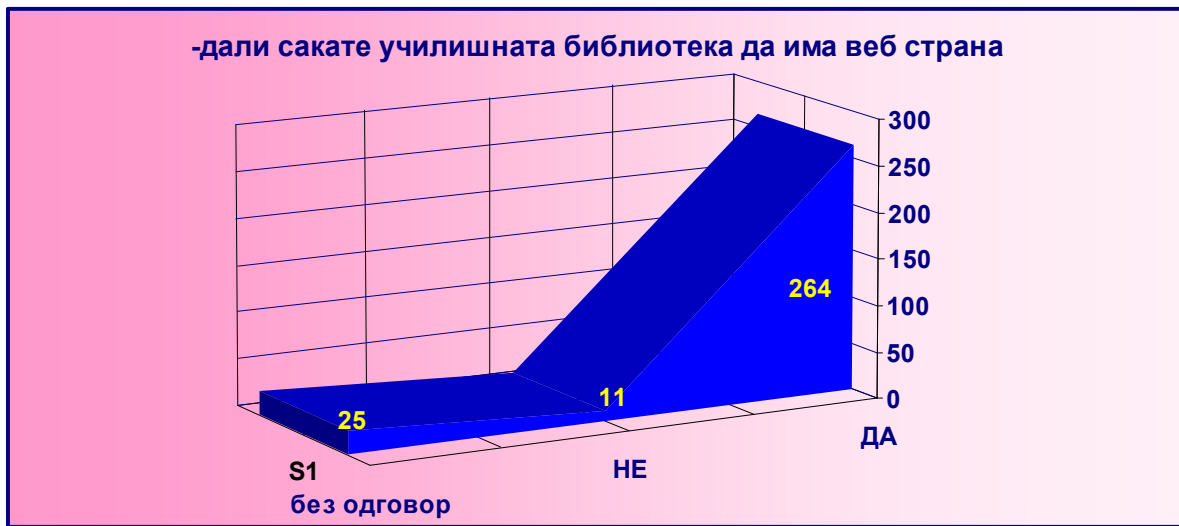
Table 16. Would you like to have a library website

одд.	број на ученици	ДА		НЕ		без одговор		вкупно %
		f	%	f	%	f	%	
III	98	87	88,8	2	2,0	9	9,2	100
V	98	89	90,8	4	4,1	5	5,1	100
VII	104	88	84,6	5	4,8	11	10,6	100

Графикон 15 (Graphical preview 15)

На претпоследното прашање од испитаниците се бараше да заокружат повеќе одговори, а со тоа да се добие увид кои активности би сакале да се реализираат во библиотеката. Резултатите се прикажани во табела 17. и графикон 17.

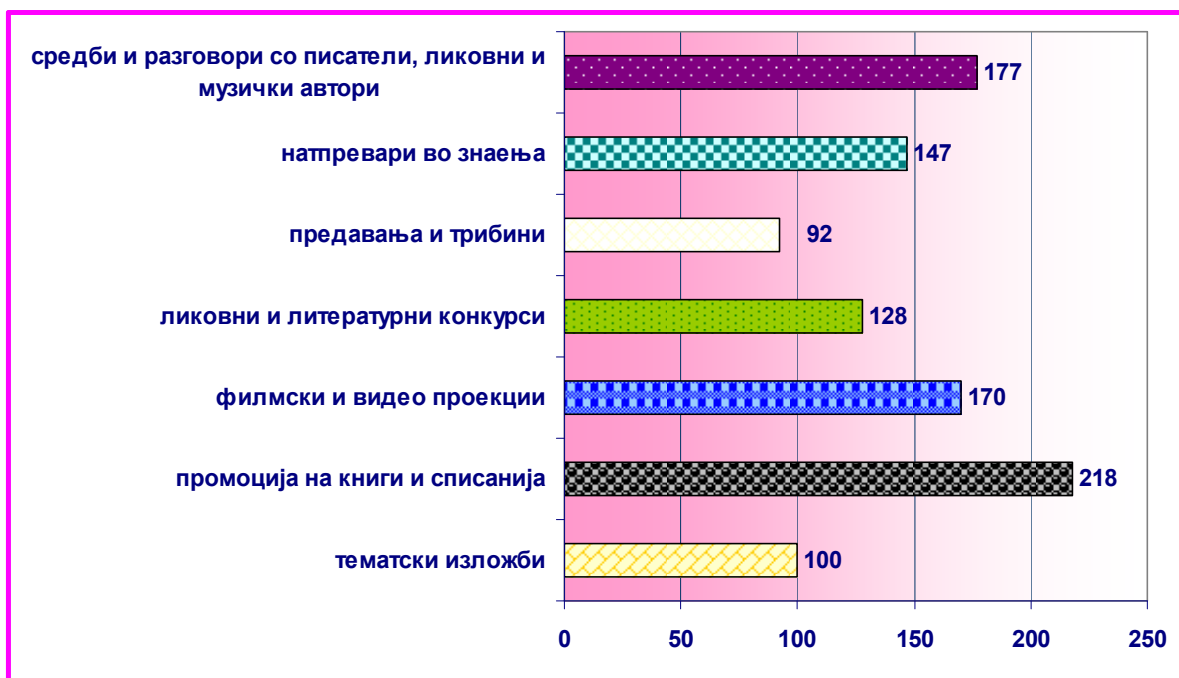
Графикон 16 (Graphical preview 16)

Табела бр.17. Кои активности би сакале да се реализираат во училишната библиотека.

Table 17. What activities would you like to be implemented in the library

одделение		III	V	VII	вкупно	ранг
број на ученици		98	98	104	300	
тематски изложби	f	48	34	18	100	6
	%	49,0	34,7	17,3	33,3	
промоција на книги и списанија	f	71	73	74	218	1
	%	72,4	43,9	71,1	72,7	
филмски и видео проекции	f	66	48	56	170	3
	%	67,3	49,0	53,8	56,7	
ликовни и литературни конкурси	f	50	46	32	128	5
	%	51,0	46,9	30,8	42,7	
предавања и трибини	f	43	25	24	92	7
	%	43,9	25,5	23,1	30,7	
натпревари во знаења	f	58	50	39	147	4
	%	59,2	51,0	37,5	49,0	
средби и разговори со писатели, ликовни и музички автори	f	58	67	52	177	2
	%	59,2	68,4	50	59	

Графикон 17 (Graphical preview 17)

Табела 17. и графикон 17. покажуваат дека на првиот ранг односно од вкупно 300 испитаници, 218 испитаници или 72,7% сакале во нивната библиотека да има промоција на книги и списанија. На вториот ранг со 177 испитаника или 59% одговориле во училишната библиотека да имаат средби и разговори со писатели, ликовни и музички автори, потоа на третиот ранг со 56,7% или 170 испитаници ја искажале потребата за филмски и видео проекции. На четврти ранг со 147 испитаници или 49% сакале во библиотеката да има натпревари во знаења. На петтиот ранг со 128 ученика или 42,7% сакале таа да организира ликовни и литературни конкурси. Потоа 100 испитаници или 33,3% одговориле за тематски изложби во библиотеката и 92 испитаника или 30,7% за предавања и трибини.

Во анкетата на крајот се побара корисниците-ученици да наведат за услугите кои сметале дека им се потребни во училишната библиотека.

Нивните барања се групирани според возраста (одделението). Третооделенците најмногу го потенцирале недостатокот од техничка опрема во училишната библиотека и ја изразуваат потребата за компјутери, интернет, телевизор, потоа некои од нив барале да има повеќе ЦД, да има повеќе ДВД, камера, видео игри, повеќе книги, енциклопедии, списанија. Во Радовиш и во Штип оваа возраст немале искажано мислење кои услуги им се потребни во библиотеката.

Барањата на петтооделенците беа повеќе проширени. Тие барале техничка опрема како компјутери, фотокопир, принтер, скенер, телевизор, видео камера, видео рекордер, фото апарат, интернет услуга, веб-страна на библиотеката. Тие ги навеле и своите потреби од разновиден библиотечен фонд како списанија, редовно да има лектури и книги, од секоја книга да има повеќе примероци, да има набавка на нови лектури, да има атласи, енциклопедии, речници, ЦД, ДВД. Тие го искажале и своето мислење за просторни услови, барајќи поголем простор и барале просторија за читање и пишување со масички и столони. Од активностите во библиотеката барале таа да организира литературни и ликовни конкурси, изложби на слики, натпревари во знаења, промоции на книги и предавања.

Седмооделенците навеле дека во училишната библиотека им се потребни компјутери, пристап на Интернет, веб страна на училишната библиотека каде можат да ги видат новонабавените книги во библиотеката и да ги проверуваат информациите. Од техничката опрема го навеле принтерот, фотокопирот и телевизорот. Од библиотечниот фонд тие побарале повеќе книги и списанија, повеќе лектури кои ќе бидат нови. Седмооделенците мислејќи за потребите од книжниот фонд ја искажале потребата од поголем избор на слободна литература и барале книги адекватни на нивната возраст, ЦД и ДВД. Од просторните услови барале поголема просторија и читална, просторија каде може да се учи, чита и пишува домашна задача.

1.2. Анализа и интерпретација на резултатите добиени по пат на интервју

Во текот на истражувањето како помошна техника за собирање на податоци беше користена техниката интервју, а како инструмент – протокол на интервју. Интервјето беше спроведено поединечно, т.е. се разговараше со секој библиотекар индивидуално и истото беше претежно врзано, т.е. со однапред определени прашања подеднакво за сите. Прашањата беа поделени на четири групи. Со истражувачката техника интервју прво добивме податоци за библиотекарите, потоа за просторните услови и опремата во библиотеката, за библиотечниот фонд и на крајот последната група прашања се однесуваа за библиотечните услуги.

Табела 18. Прашања и одговори кои се однесуваат за работата на училишниот библиотекар

Table no.18. Questions and answers relating to the operation of the school librarian

прашања упатени до библиотекарите кои се однесуваат за нив	О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски” Скопје	О.У. „Св. Климент Охридски” Битола	О.У. „Ванчо Прке” Штип	О.У. „Крсте Петков Мисирков” Радовиш	О.У. „Гоце Делчев” Свети Николе
1. Колку години имате работен стаж?	<i>25 години</i>	<i>9 месеци</i>	<i>38 години</i>	<i>2 години</i>	<i>35 години</i>
2. Од кога работите во библиотеката и колку работен стаж имате во неа?	<i>Работам од пред 2 години</i>	<i>9 месеци</i>	<i>12 години</i>	<i>2 години</i>	<i>1 година</i>

3. Која е Вашата стручна подготовка?	Филолошки факултет-Југословенска книжевност со македонски јазик	Педагошки факултет-дипломиран учител	Педагошка академија-англиски јазик	Виша математика	професор по педагогија
4. На колку обуки, семинари и предавања за библиотекарството имате присуствувало?	Една обука која траеше од 30.05.2011 до 02.06-2011	Не сум била поради краткиот работен стаж	2 обуки во Скопје	1 обука	Немам присуствувало
5. Дали сте задоволни од нив и во кои области од библиотекарството имате потреба од дополнителни знаења?	Задоволна сум и барам почесто да има ваков вид на обуки и семинари	/	Да, задоволна сум	Делумно сум задоволна	/
6. На какви пречки и тешкотии наидувате во работата?	На малиот простор и сакам да се зголеми лектирниот фонд и	На почетокот морав да се снаоѓам која книга каде се наоѓа, а сега е во	Недостаток од книги, пред сè мислам на лектури	Недоволно простор и книги	Немам евиденција на компјутер

	<i>стручна- та литер- атура</i>	<i>ред</i>			
7. Дали сте член на некое библиотекарско здружение?	<i>Не сум член, но би сакала</i>	<i>Не</i>	<i>Не</i>	<i>Не</i>	<i>Не</i>
8. Колку библиотекари се вработени во библиотеката?	<i>Само јас сум вработена</i>	<i>Двајца библиотекарски</i>	<i>Двајца библиотекарски</i>	<i>Еден</i>	<i>Само јас</i>
9. Дали изработувате годишен план за работа на библиотеката?	<i>Да, изработувам годишен план</i>	<i>Да</i>	<i>Да</i>	<i>Да</i>	<i>Да</i>
10. Дали изработувате годишен извештај за работата во библиотеката?	<i>Да, изработувам и годишен извештај</i>	<i>Да</i>	<i>Да</i>	<i>Да</i>	<i>Да</i>
11. Имате ли правилник за работата во библиотеката?	<i>Немам правилник, но во најскоро време ќе го</i>	<i>Да</i>	<i>Има</i>	<i>Да</i>	<i>Да</i>

	<i>изработам</i>				
12. Кое е работното време за корисниците во библиотеката?	<i>Од 7,30 до 15,30 часот</i>	<i>По 8 часа дневно</i>	<i>Од 7 до 18 часот</i>	<i>Од 7,00 до 15,00 часот</i>	<i>Од 8 до 13 ч.</i>
13. Кога ви беше последната ревизија во библиотека-та?	<i>Пред шест месеци</i>	<i>Не знам што се смета под ревизија</i>	<i>2009 година</i>	<i>Март 2011</i>	<i>Во јануари 2010г.</i>

Од дадените усни одговори согледано е дека освен една библиотекарка која има 12 години работен стаж во библиотеката (а вкупниот работен стаж и е 38 години), останатите интервјуирани библиотекарки имале мал работен стаж од 9 месеци до 2 години. Поради сознанието дека во Р. Македонија нема студии по библиотекарство, се работи за библиотекарки кои имале завршено високо или више образование, односно образование за работа во воспитно-образовниот процес. И покрај тоа што немале библиотекарско образование, две од нив немале присуствувало на ниту една обука или семинар, две имале присуствувало само на една обука, а библиотекарката која има најдолг стаж во библиотекарското работење од 12 години имала само 2 обуки. Оние кои биле на обуките се задоволни или делумно задоволни и одговорија дека им се потребни повеќе обуки и семинари од областа на библиотекарството бидејќи без обуки биле оставени сами да се снаѓаат во работата.

Хипотезата која беше поставена дека библиотекарите го имаат стекнато библиотекарското знаење со практична работа во библиотеката и со усовршување во текот на работењето преку организирање на семинари и обуки за библиотечно работење во училишните библиотеки делумно се прифаќа, бидејќи тие одговорија дека се оставени сами да се снаоѓаат во работата.

Како недостаток при работењето библиотекарите го истакнаа малиот простор и недостатокот на книги, особено лектири. Само една одговори дека

има потреба од евиденција на библиотечниот фонд во компјутерски програм. Сите библиотекарки одговорија дека не се членови на библиотекарско здружение, што резултира од непостоењето на библиотекарско здружение за училишни библиотекарки во нашата земја.

Во две училишта кои беа истражувани работат по двајца библиотекарки. Се работи за основните училишта во Битола и Штип, што е разбирливо поради големиот број на ученици. Во О.У. „Св. Климент Охридски“ Битола има 1000 ученици, а во О.У. „Ванчо Прке“ Штип 1200 ученика. Останатите училишта кои беа истражувани имаа ангажирано по еден библиотекар.

Библиотекарите дадоа одговор дека изработуваат Годишен план за работа на библиотеката и Годишен извештај за работата во училишната библиотека. Три одговорија дека имаат Правилник за работа на училишната библиотека, а двајца дека немаат. Работното време им е по 8 часови, освен онаму каде има двајца библиотекарки и тогаш се опфатени и двете смени до 18.00 часот. Освен во една библиотека каде библиотекарката работи само 9 месеци и не знаеше да одговори на прашањето кога им била последната ревизија, останатите одговорија дека се спроведува ревизија во библиотеката.

Во втората група прашања библиотекарките требаше да одговорат за просторот и опремата во училишните библиотеки во кои работат.

Табела 19. Прашања и одговори кои се однесуваат за просторот и опремата во училишните библиотеки

Table 19. Questions and answers relating to space and equipment of school libraries

прашања за просторот и опремата во училишната библиотека	О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски“ Скопје	О.У. „Св. Климент Охридски“ Битола	О.У. „Ванчо Прке“ Штип	О.У. „Крсте Петков Мисирков“ Радовиш	О.У. „Гоце Делчев“ Свети Николе
---	---	---	---	---	--

1. Со колку простории располага библиотеката и која е нивната намена?	<i>Само една просторија која служи за позајмување на книги од секаков вид.</i>	<i>Една просторија чија основна намена е изнајмување на книги</i>	<i>Има 2 простории библиотека и медиотека</i>	<i>Има една просторија</i>	<i>Една просторија со намена за изнајмување на книги</i>
2. Која е вкупната површина на просториите во библиотеката?	<i>Просторијата е околу 30 м²</i>	<i>Отприлика 24 м²</i>	<i>Околу 50 м²</i>	<i>Околу 12 м²</i>	<i>Околу 10 м²</i>
3. Дали сметате дека сегашниот простор на библиотеката е доволен за својата намена?	<i>Би сакала да е малку поголем, но сега засега сум задоволна и од оваа квадратура</i>	<i>Пожелно е да биде поголем</i>	<i>Да мислам дека е доволен</i>	<i>Не е доволен</i>	<i>Не</i>
4. Кој е бројот на седечки места во библиотеката и дали во неа има простор за одржување на наставен час?	<i>Има само две седечки места, но нема простор за одржување на наставен час.</i>	<i>Нема седечки места и нема услови за одржување на наставен час</i>	<i>Да може да се одржи наставен час има од 20-25 места</i>	<i>Нема</i>	<i>Нема</i>

5. Дали сметате дека мебелот во библиотеката одговара на стандардите за училишна библиотека?	<i>Да, задоволна сум</i>	<i>Немам одговор</i>	<i>Делумно</i>	<i>Не</i>	<i>Не</i>
6. Со каква техничка опрема располага училишната библиотека?	<i>Немам техничка опрема во библиотеката</i>	<i>Имам само еден мини лаптоп како оној што го имаат сите наставници</i>	<i>Телевизор, ДВД видео, компјутер, фотокопир, ЦД-проектор</i>	<i>Нема техничка опрема</i>	<i>Нема</i>
7. Кој е вкупниот број на компјутери во библиотеката?	<i>Немам компјутер во библиотеката</i>	<i>Само мини лаптоп</i>	<i>Има два, едниот за библиотекарите другиот за наставниците</i>	<i>Еден</i>	<i>Нема</i>
8. Од пред колку години се користат компјутерите во Вашата библиотека?	<i>Немам коментар</i>	<i>Од пред една година</i>	<i>Од 2002 г. околу 9 години</i>	<i>Не се користи</i>	<i>/</i>

9. Дали во библиотеката има пристап на Интернет?	<i>Нема пристап на Интернет во библиотеката</i>	<i>Да</i>	<i>Да, има Интернет</i>	<i>Не</i>	<i>Не</i>
10. Дали библиотеката поседува компјутерски програм за обработка на библиотечниот фонд?	<i>Нема</i>	<i>Не</i>	<i>Нема</i>	<i>Нема</i>	<i>Не</i>
11. Дали библиотеката има своја веб страна и дали постои електронска поврзаност на училишните библиотеки во заемно библиографско-каталожна база на податоци?	<i>Библиотеката нема своја веб страна, ниту постои електронска поврзаност</i>	<i>Не</i>	<i>Не</i>	<i>Не</i>	<i>Не</i>

Според она што го слушнаваме од одговорите за просторот во училишните библиотеки во кои се реализираше истражувањето, четири библиотеки опстојуваа и функционираа со многу мал простор сместен во една просторија со ква-

дратура од 10 до 30 м², а онаа училишна библиотека која имаше две простории вкупната површина и беше 50 м². Одговорите на библиотекарите беше дека просторот во библиотеката е мал и дека освен во една библиотека во другите е оневозможено одржување на наставен час. Тие во одговорите го искажаа и своето незадоволство од мебелот во библиотеката. Со овие дадени одговори од страна на библиотекарките, се потврдува хипотезата дека просторот во училишната библиотека не одговара на библиотечните стандарди и не ги следи промените во библиотечната и училишната наставна програма.

Во врска со техничката опрема која во денешно време е клучен фактор за нормално функционирање на современа училишна библиотека, одговорите на четирите библиотекарки беа дека немаат никаква техничка опрема или една одговори дека има само еден мини лаптоп за нејзини потреби, а другата дека има еден компјутер кој не е ставен во функција. Само во библиотека во ОУ „Ванчо Прке“ во Штип, каде имаше две простории, библиотекарката одговори дека библиотеката имала телевизор, ДВД, видео, компјутер, фотокопир, ЦД-проектор, со што беше овозможено реализирање на дел од активностите кои се предвидени во работењето на библиотеката. Оваа библиотека иако има два компјутери тие биле наменети за библиотекарот и наставниците, а не за учениците, што не соодејствува со потребите на учениците за кои се изјаснија во анкетниот прашалник.

Овие пет интервјуирани библиотеки не поседувале компјутерски програм за обработка на библиотечниот фонд, што значи дека нема и електронска поврзаност на училишните библиотеки во заемно библиографско-каталожна база на податоци и немаат своја веб-страница.

Со одговорите на библиотекарките за техничката опрема, хипотезата не се прифаќа дека мал број од училишните библиотеки имаат компјутери за корисниците, интернет пристап, а од оние кои го имаат многу малку имаат своја веб-страница. Хипотезата не се прифаќа бидејќи ниту едно од петте истражувани библиотеки немаат компјутер за корисниците, интернет пристап и веб-страница. Следствено на тоа се прифаќа хипотезата дека сè уште училишните библиотеки не се вклучени во заемно библиографско-каталожна база на податоци.

Третата група прашања се однесуваше за книжниот фонд во училишните библиотеки.

Табела 20. Прашања и одговори кои се однесуваат за библиотечниот фонд во училишните библиотеки

Table 20. Questions and answers regarding the library collection in school libraries

прашања за библиотечниот фонд	О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски” Скопје	О.У. „Св. Климент Охридски” Битола	О.У. „Ванчо Прке” Штип	О.У. „Крсте Петков Мисирков” Радовиш	О.У. „Гоце Делчев” Свети Николе
1. Кој е вкупниот број на инвентариран библиотечен материјал?	Околу 7000 <i>примероци на книги</i>	Околу 6000 <i>примероци на книги</i>	13.540 <i>книги</i>	Околу 3000	Околу 9500
2. Која е вкупниот број на книжен материјал?	Околу 7000 <i>примероци</i>	Околу 6000 <i>примероци</i>	13.540	Околу 3000	Околу 9500
3. Кој вид од референтна збирка поседува библиотеката?	<i>Имаме енциклопедија, речници и атласи но не доволно</i>	<i>Имаме енциклопедии, речници, атласи, лексикони</i>	<i>Имаме енциклопедии, речници, атласи, лексикони</i>	/	<i>Имаме енциклопедија, речници, лексикони и атласи но не доволно</i>
4. Кој е вкупниот број на наслови на периодични	/	5 наслови	4 наслови или околу 700 броја	/	Нема

изданија?					
5. Со каков некнижен материјал располага библиотеката?	<i>Содржи аудио касети-5, видео касети-4, ЦД и ДВД-17 броја</i>	<i>Немаме</i>	<i>24 видео касети и 20 ЦД</i>	<i>Нема</i>	<i>Нема</i>
6. Дали вкупниот број наслови на стручен библиотечен материјал наменет за наставниците ги задоволува нивните барања?	<i>Делумно ги задоволува</i>	<i>Делумно</i>	<i>Не ги задоволва</i>	<i>Не</i>	<i>Не</i>
7. За колку нови наслови годишно се обновува библиотечниот материјал?	<i>Се зголемува од 20 до 50 книги годишно</i>	<i>Се зголемува за околу 20-тина</i>	<i>Воопшто или ретко</i>	<i>Немам сознанија</i>	<i>За околу 100</i>
8. Од што тргнувате при водење	<i>Тргнуваме од финансиите</i>	<i>Од потребите на ученици-</i>	<i>Тргнуваме од финансиите</i>	<i>Од потребите на</i>	<i>Се тргнува од потре-</i>

на набавната политика?		те и наставниците		децата	бите на наставната програма
9. Кое е Вашето мислење за финансиските средства кои се издвојуваат за потребите на библиотеката?	Делумно сум задоволна од финансиските средства кои и се доделуваат на библиотеката	Задоволително, но може и повеќе	Не се издвојуваат речиси никакви финансии за библиотеката освен некоја донација	/	Незадоволително

Од анкетираниите училишта освен библиотеката во О.У. „Крсте Петков Мисирков” Радовиш која имала сиромашен библиотечен фонд, останатите четири училишни библиотеки располагаале со доволен број на библиотечен материјал. Но, одговорите на библиотекарите и одговорите на учениците од анкетниот прашалник упатуваат дека се работи за библиотечен фонд кој не ги задоволувал барањата на сите корисници. Библиотекарите одговорија дека имаат слаб фонд на референтна збирка, а вкупниот број наслови на стручен библиотечен материјал наменет за наставниците не ги задоволувал нивните барања и потреби. Само две библиотеки имаат по 4 и 5 наслови на периодика, а останатите три библиотеки немаат периодични изданија. И покрај технолошкиот напредок и потребата библиотеката да располага и со некнижен библиотечен материјал, сепак тие имаат многу мал број на аудио, видео касети, ЦД-ња и ДВД, а три библиотекарки се изјаснија дека не поседуваат аудиовизуелен материјал и електронски материјал.

На прашањето од што тргнуваат при набавка на библиотечниот материјал, тие одговорија дека тргнуваат од потребите на корисниците и од финан-

сиите. На прашањето за колку нови наслови годишно се збогатува библиотечниот фонд одговорите беа: воопшто или ретко, од 20 до 50 и за 100 наслови. Во врска со финансиите кои се издвојуваат за училишната библиотека тие одговорија дека се „делумно задоволна“, но и дека се „незадоволни“. Овој нивен одговор е разбирлив од причина што во библиотеките не се вложува за техничка опрема, разновиден и нов библиотечен фонд. И во одговорите на учениците од анкетниот прашалник можеше да се види незадоволството од понудата на лектирни изданија, списанија, ЦД, ДВД и повеќето од нив ја истакнуваа потребата од нови книги. Според одговорите на библиотекарите во кој една одговори дека воопшто не се набавува, друга до 20 книги годишно, трета одговори од 20-50 книги, четвртата одговори до 100 книги, а една библиотекарка одговори дека нема сознанија, можеме да согледаме дека оваа бројка е незначителна во однос на вистинските потреби на корисниците.

Тргувајќи од овие одговори и сознанија разбирливи беа одговорите на библиотекарките од последната група на прашања кои им ги упатив, а се одневаа за библиотечните услуги. Библиотекарките го дадоа одговорот дека најмногу било барано позајмување на книги. Од одговорот на библиотекарките согледуваме дека разновидноста на активностите зависи и од самите библиотекарки и од нивното менаџирање во библиотеката. Само две се изјаснија дека организирале и спроведувале активност во библиотекарска секција. Од нивните одговори се увидува дека во библиотеката малку се реализирала културна активност, но имало и слаба маркетиншка активност од нивна страна за популаризација на библиотечните услуги.

Табела 21. Прашања и одговори кои се однесуваат за библиотечните услуги во училишните библиотеки

Table 21. Questions and answers relating to library services in school libraries

прашања за библиотечните услуги	О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски” Скопје	О.У. „Св. Климент Охридски ” Битола	О.У. „Ванчо Прке” Штип	О.У. „Крсте Петков Мисирков” Радовиш	О.У. „Гоце Делчев” Свети Николе
--	---	--	---	---	--

1. Кој е вкупниот број ученици во Вашето училиште?	Околу 410 ученици	Околу 1000 или 968 ученика	1200 ученика	1200 ученика	650
2. Колку вкупно членови брои училишната библиотека?	150 ученици	500	Сите ученици се зачленети, но некои позајмуваат книги од други библиотеки	1200 ученика	450
3. Кои видови на услуги најмногу се користат во библиотеката?	Позајмување на лектури и стручна литература	Изнајмување на лектури	Изнајмување на книги	Позајмување на книги	Изнајмување на книги
4. Кои видови на услуги најмногу се бараат?	Позајмување на лектури	Изнајмување на лектури	Издавање на книги, фотокопирање и реализација на часови во библиотеката	Позајмување на книги	Изнајмување на книги

5. Дали заинтересирани членови се зачленети во библиотекарска секција, Клуб на читатели, Ин клуб?	<i>Не само се членови на библиотеката</i>	<i>Да, во библиотекарска секција</i>	<i>Има библиотекарска секција со своја програма</i>	<i>Не</i>	<i>Не</i>
6. На кој начин библиотеката дава поддршка на наставниот час?	<i>Преку редовни состаноци во библиотеката и преку родителските средби</i>	<i>Со користење на литература во библиотеката</i>	<i>Со стручна литература и одржување на наставен час во библиотеката</i>	<i>Само со учебници</i>	<i>Преку изнајмување на книги по предметот македонски јазик</i>
7. Кои културни активности ги реализира библиотеката?	<i>Собирање на книги за збогатување на книжниот фонд преку хуманитарни акции</i>	<i>Следење на сите празници во текот на годината и изработка на проекти</i>	<i>Покана на писатели, посета на Саем на книги, реферати</i>	<i>Нема</i>	<i>Посета на писатели</i>
8. Кои маркетиншки	<i>Литературни</i>	<i>списоци со ново</i>	<i>Ретко се даваат</i>	<i>Немам коментар</i>	<i>/</i>

активности ги презема- те за про- моција на училишна- та библио- тека?	<i>читања, работи- лници, средби со писатели</i>	<i>набавени книги, литера- турни читања,</i>	<i>информа- ции во медиуми- те</i>		
9. На крајот би Ве замо- лила да ми наведете што е зна- чајно за ра- ботата на библиотека- та, а не е опфатено со прет- ходните прашања?	<i>Немам уште што да додадам и мислам дека пра- шањата имаат тежина</i>	<i>Немам</i>	<i>Државата и општи- ната треба да вложуваат повеќе во училишни- те биб- лиотеки</i>	<i>/</i>	<i>Во догле- дно време да се зголеми бројот на лектури и книги и про- сторот во кој работам</i>

IV ЗАКЛУЧОК

Дискусија

Предметот на ова истражување беше менаџирањето на училишните библиотеки како услов за нудење разновидна и квалитетна воспитно-образовна и културна услуга на своите корисници. Предметот на истражување го согледаваме низ следните показатели:

1. библиотечните корисници,
2. соодветниот библиотечен простор,
3. библиотечната опрема,
4. добро организираниот библиотечен материјал и
5. одредување на степенот на стручна подготвеност на библиотекарот.

Тоа значи, дека треба да ги разгледаме резултатите кои ги добивме со ова истражување во поглед на овие битни показатели, а со тоа ќе се прикаже и состојбата во менаџирањето во училишните библиотеки во кои го спроведовме истражувањето, а кое беше цел на истражувањето.

Од добиените податоци и анализираните податоци следува:

1. Од направените истражувања во поглед на членството на учениците во училишната библиотека од анкетирани 300 ученици 261 ученик или 87% одговорија потврдно, а 39 ученика или 13% одговорија одречно. И бројот на корисниците споредбено со вкупниот број на ученици во училиштето (резултати добиени од реализираното интервју со библиотекарите) зборува за големиот број на членови.

Со ова констатираме дека нашата хипотеза дека училишната библиотека има голем број корисници се потврдува.

Но, многумина од нив не се редовни корисници, бидејќи иако 87% се членови на библиотеката, 33% одговориле дека ги користат услугите на библиотеката еднаш во месецот, 25,7% одговориле два пати во месецот, 24,7% ги користиле услугите на библиотеката неколку пати неделно и 6,3% од испитаниците одговориле дека ги користат услугите секој ден.

Со овие податоци се потврди и втората хипотеза дека малку од запишаните членови во училишната библиотека се активни корисници на библиотеката. Значи, членство и заинтересираност постои, но зошто тоа членство е пасивно. Овие податоци дека има голем број на членови, но не се редовни ни го по-

ставува прашањето зошто учениците не се активни членови на библиотеката, дали тоа е резултат на погрешното менаџирање на библиотекарот и дали добиените податоци ја потврдуваат нашата поставена основна хипотеза дека состојбата во менаџирањето во училишните библиотеки во градовите во кои го спроведовме истражувањето не е на задоволително ниво од аспект на човечки и материјални ресурси.

Дека поддршката од страна на наставникот за упатување на учениците за користење на училишната библиотека е присутна зборуваат добиените податоци, каде 81% одговориле потврдно, а 19% одречно.

На прашањето до испитаниците дали се задоволни од односот на училишниот библиотекар, најголем процент од испитаниците 42,3% одговориле дека се задоволни од односот на училишниот библиотекар, 41,7% одговориле дека се многу задоволни, 9,3% одговориле дека не се задоволни и 6,7% не дале никаков одговор на оваа прашање.

Значи, учениците се задоволни од односот на училишниот библиотекар, присутна е и поддршка од страна на наставниците за членство во библиотеката, процентот на зачленети ученици е голем, што значи дека тие се заинтересирани за нејзино користење, но резултатите од редовноста при користењето на библиотеката е мала. Другите добиени резултати од истражувањето даваат одговор зошто тие малку ја користат библиотеката и што го условува менаџирањето на библиотекарот и дали тој може добро да менаџира во неа со постоечките услови во библиотеката.

2. Што се однесува до библиотечниот простор во „Минимум стандарди за училишните библиотечно-информативни центри во СР Македонија” стои: „за правилно функционирање на училишниот библиотечно-информативен центар потребни се минимум две поврзани простории: за библиотеката и за читалната. Првата просторија треба да има минимум 40 м² и втората 60 м² за да има можност да прими еден клас од 30 ученици”. (Библиотекарство, 1986, стр.50). Според она што го слушнавме од одговорите за просторот во училишните библиотеки во кои се релизира истражувањето, четири библиотеки опстојуваат и функционираат со многу мал простор сместен во една просторија со квадратура од 10 до 30 м², а онаа училишна библиотека која има две простории вкупната површина е 50 м². Одговорите на библиотекарките беше дека просторот во библиотеката е мал и дека освен во една, во другите е оневозможено одржу-

вање на наставен час. Тие во одговорите го покажаа и своето незадоволство од мебелот во библиотеката. Ако императив на секоја училишна библиотека е просторот на библиотеката да биде функционален, но и визуелно привлечен, за да биде креативен и поттикнувачки за корисниците, тогаш истражувањето покажа дека освен едната библиотека која имаше две простории, останатите библиотеки имаат несоодветен простор. Во библиотеките мебелот не изгледаше визуелно привлечно, кое може да се види и од фотографиите направени во библиотеките. Во визуелно пријатен амбиент учениците ќе наминуваат и тогаш кога не мораат и тогаш непланирано истите ќе можат да се вклучат во некоја активност на библиотеката. Во непријатен простор ученикот ќе дојде само кога ќе биде приморан, а не од задоволство.

Хипотезата дека просторот во училишната библиотека не одговара на библиотечните стандарди и не ги следи промените во библиотечната и училишната наставна програма се потврдува.

3. Од наша страна беше поставена хипотезата дека мал број од училишните библиотеки имаат компјутери за корисниците, интернет пристап, а од оние кои го имаат многу малку имаат своја веб-страница и дека училишните библиотеки не се вклучени во заемно библиографско-каталожна база на податоци. Со одговорите на библиотекарките за техничката опрема, хипотезата не се прифаќа бидејќи ниту една од петте истражувани библиотеки не поседува компјутер за корисниците, интернет пристап и веб-страница. Според одговорите на библиотекарките се прифаќа хипотезата дека сè уште училишните библиотеки не се вклучени во заемно библиографско-каталожната база на податоци.

Со промените во општеството, како резултат на брзиот развој на технологијата, се менува и збогатува библиотечната опрема. Освен традиционалната библиотечна опрема во современите училишта, библиотеката треба да поседува и современа техничка библиотечна опрема: графоскоп, дијапроектор, радиокасетофон, ТВ приемник, видео рекордер, видео-камера, фото апарат, фотокопир, проектор, компјутери, средства за меморирање на бази на податоци, Интернет и др. Истражувањата покажаа дека само една библиотека има дел од техничката опрема, а останатите немаат техничка опрема. Спротивно на реалната состојба, одговорите на анкетираниите ученици ни покажуваат дека од 300 испитаници, најголем број испитаници 226 или 75,3% дале одговор дека во училишната библиотека од техничката опрема најмногу сакаат да имаат

компјутер. На вториот ранг со 153 или 51% одговориле дека им е потребен фотокопир. На третиот ранг ја искажале потребата за видео камерата. За неа одговориле 142 ученика или 47,3%. На четврти ранг како потребно техничко средство е принтерот со 43,7% или 131 испитаник го дал тој одговор. На шестиот ранг со 28,7% или 86 испитаник од вкупно 300 сметале дека им се потребни ТВ приемник и фото апарат. На седмиот ранг по бројот на испитаници 73 или 24,3% ја искажале потребата за видео рекордер и со најмал процент 13% или 39 испитаника ја искажале потребата за радиокасетофон.

На прашањето дали учениците сакаат училишната библиотека да има своја веб страна, 264 испитаници или 88% одговориле потврдно, 11 или 3,6% одговориле негативно и 25 или 8,3% од испитаниците не дале одговор на ова прашање. Овие резултати упатуваат дека учениците сакаат училишната библиотека да има своја веб-страна.

Значи, ако училишните библиотеки постојат за корисниците, тоа значи дека тие треба да се прилагодуваат на нивните потреби, односно да ги прилагодуваат библиотеките на промените во кои живее младата популација. Опредметувањето на библиотеките со техничка опрема, меѓу кои како најбарани беа компјутерот и пристапот на Интернет, кои им се многу блиски на учениците ќе придонесе и за приближување на училишната библиотека до потребите на корисниците. Со техничката опрема и самите библиотекарски ќе бидат во состојба поуспешно да менаџираат и да применуваат разновидни активности во библиотеките, а тоа ќе придонесе за поголемо присуство на корисниците во неа.

4. Ако библиотечниот фонд на една современа училишна библиотека ја сочинуваат различни видови библиотечен материјал: книжен материјал (книги, периодика и друга публикација во печатен облик), некнижен материјал (аудиовизуелен материјал, географски карти, мапи, атласи и др.), електронски извори (пристап на интернет, електронски книги и списанија), тоа значи дека со истражувањето требаше да видиме каков библиотечен материјал поседуваат училишните библиотеки. „Односот на книжниот фонд спрема бројот на учениците треба да биде 8 до 10 книги на еден ученик. Училишниот библиотечно-информативен центар е должен редовно да набавува библиотечен материјал и да го дополнува својот книжен фонд во просек од половина до една книга по ученик во текот на секоја учебна година” (Библиотекарство, 1986, стр.51). Тргувајќи од ова училишните библиотеки од горе наведените училишта освен библиоте-

ката во О.У. „Крсте Петков Мисирков” Радовиш која има сиромашен библиоте-чен фонд, останатите четири училишни библиотеки според бројот на наведени-те примероци, располагаат со доволен број на библиотечен материјал. Но, одговорите на библиотекарите и одговорите на учениците од анкетниот праша-лник упатуваат дека се работи за библиотечен фонд кој не ги задоволува барањата на сите корисници. На прашањето за колку нови наслови годишно се збогатува библиотечниот фонд одговорите на библиотекарките беше: воопшто или ретко, од 20 до 50 и за 100 наслови. Библиотеките имаат слаб фонд на референтна збирка, а вкупниот број наслови на стручен библиотечен матери-јал наменет за наставниците не ги задоволува нивните барања и потреби. Са-мо две библиотеки имаат по 4 и 5 наслови на периодика, а останатите три биб-лиотеки немаат периодични изданија. И покрај технолошкиот напредок и потре-бата библиотеката да располага и со некнижен библиотечен материјал, сепак тие имаат многу мал број на аудио, видео касети, ЦД и ДВД, а три библиотека-рки се изјаснија дека не располагаат со понуда од некнижен материјал.

Одговорот на учениците од анкетниот прашалник ја потврдуваат хипоте-зата дека корисниците-учениците не се задоволни од понудата на библиоте-чниот фонд во училишната библиотека. Иако во најголем процент одговориле дека се задоволни од книжниот фонд, сепак во слободниот одговор во осмото прашање во сите анкетирани училишта, учениците првенствено ја изразија по-требата од книжен материјал, особено од поголем број на лектирни изданија, нови книги адекватни на нивната возраст, а кај повозрасните ученици е изразе-на потребата од енциклопедии, лексикони, атласи, речници и некнижен матери-јал (аудиовизуелен материјал, географски карти, мапи, атласи и др.). Поради непостоењето на компјутери и пристап на Интернет во библиотеките за потребите на корисниците, можеме да кажеме дека не постојат електронски извори (електронски книги и списанија) во анкетираниите училишта.

5. На прашањето упатено до испитаниците, кои се причините поради кои ја посетуваат училишната библиотеката, учениците можеа да заокружат повеќе одговори. Од понудените одговори од 300 испитаници, 230 испитаници одгово-рија дека ја посетуваат училишната библиотека за позајмување на лектирни изданија, 160 одговорија за позајмување на слободна литература, 153 за уче-ње, а ниту еден испитаник не заокружил за играње компјутерски игри, користе-ње на компјутерот и претражување на Интернет. Ваквиот нивен одговор се дол-

лжи на тоа што библиотеките кои беа истражувани не беа опремени со техничка опрема.

Нашата хипотезата дека учениците најмногу ја посетуваат библиотеката за позајмување на задолжителна лектира, а малку за други активности делумно се прифаќа. Податоците од истражувањето зборуваат дека од 300 испитаници, најмногу односно 230 одговорија дека ја посетуваат библиотеката за позајмување на лектури, но не е мал бројот на испитаници кои одговорија дека ја посетуваат и за позајмување на слободна литература, за читање на списанија, за пишување домашна задача, за читање енциклопедии, атласи и речници. Подоцнежните нивни одговори ни го дадоа одговорот дека учениците сакаат и дополнителни активности, но тие не им се нудат во библиотеката.

Под современа училишна библиотека денес не мислеме само на опремата и богатството на библиотечниот фонд (тоа се подразбира), туку мислиме и на различните активности кои таа може да ги понуди. Библиотеката треба 40% да поседува книги, а 60% од нејзината работа да е поврзана со другите услуги кои ќе им ги понуди на корисниците.

Тргувајќи од тоа дека училишните библиотеки кои ги истражувавме имаат мал простор, слаба или никаква техничка опременост, застарен, необновлив и неразновиден библиотечен фонд, библиотекарки кои повеќето имаат мал стаж во библиотечното работење, со мала или никаква обука за библиотечното работење, оттука и активностите кои ги преземаат во библиотеките, според нивните одговори се сведуваат најмногу на позајмување на книги. Најмногу е барано позајмување на книги, но поинакви активности според мое мислење корисниците не бараат затоа што не им се понудува или затоа што не постојат услови и можности за други активности во библиотеката. Ова мое согледување е резултат од одговорите на учениците во анкетниот прашалник каде на прашањето кои активности би сакале да се реализираат во библиотеката тие воведуваат повеќе активности. Истражувањето покажа дека од 300 испитаници 218 испитаници или 72,7% сакаат во нивната библиотека да има промоција на книги и списанија, на вториот ранг со 177 испитаника или 59% сакаат во училишната библиотека да имаат средби и разговори со писатели, ликовни и музички автори, на третиот ранг со 56,7% или 170 испитаника ја искажале потребата за филмски и видео проекции. На четврти ранг со 147 испитаника или 49% сакаат во библиотеката да има натпревари во знаења. 128 ученика или 42,7%

сакаат таа да организира ликовни и литературни конкурси. Потоа 100 испитаника или 33,3% сакаат тематски изложби во библиотеката и 92 испитаника или 30,7% сакаат предавања и трибини.

Од одговорот на библиотекарките согледуваме дека разновидноста на активностите зависи и од самите библиотекари. Ако менаџирањето на училишниот библиотекар се одвива преку реализирање на:

- библиотечно-информативна и стручната активност;
- културно и јавната дејност и
- воспитно-образовната активност,

тогаш мојот став што произлезе од одговорите на библиотекарките е дека овие активности не се целосно реализирани. Секако, треба да се потенцира дека работата во библиотеката не може да се реализира доколку библиотеката не располага со добар библиотечен простор во кој може да се организира работата, ако библиотеката не располага со добар библиотечен фонд, современа опрема и библиотекар кој е професионалец, кој си ја знае својата работа, кој е подготвен тимски да работи и да ја развива библиотеката.

Од одговорот на библиотекарките увидовме дека тие не се членови на библиотекарско здружение, што резултира од непостоењето на библиотекарско здружение за училишни библиотекари во нашата земја. Ова е поразителен податок за напредокот на работата на училишните библиотекари бидејќи искуството во другите земји каде постојат здруженија на библиотекари, зборува дека тие преку нивни активности се избираат за своето место во општеството. Се надевам дека ова прашањето ќе може да ги иницира библиотекарите за основање на здружение.

Интервјуто со библиотекарите во петте библиотеки упатува дека тие имаат мал работен стаж во библиотеката од 9 месеци до 2 години. Само во една библиотека, библиотечниот работен стаж изнесува 12 години. Поради сознанието дека во Р. Македонија нема студии по библиотекарство, се работи за библиотекарки кои имаат завршено високо или више образование, односно образование за работа во воспитно-образовниот процес. И покрај тоа што немаат библиотекарско образование, две од нив немаат присуствувало на ниту една обука или семинар, две имаат присуствувало само на една обука, а библиотекарката која има најдолг стаж во библиотекарското работење од 12 години има само две обуки. Оние кои биле на обуките се задоволни или делумно

задоволни и одговорија дека им се потребни повеќе обуки и семинари од областа на библиотекарството бидејќи без обуки се оставени сами да се снаѓаат во работата.

Со одговорите на библиотекарките, хипотезата дека библиотекарите го имаат стекнато библиотекарското знаење со практична работа во библиотека-та и со усовршување во текот на работењето преку организирање на семинари и обуки за библиотечно работење во училишните библиотеки, делумно се прифаќа. Тие одговорија дека се оставени сами да се снаоѓаат во работата, затоа што некои од нив немаат присуствувало на семинари од областа на библиотекарството или имаат на една до две обуки што е недоволно со оглед на тоа што библиотекарското знаење го немаат стекнато преку редовно образование. Рековме дека Македонија е една од ретките земји која нема студии по библиотекарство, но и дека работата на библиотекарот е многу специфична и бара постојано усовршување. Тој мора да ги надградува своите знаења за да може полесно да се справува со новите ситуации. Бидејќи тоа не може да го постигне со редовно образование или базично професионално образование, оставен е да се воведува работно со практична работа.

Овде сакам да истакнам дека и покрај хендикепот кој го имаат библиотекарите во стекнување на библиотекарските вештини, во време кога се усложнуваат неговите задачи, потребно е и тие да покажат самоиницијативност за дополнително образование или професионално усовршување, за да можат да ја воведат библиотеката во современите текови кои ги прати едно современо училиште. Секој од нив треба да тежнее кон професионално усовршување кое се состои во самостојно или организирано усвојување нови знаења, умеења, навики и вештини.

Професионалното усовршување, оспособување и напредување на стручните соработници, меѓу кои влегуваат и библиотекарите го потенцира и Законот за основно образование, каде во член 91 стои:

(4) Директорот, наставникот и стручниот соработник во основното училиште во текот на својата работа се должни професионално да се усовршуваат.

Од тука произлегува и потребата самите тие да ги бараат своите права за професионално усовршување, а со тоа и самите да се залагаат за унапредување на библиотеката и нејзино осовременување.

Значи, постојаното стручно усовршување на библиотекарот, во денешно време не е оставено како можност, туку станува егзистенционална потреба за сите. Сметам дека тие треба да ја сменат старата перцепција на библиотеките и да дејствуваат дека секое квалитетно училиште има квалитетна библиотека. За да се подобри статусот на училишните библиотеки, треба да се дејствува кај надлежните органи за поголемо финансиско вложување во училишните библиотеки, за да се покаже нивното место во образованието. За жал, денес во секој ребаланс се штеди на библиотеките. Ако сакаат да ги задржат корисниците и нивната врска со книгите и другиот библиотечен материјал во сите форми, тогаш училишните библиотеки треба да се реорганизираат и да ги модернизираат своите средства, нивниот простор, опремата и персоналот. Нивната идна работа треба да биде насочена кон претварање на училишните библиотеки во мали мултимедијални центри, со богат, разновиден актуелен книжен фонд, со периодична публикација, DVD фонд и CD-ROM, со потребна компјутерска опрема и интернет пристап и со образовен, адаптивен библиотечен кадар.

Значи, добиените податоци ја потврдуваат нашата поставена основна хипотеза дека состојбата во менаџирањето во училишните библиотеки во градовите во кои го спроведовме истражувањето не е на задоволително ниво од аспект на човечки и материјални ресурси.

Откако општеството ќе ги задоволи материјалните ресурси во училишната библиотека, мотивираноста на библиотекарите ќе биде поголема, па и резултатите од работата на библиотекарите ќе биде на задоволително ниво.

Мојот став по истражувањето во училишните библиотеки е дека тие изгледат исто како во моето детство. Како што јас пред околу три децении добивав задачи во училишната библиотека да позајмувам книги, така и децата денес добиваат исти задачи, на ист начин. Исти се библиотеките и ист е и составот во нив, книгите. Но, општеството во кое живееме не е исто. Начинот на живот не е ист. За да се придобијат корисниците во библиотеката треба библиотеката да ја прилагодиме на нивните потреби и на времето во кое живеат.

Затоа, на крајот на дискусијата ќе ја напишам изреката на Чарлс Дарвин: „не е најсилно она битие кое преживува, ниту е најинтелигентно, туку она кое се прилагодува на промените”.

Потребна е еволутивна трансформација на училишните библиотеки во новото опкружување.

Заклучок

Иако библиотекарската професија не ужива углед и не постои разбирање за библиотекарската работа, овој магистерски труд се однесува на сите оние храбри и упорни кои и покрај работните услови и пречките на кои наидуваат, се обидуваат да ги реализираат своите задачи и кои со љубов ја извршуваат својата работа. Бидејќи многумина библиотекарите работат во несоодветни работни услови, приморани се да се служат со кинеската поговорка „Кога животот ти дава лимон, направи си лимонада“. Ние, библиотекарите треба да ги разбиеме стереотипите кои ги имаме затекнато во заедницата за да ја измениме перцепцијата на библиотекарската професија.

Од истражувањето во трудот можеме да резимираме:

1. Училишните библиотеки имаат голем број корисници, но малку од запишаните членови се активни корисници;

2. Просторот во училишната библиотека не одговара на библиотечните стандарди и не ги следи промените во библиотечната и училишната наставна програма;

3. Училишните библиотеки во кои се реализира истражувањето не поседуваат компјутери за корисниците, а следствено на ова корисниците немаат интернет пристап. Училишните библиотеки немаат веб-страница и не се поврзани во заемно библиографско-каталожната база на податоци;

4. Учениците не се задоволни од понудата на библиотечниот фонд во училишните библиотеки, а освен книжен библиотечен фонд, тие не располагаат со некнижен фонд и со електронски извори;

5. Учениците најмногу ја посетуваат библиотеката за позајмување на задолжителната лектира, затоа што понудата во библиотеката не соодествува со нивните потреби и барања;

6. Библиотекарите го имаат стекнато библиотекарското знаење само преку практична работа и со нивно мало присуство на семинари и обуки.

Значи, добиените податоци ја потврдија поставената основна хипотеза дека состојбата во менаџирањето во училишните библиотеки во кои го спроведовме истражувањето не е на задоволително ниво од аспект на човечки и материјални ресурси.

За разлика од добиените резултати, денес од образованиот човек се бара дигитална писменост, креативност и способност за иновирање, отвореност, мултикултуралност и претприемачки дух. Училишниот библиотекар не треба да биде само наставник, соработник и професионалец во библиотекарската професија. Тој мора да биде добар соговорник, предавач, дипломат, раководител и технолог, да знае да се рекламира, односно да биде вистински професионалец со сигурни вештини во секојдневната работа.

Современата училишна библиотека на суптилен начин ја обединува традицијата и современоста, претставувајќи линк на временската вертикала, бидејќи таа ги следи најновите образовни и информациски потреби на своите корисници.

Потребата за квалитетна училишна библиотека во современото информациско опкружување станува сè позначајна, па нејзината улога и место во образовниот процес се менува. Во општество во кое се дава внимание на стекнување на знаење и на доживотното учење, клучна улога има информацискиот стручњак, кој го олеснува и забрзува движењето на информациите. Во училишните средини улогата на информациски стручњак ја има училишниот библиотекар, кој најефективно треба да ги користи расположливите извори на знаење во процесот на учењето и наставата, каде информацијата е стратешки извор на знаење со која треба да се знае да се управува.

Често се менува улогата на библиотекарот во информатор, едукатор, советник, менаџер, проект менаџер или водител на работилници.

Поради зголемениот обем на работните задачи, при што старите задачи остануваат, а неговите работни обврски се зголемуваат поради промените во општеството, велíme дека библиотекарот во денешно време треба да знае како да менаџира во училишната библиотека.

Сега живееме во едно ново време, со нови позиции, улоги, можности, обврски и одговорности за индивидуален развој, кое училишниот библиотекар го промовира во менаџер, односно личност која сака промени, кој е способен новите ситуации да ги претвори во можности и да го поврзе новото со старото.

Прилог 1.

Протокол за врзано интервју

ПРОТОКОЛ ЗА ИНТЕРВЈУ СО БИБЛИОТЕКАРИТЕ

Интервјуист:

Интервјуирани:

Место на интервјуирање:

Прашања:

1. ЗА БИБЛИОТЕКАРОТ

- 1.1. Колку години работен стаж имате?
- 1.2. Од кога работите во училишната библиотека и колку работен стаж имате во библиотекарството?
- 1.3. Која е Вашата стручна подготовка?
- 1.4. На колку обуки, семинари и предавања за библиотекарството имате присуствувало?
- 1.5. Дали сте задоволни од нив и дали сметате дека треба да има повеќе предавања и обуки за работата во училишните библиотеки?
- 1.6. Во која област при работењето наидувате на тешкотии и зошто?
- 1.7. Дали сте член на некое библиотекарско здружение?
- 1.8. Колку библиотекарски се вработени во библиотеката?
- 1.9. Дали изработувате годишен план за работа на училишната библиотека?
- 1.10. Дали изработувате годишен извештај за работата во библиотеката?
- 1.11. Имате ли правилник за работа во училишната библиотека?
- 1.12. Кое е работното време за корисниците во училишната библиотека?
- 1.13. Кога Ви беше последната ревизија во библиотеката?

2. ЗА ПРОСТОРОТ И ОПРЕМАТА

- 2.1. Која е вкупната површина на училишната библиотека?
- 2.2. Со колку простории располага училишната библиотека?
- 2.3. Дали има можност да се прошири просторот на библиотеката или да се пресели во друга просторија?
- 2.5. Кој е бројот на седечки места во библиотеката?
- 2.6. Дали сметате дека библиотечната опрема во библиотеката одговара на Стандардите за училишна библиотека?
- 2.7. Дали повеќе години работите во непроменети услови за работа?

- 2.8. Со каква техничка опрема (графоскоп, дијапроектор, радиокасетофон, ТВ приемник, видео рекордер, видео-камера, фото апарат, фотокопир, принтер, скенер, проектор, компјутер и др.) располага библиотеката?
- 2.9. Кој е вкупниот број на компјутери во библиотеката?
- 2.10. Кои се перформансите на персоналните компјутери, година на производство и години на употреба?
- 2.11. Дали во библиотеката има пристап на Интернет?
- 2.12. Дали библиотеката поседува компјутерски програм за обработка на библиотечниот фонд?
- 2.13. Дали библиотеката има своја веб страна и дали постои електронска поврзаност на училишните библиотеки во заемно библиографско-каталожна база на податоци?

3. ЗА БИБЛИОТЕЧНИОТ ФОНД

- 3.1. Кој е вкупниот број на инвентариран библиотечен материјал?
- 3.2. Кој е вкупниот број на книжен материјал и од нив колку наслови имате?
- 3.3. Кој е вкупниот број на лектирни изданија?
- 3.4. Кој е вкупниот број на референтна збирка (енциклопедии, речници, лексикони, атласи, и др.прирачници)
- 3.5. Кој е вкупниот број на периодика?
- 3.6. Со каков некнижен материјал располага библиотеката?
- 3.7. Кој е вкупниот број на аудиовизуелен материјал (видео и аудио касети)?
- 3.8. Кој е вкупниот број на електронски материјал (ЦД, ДВД)?
- 3.9. Дали библиотеката има пристап до електронските извори: пристап на Интернет и до електронските книги и списанија ?
- 3.10. Кој е вкупниот број наслови на стручен библиотечен материјал наменет за наставниците?
- 3.11. За колку нови наслови годишно се обновува библиотечниот материјал?
- 3.12. Од што тргнувате при водење на набавната политика?
- 3.13. Кое е вашето мислење за финансиските средства кои се издвојуваат за потребите на училишната библиотека?

4. ЗА БИБЛИОТЕЧНИТЕ УСЛУГИ

- 4.1. Кој е вкупниот број на ученици во училиштето?
- 4.2. Колку членови брои училишната библиотека?
- 4.3. Кои видови на услуги најмногу се користат во библиотеката?

- 4.4. Кои видови на услуги најмногу се бараат?
- 4.5. Дали заинтересираните членови се зачленети во библиотекарска секција, Клуб на читатели, Ин клуб и сл.?
- 4.6. Кои маркетински активности ги преземате за промоција на услугите и можностите кои ги нуди училишната библиотека?
- 4.7. На кој начин библиотеката дава поддршка на наставниот процес?
- 4.8. Кои културни активности ги реализира библиотеката?
- 4.9. На крајот би Ве замолила да ми наведете што е значајно за работата на училишната библиотека, а не е опфатено со претходните прашања?

Прилог 2

АНКЕТЕН ПРАШАЛНИК ЗА РАБОТАТА НА УЧИЛИШНИТЕ БИБЛИОТЕКИ

Ве замолувам и Ве повикувам да учествувате и да бидете дел од истражувањето за училишната библиотека, со што и самите ќе придонесете за согледување на вашите кориснички потреби.

Анкетирањето е анонимно, а вашите лични податоци и одговори ќе се користат исклучиво за изработка на магистерски труд и ќе бидат прикажани како дел од целокупното истражување, при што нема да бидат цитирани мислењата на поединците. Одговорите ќе ги пополнувате со дополнување на празната линија и со заокружување од понудените одговори, а со Вашите одговори, ставови и размислувања ќе придонесете за зголемување на квалитетот во истражувањето.

Однапред Ви благодарам на соработката.

I. ОПШТИ ПОДАТОЦИ

1. Име на училиштето: _____

2. Одделение: _____

3. Успех од претходната година:

а) одличен   б) многу добар   в) добар   г) доволен

4. Пол: а) машко   б) женско

5. Занимање на родителот-мајка

а) работник   б) службеник   в) просветен работник
г) раководител   д) друго

6. Занимање на родителот-татко

а) работник   б) службеник   в) просветен работник
г) раководител   д) друго

II. ПОСЕБНИ ПОДАТОЦИ

1. Дали си член на училишната библиотека: **а) да**   **б) не**

2. Колку години си член на училишната библиотека: _____

3. Колку често ги користиш услугите на училишната библиотека?
а) секој ден   **б) неколку пати неделно**   **в) два пати месечно**
г) еднаш месечно   **д) _____**

4. Дали наставникот те упатува на користење на библиотеката:
а) да   **б) не**

5. Наведи ги причините зошто ја посетуваш училишната библиотека:
(можеш да заокружиш повеќе одговори)
а) учење;
б) пишување домашна задача;
в) изработка на реферати, постери;
г) позајмување на лектирни изданија;
д) позајмување на слободна литература;
ѓ) читање на списанија;
е) користење на компјутерот;
ж) претражување на Интернет;
з) позајмување на ЦД, ДВД;
с) позајмување на аудио и видео касети;
и) играње компјутерска игра;
ј) гледање телевизија или ДВД заедно со наставникот;
к) присуство на редовен час кој се одржува во библиотеката;
л) читање на енциклопедии, атласи, речници;
љ) принтање и фотокопирање и
м) промоција на книга, изложби...

6. Дали си задоволен од односот на училишниот библиотекар:
а) многу сум задоволен   **б) задоволен сум**   **в) не сум задоволен**

7. Дали си задоволен од понудата (лектирни изданија, списанија, дополнителна учебничка литература, слободна литература, аудиовизуелниот материјал, компјутерската технологија, интернетот) во училишната библиотека:

- Дали си задоволен од понудата – лектирни изданија;

а) не б) малку в) делумно г) да д) многу

- Дали си задоволен од понудата – списанија;

а) не б) малку в) делумно г) да д) многу

- Дали си задоволен од дополнителната учебничка литература;

а) не б) малку в) делумно г) да д) многу

- Дали си задоволен од слободната литература;

а) не б) малку в) делумно г) да д) многу

- Дали си задоволен од понудата – ЦД, ДВД;

а) не б) малку в) делумно г) да д) многу

- Дали си задоволен од понудата – компјутерска технологија;

а) не б) малку в) делумно г) да д) многу

- Дали си задоволен од понудата – Интернет;

а) не б) малку в) делумно г) да д) многу

8. Каков библиотечен материјал би сакале да поседува училишната библиотека? _____

9. Каква техничка опрема би сакале да поседува училишната библиотека? (можеш да заокружиш повеќе одговори)

а) радиокасетофон;

б) ТВ приемник;

в) видео рекордер;

г) видео-камера;

д) фото апарат;

ѓ) фотокопир;

е) принтер;

ж) компјутер.

10. Дали си задоволен од техничката опрема во библиотеката:

- а) не б) малку в) делумно г) да д) многу

11. Дали библиотеката има компјутери и пристап на Интернет ?

- а) да б) не

12. Дали библиотеката има веб страна и доколку нема дали сакате таа да има своја веб страна?

- а) да б) не

13. Кои активности би сакале да се реализираат во библиотеката:

(можеш да заокружиш повеќе одговори)

- а) тематски изложби;
б) промоција на книги и списанија;
в) филмски и видео проекции;
г) ликовни и литературни конкурси;
д) предавања и трибини;
ѓ) натпревари во знаење;
е) средби и разговори со писатели, ликовни и музички автори;

10. Наведи кои услуги Ви се потребни во училишната библиотека:

Ви благодариме на соработката

Прилог 3

Слика 1. Училишната библиотека во О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски” во Скопје

Figure 1. The school library in elementary school "Dimitar Gjorgjiev Berovski pop" in Skopje

Слика 2. Училишната библиотека во О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски” во Скопје

Figure 2. The school library in elementary school "Dimitar Gjorgjiev Berovski pop" in Skopje

Слика 3. Училишната библиотека во О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски” во Скопје

Figure 3. The school library in elementary school "Dimitar Gjorgjiev Berovski pop" in Skopje

Слика 4. Училишната библиотека во О.У. „Димитар поп Ѓорѓиев Беровски” во Скопје

Figure 4. The school library in elementary school "Dimitar Gjorgjiev Berovski pop" in Skopje

Слика 5. Училишната библиотека во О.У. „Св. Климент Охридски“ во Битола
Figure 5. School Library in elementary school "Sts. Kliment Ohridski "in Bitola

Слика 6. Училишната библиотека во О.У. „Св. Климент Охридски“ во Битола
Figure 6. School Library in elementary school "Sts. Kliment Ohridski "in Bitola

Слика 7. Училишната библиотека во О.У. „Св. Климент Охридски“ во Битола
Figure 7. School Library in elementary school "Sts. Kliment Ohridski "in Bitola

Слика 8. Училишната библиотека во О.У. „Св. Климент Охридски“ во Битола
Figure 8. School Library in elementary school "Sts. Kliment Ohridski "in Bitola

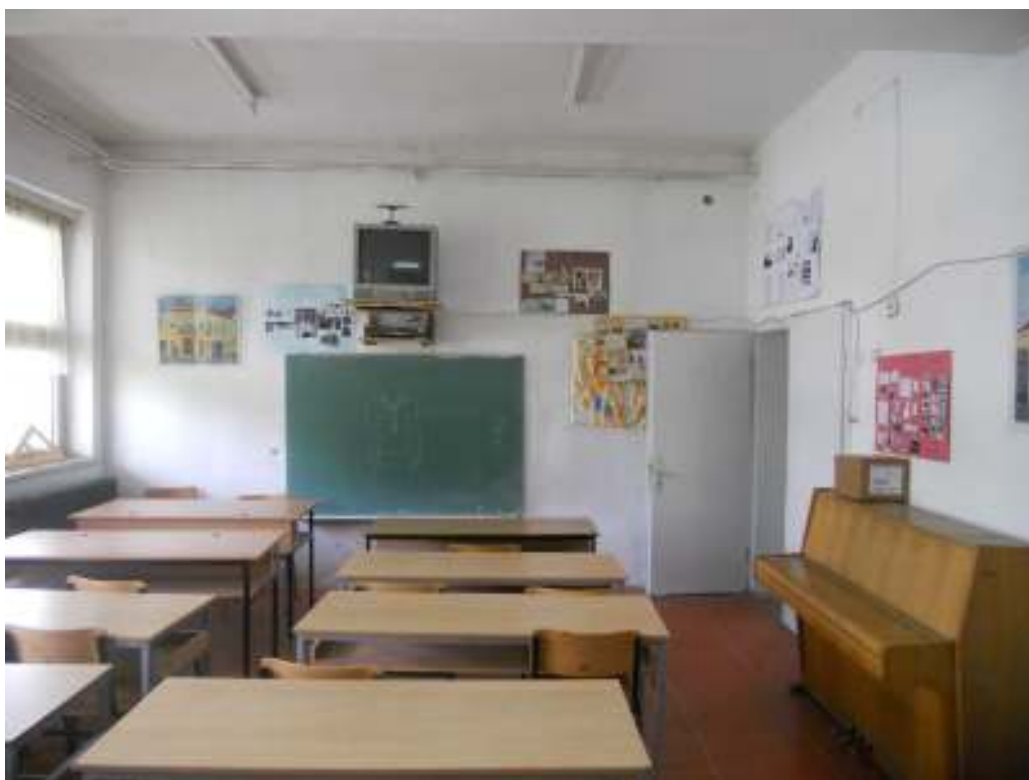
Слика 9. Училишната библиотека во О.У. „Св. Климент Охридски” во Битола
Figure 9. School Library in elementary school "Sts. Kliment Ohridski "in Bitola

Слика 10. Училишната библиотека во О.У. „Св. Климент Охридски” во Битола
Figure 10. School Library in elementary school "Sts. Kliment Ohridski "in Bitola

Слика 11. Училишната библиотека во О.У. „Ванчо Прке” од Штип
Figure 11. School Library in elementary school "Vanco Prke" from Stip

Слика 12. Училишната библиотека во О.У. „Ванчо Прке” од Штип
Figure 12. School Library in elementary school "Vanco Prke" from Stip

Слика 13. Училишната библиотека во О.У. „Ванчо Прке” од Штип
Figure 13. School Library in elementary school "Vanco Prke" from Stip

Слика 14. Училишната библиотека во О.У. „Ванчо Прке” од Штип
Figure 14. School Library in elementary school "Vanco Prke" from Stip

Слика 15. Училишната библиотека во О.У. „Ванчо Прке” од Штип
Figure 15. School Library in elementary school "Vanco Prke" from Stip

Слика 16. Училишната библиотека во О.У. „Ванчо Прке” од Штип
Figure 16. School Library in elementary school "Vanco Prke" from Stip

Слика 17. Училишната библиотека во О.У. „Крсте Петков Мисирков”- Радовиш
Figure 17. The school library in elementary school "Krste Petkov Misirkov" – Radovis

Слика 18. Училишната библиотека во О.У. „Крсте Петков Мисирков”- Радовиш
Figure 18. The school library in elementary school "Krste Petkov Misirkov" – Radovis

Слика 19. Училишната библиотека во О.У. „Крсте Петков Мисирков”- Радовиш
Figure 19. The school library in elementary school "Krste Petkov Misirkov" – Radovis

Слика 20. Училишната библиотека во О.У. „Крсте Петков Мисирков”- Радовиш
Figure 20. The school library in elementary school "Krste Petkov Misirkov" – Radovis

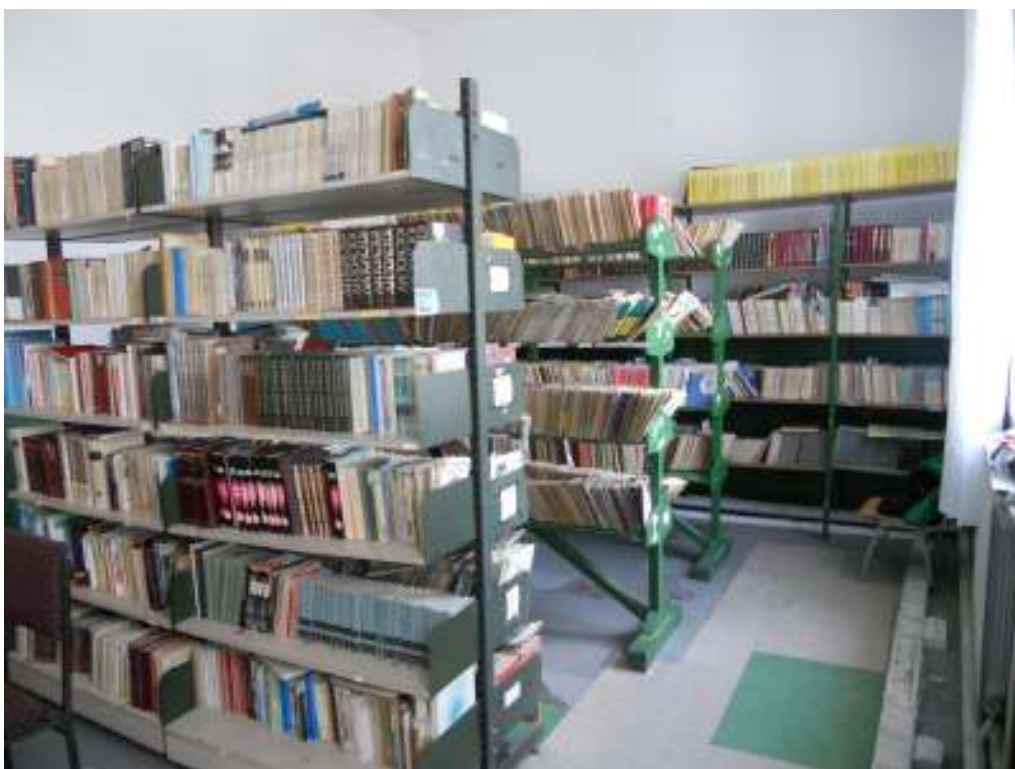
Слика 21. Училишната библиотека во О.У. „Гоце Делчев“ од Свети Николe
Figure 21. School Library in elementary school "Goce Delchev" from Sveti Nikole

Слика 22. Училишната библиотека во О.У. „Гоце Делчев“ од Свети Николe
Figure 22. School Library in elementary school "Goce Delchev" from Sveti Nikole

Слика 23. Училишната библиотека во О.У. „Гоце Делчев” од Свети Николе
Figure 23. School Library in elementary school "Goce Delchev" from Sveti Nikole

Слика 24. Училишната библиотека во О.У. „Гоце Делчев” од Свети Николе
Figure 24. School Library in elementary school "Goce Delchev" from Sveti Nikole

Слика 25. Училишна библиотека во Словенија
Figure 25. School library in Slovenia

Слика 26. Училишна библиотека во Словенија
Figure 26. School library in Slovenia

Слика 27. Училишна библиотека во Германија
Figure 27. School library in Germany

Слика 28. Училишна библиотека во Германија
Figure 28. School library in Germany

Слика 29. Училишна библиотека во Данска
Figure 29. School library in Denmark

Слика 30. Училишна библиотека во Данска
Figure 30. School library in Denmark

Слика 31. Училишна библиотека во САД
Figure 31. School library in the U.S.

Слика 32. Училишна библиотека во САД
Figure 32. School library in the U.S.

Слика 33. Училишна библиотека во САД
Figure 33. School library in the U.S.

Користена литература:

Печатени извори:

1. Adizes, I. (2008) *Idealen menadzer*, Novi Sad: Asee
2. Adizes, I. (2009) *Stilovi dobrog i loseg upravljanja*, Novi Sad: Asee
3. Ангелоска-Галевска, Н. (1998), *Квалитативни истражувања во воспитанието и образованието*, Битола: Киро Дандаро
4. Андоновски А., Петровски П., Бошевски М., (1986) “Минимум стандарди за училишните библиотечно-информативни центри во СР Македонија”; *Библиотекарство: зборник на материјали*, Скопје: Народна и универзитетска библиотека “Климент Охридски”
5. Бангур, В. (1999) *Методологија на педагогијата*, Београд: Сојуз на педагошките друштва на Југославија
6. Bando I. (2011) “Složenost i usustavljenost rada školskog knjižničara”; *Zbornik radova (2011) XXIII. Proletna škola školskih knjižničara republike Hrvatske (2011; Osijek)*, Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje
7. Bahtijarević-Šiber, F (2008) “Temelji menadžment”, Zagreb: Školska knjiga
8. *Библиотекарство: списание на Библиотекарското друштво на Македонија / редакција Миле Бошески...[и др]-Скопје: Библиотекарско друштво на Македонија, 2001-*
9. “Библиотечен маркетинг: промоција на библиотеката, односи со јавноста, партнерство меѓу библиотеката и заедницата, други библиотеки, издавачи, невладини организации, граѓани”, (2007) Скопје: Програма за развој на Обединетите Нации-УНДП
10. “Библиотечно работење во народните библиотеки: прирачник”, (1991) Скопје: Народна и универзитетска библиотека “Климент Охридски”
11. *Билтен / Друштво школских библиотекара Србије* (2008) Београд: Друштво школских библиотекара Србије, 2 (3),
12. *Билтен / Друштво школских библиотекара Србије* (2009) Београд: Друштво школских библиотекара Србије, 3 (5),
13. Blažeković T.(1993) “Knjižnica osnovne škole”, Zagreb: Nacionalna i sveučilišna biblioteka

14. Boelens, H. (2008) "The "We" feeling", *Zbornik radova Proljetna škola školskih knjižničara republike Hrvatske (2008; Opatija)*, Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje
15. Бошевски, М. (2003) "Млади библиотекари: прирачник за подготовка на кандидати за натпреварот Млади библиотекари", Скопје: Библиотекарско друштво на Македонија
16. Бошевски, М. (1995) "Народните библиотеки во Македонија: зачетоци и развој 1945-1995", Скопје: Матица македонска
17. Vrana, R. (1998) "Multimedija: inovativna nastava sutrašnjice"; *Zbornik radova Proljetna škola školskih knjižničara republike Hrvatske (1997; Crikvenica)*, Zagreb: Ministerstvo prosvjete i športa RH
18. Galic, S (2008) "Profesija školski knjižničar u informacijskom društvu"; *XX. Proljetna škola školskih knjižničara republike Hrvatske (2008; Opatija)*, Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje
19. Gatalica, R. (2011) "Knjižnični odgoj i obrazovanje kroz pet ljudskih vrijednosti"; *časopis Društva knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja 13*
20. Дафт, Ричард Л. (2011) "Менаџмент", Кочани: Генекс
21. Draker, P.(2006) *Moj pogled na menadžment*, Novi Sad: Adizes
22. Drucker, P.(1995) *Postkapitalističko društvo*, Beograd: Grmeč
23. Закон за основно образование; Објавен во Службен весник на Република Македонија број 103 од 19.08.2008 година
24. *Zbornik radova (1998) Proljetna škola školskih knjižničara republike Hrvatske (1997; Crikvenica)*, Zagreb: Ministerstvo prosvjete i športa RH
25. *Zbornik radova (2011) XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara republike Hrvatske (2011; Osijek)*, Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje
26. Zovko, M.(2007) "Primjena postojećih zakona u radu školskih knjižnica "; *časopis Društva knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja 13*
27. Jovanova, V. (2009) "Истражување потреба корисника у народним книжницата", Zadar: Sveučilište, Odjel za knjižničarstvo
28. Караџоска, Н. (2004) "Маркетинг ориентација на народните библиотеки", Прилеп: Градска библиотека "Борка Талески"
29. Клејтон П. (2009) "Управување со изворите на информации во библиотеките: управување со фондовите во теорија и пракса", Скопје: Нампрес
30. Kovačević, D. (2004) "Školska knjižnica-korak dalje", Zagreb: Filozofski fakultet

31. Котовчевска, С.(2008) “Зачетоци на библиотекарството како високо вредна, незаменлива и универзална придобивка ка културата”, *Библиотекарство*, Скопје: Библиотекарско друштво на Македонија
32. Кралев, Т.(2001) Основи на менаџментот, Скопје: CIM
33. Krušelj-Vidas, I. (2010) “Novi izazovi za školske knjižničare”, XXII. Proletna škola školskih knjižničara republike Hrvatske (2010; Zagreb), Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje
34. László M. (2008) “Vpliv šolske knjižnice na informacijsko vedenje; Utjecaj školske knjižnice na informacijsko ponašanje; Influence of school library on the information behaviour”, *Programi šolskih knjižnic in razvijanje pismenosti:kongres šolskih knjižničarjev Slovenije (3 ; 2008 ; Radenci)*, Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo
- 35.“Манифест на ИФЛА за Интернет” (2002) *Библиотекарство*, 20(1-2),180-182
36. “Манифест на ИФЛА за училишните библиотеки” (2003) *Библиотекарство*, 21(1-2), 93-96.
37. Mitrić, M. (2009) “Analiza uslova rada u školoskim bibliotekama u Srbiji”; *Nastava i vaspitanje*, 58(1), 145-158, Beograd: Narodna biblioteka Srbije
38. Маргарет, Џ. (2008) Што е менаџмент, Скопје: Икона
39. Maslov, A. (2004) Psihologija u menadzment, Novi Sad: Adizes
40. Maslov, A. (1982) Motivacija i ličnost, Beograd: Nolit
41. Микунувик, Љ. (1995) “Современ лексикон на странски зборови и изрази”, Скопје: Наша книга
42. “Модерни концепти за градење на добра услуга, илустрирани преку односите меѓу библиотеката/библиотекарот и клиентите: прирачник за сите оние кои сакаат да понудат добра и ефикасна услуга”, (2007) Скопје: Програма за развој на Обединетите Нации-УНДП
43. Мојановски, Ц. (1998) “Методологија на научно-истражувачка работа”, Скопје: "2-ри Август"
44. Наумовски, Б. (1997) “Библиотекарски лексикон”, Струга: МИС-ПРЕС
45. Николовски, А. (2002) Библиотекарството во Македонија. *Библиотекарство*, 20(1-3), 15-40
46. Николов, Б. (2008) “Библиотечно работење: прирачник за сите видови библиотеки. кн.1, Акцесорна обработка на библиотечниот материјал и нејзина примена во автоматизираното работење”, Битола: Авторот

47. “Педагошки речник”, (1967) Београд: Београдски графички завод
48. Петковски, К. (2000) Водството и ефективната комуникација, Битола: “Киро Дандаро”
49. Петковски, К. и Алексова М. (2004) Водење на динамичко училиште, Скопје: Биро за развој на образованието
50. Петровски, Д. (1998) “Библиотекарство”, Битола: Универзитет “Св. Климент Охридски” Битола: Друштво за наука и уметност
51. Петровски, Д. (1996) “Трансформација на библиотеките во Р. Македонија”, Битола: Друштво за наука и уметност
52. Pivec, F. (1998) “: Škola i internet”; *Zbornik radova Proletna škola školskih knjižničara republike Hrvatske (1997; Crikvenica)*, Zagreb: Ministerstvo prosvjete i športa RH
53. Poturiček, N. (2007) “Knjižničari u školskom okruženju ”; *časopis Društva knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja 13*
54. Прентон, К. (2009) “Настава и учење на 21-от век”, Скопје: Проект за основно образование
55. Sikavica P. (2008) “Темелји menadžment”, Zagreb: Školska knjiga
56. Stačin-Rošić, D. (1998) “Permanentno obrazovanje i kompetentnost stručnog osoblja u školskoj knjižnici”; *Zbornik radova Proletna škola školskih knjižničara republike Hrvatske (1997; Crikvenica)*, Zagreb: Ministerstvo prosvjete i športa RH
57. Стојанова Л. (2002) “Собир на библиотекарите од Балканските земји”, Библиотекарство, Скопје: Библиотекарско друштво на Македонија
58. Stričević, I. (2008) “Škola unutar knjižnice, a ne obrnuto!”; *Zrno: časopis za obitelj, vrtić, školu 80-81, 19*
59. The world book encyclopedia (1994), London: World Book
60. “XIX. Proletna škola školskih knjižničara RH. Šibenik 2007”, (2008) Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje
61. Џонс, Г., Џорџ, Џ. (2008) Современ менаџмент, Скопје: Глобал комуникации
62. Šeta, V. (1998) “Umetnička građa školske knjižnice u odgojno-obrazovnom procesu”; *Zbornik radova Proletna škola školskih knjižničara republike Hrvatske (1997; Crikvenica)*, Zagreb: Ministerstvo prosvjete i športa RH
63. Štefiček, K. (2008) “Profesija školski knjižničar u informacijskom društvu”; XX. *Proletna škola školskih knjižničara republike Hrvatske (2008; Opatija)*, Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje

Интернет извори:

64. ACRL (Association of College & research libraries)

URL: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/>

65. Бегенишиќ, Д. образовање и усавршавање библиотекара у Немачкој.

URL: [http://www.nb.rs/publications/publication.php?id=905\(2011-08-06\)\(2011-01-11\)](http://www.nb.rs/publications/publication.php?id=905(2011-08-06)(2011-01-11))

66. Водич за увођење у посао библиотекара школских библиотека. Београд, 2006. URL: http://www.zavod.edu.rs/attachments/089_Bibliotekari.pdf (2011-05-28)

67. Ворд, Патриша Л. Трендови у библиотечком менаџменту

URL: http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=77 (2010-02-09)

68. Vučković, Ž. Korišćenje školskih biblioteka kao faktor uspešnosti učenika

URL: <http://scindeks-clanci.nb.rs/data/pdf/0031-3807/2008/0031-38070804694V.pdf> (2010-04-17)

69. Гоцевски, Т. Образовен менаџмент

URL: http://jser.fzf.ukim.edu.mk/index.php?option=com_content&view=article&catid=52%3A1998-2-%203&id=504%3A2009-08-11-19-54-36&Itemid=58 (2010-01-02)

70. Дигитално упатство ПУЛМАН

URL: <http://www.pulmanweb.org/dgms/DGM-FYROM-Ver-Nov02.doc> (2011-08-07)

71. Закон за библиотеките.

URL: http://www.kultura.gov.mk/documents/Zakon_za_bibliotekite.pdf (2011-03-22)

72. Закон за основно образование.

URL: http://www.sonk.org.mk/documents/osnovnoto_obrazovanie_103_19082008.pdf (2011-07-15)

73. IFLA/UNESCO Смернице за школске библиотеке

URL: <http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/SchoolLibraryGuidelines-sr.pdf> (2011-07-23)

74. Kovačević, D. Istraživanje u u školskoj knjižnici

URL: <http://revija-knjiznica.zbds-zveza.si/lzvodi/K9923/KOVACEVIC.pdf> (2010-03-28)

75. Kongres šolskih knjižničarjev Slovenije (3 ; 2008 ; Radenci)

URL: <http://www.dlib.si/v2/Preview.aspx?URN=URN:NBN:SI:doc-IZ7NQGTN> (2011-08-07)

76. Малић, Драгана. Могућност умрежавања школских библиотека у локалну заједницу, 2009

URL: <http://biblioteka-bor.org.rs/2009/05/mogucnost-umrezavanja/> (2010-12-09)

77. Mitrić, M. Uslovi rada u školskim bibliotekama u republici Srbiji

URL: http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=2114 (2011-08-02)

78. Mitrić, M. Pregled zakonskih propisa koji regulišu rad školskih biblioteka u Republici Srbiji 2010 URL: http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=2766 (2011-08-02)

79. Souto Correa, Thomaz. Approaching the End of the “Monomedia” Era.

// Nieman Reports. Vol.57:no.4(2003). Str. 10-11.

URL: <http://www.nieman.harvard.edu/assets/pdf/Nieman%20Reports/backissues/03winter.pdf> (2011-07-18.)

80. Standards of professional excellence for teacher librarians

URL: <http://www.asla.org.au/policy/standards.htm> (2001-07-23)

81. Statement on school libraries in Australia

URL: <http://www.asla.org.au/policy/school.libraries.Australia.htm> (2011-07-23)

82. Стокиќ, Г. Библиотекарство и менаџмент: могуча паралела

URL: <http://www.nb.rs/publications/publication.php?id=905> (2011-08-06)

83. Tadić, K. Rad u knjižnici: priručnik za knjižničare.

URL: <http://www.ffzg.hr/infoz/nastava/dz/text/katm.htm> (2011-07-22)

84. Todorov, N. Školski bibliotekar

URL: <http://scindeks-clanci.nb.rs/data/pdf/0031-3807/2007/0031-38070703484T.pdf> (2011-07-12)

85. The Moscow School of Social and Economic Sciences

URL: <http://www.msses.ru/en/library> (2011-08-07)

86. Hrvatske mreže školskih knjižničara

URL: <https://sites.google.com/a/knjiznicari.hr/knjiznicari/> (2011-06-08)

87. Školska knjižnica

URL: http://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%A0kolska_knji%C5%BEnica (2010-03-12)

88. Школски библиотекари Србије

URL: <http://skolskibibliotekari.wordpress.com/> (2011-08-17)